

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ฝ่ายกฎหมายการคลัง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

คู่มือการตรวจพิจารณาร่างกฎหมายเกี่ยวกับเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก
เหรียญเฉลิมพระเกียรติ และเหรียญที่ระลึก.--กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
กฤษฎีกา สำนักนายกรัฐมนตรี, 2555.

121 หน้า.

1. เหรียญกษาปณ์. 2. เหรียญที่ระลึก I. ฝ่ายกฎหมายการคลัง II. ชื่อเรื่อง.

737.4

ISBN 978-616-235-152-5

ฝ่ายกฎหมายการคลัง
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

เรียบเรียง
ออกแบบปก
ออกแบบรูปเล่ม

ฝ่ายผลิตเอกสาร
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

พิมพ์และเข้าเล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๑
ตุลาคม ๒๕๕๕
จำนวน ๕๐๐ เล่ม

คำนำ

ผมตั้งใจที่จะจัดทำคู่มือการตรวจพิจารณาร่างกฎหมายเกี่ยวกับเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก เหรียญเฉลิมพระเกียรติ และเหรียญที่ระลึกฉบับนี้ขึ้นหลังจากปีแรกที่เข้ามารับผิดชอบงานของฝ่ายกฎหมายการคลัง และมีโอกาสเป็นผู้แทนเลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกาในคณะกรรมการที่ปรึกษาเหรียญกษาปณ์ เหรียญกษาปณ์ที่ระลึก หรือเหรียญที่ระลึก กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง ประกอบกับท่านเลขาธิการฯ (นายอัษฎพร จารุจินดา) มีนโยบายที่จะให้ฝ่ายกฎหมายต่าง ๆ ได้จัดทำคู่มือการตรวจพิจารณากฎหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนไว้เป็นการเบื้องต้น โดยเห็นว่านอกจากจะได้นำไปใช้เป็นแนวทางเบื้องต้นในการตรวจพิจารณากฎหมายของฝ่ายฯ เป็นการภายใน เพื่อให้เป็นไปในรูปแบบเดียวกันและทำให้เกิดความรวดเร็วในการปฏิบัติงานแล้ว ยังเป็นการถ่ายทอดความรู้ให้กับเจ้าหน้าที่ของสำนักงานในฝ่ายกฎหมายอื่นเป็นการทั่วไปอีกด้วย สำหรับร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกนั้นแม้สาระสำคัญในร่างกฎกระทรวงจะไม่ยุ่งยากซับซ้อนและมีลักษณะเหมือนกฎหมายแบบทั่วไปอย่างที่หลายคนเข้าใจก็ตาม แต่ในทางปฏิบัตินั้นกฎกระทรวงดังกล่าวเป็นกฎหมายที่ผู้ตรวจพิจารณาต้องใช้ความละเอียดรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่ง เนื่องจากเนื้อหาบางส่วนจะเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการบรรยายลวดลายทั้งด้านหน้าและด้านหลังเหรียญซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีลักษณะเฉพาะ

คู่มือการตรวจพิจารณาร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกฉบับนี้ นอกจากจะกล่าวถึงความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเงินตราและเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกแล้ว ผมและเจ้าหน้าที่ฝ่ายกฎหมายการคลัง (นางสาววิชชุดาญจน์ฯ และนางสาวภาละวีฯ) ยังได้รวบรวมข้อมูลการตรวจพิจารณาร่างกฎกระทรวงดังกล่าวของสำนักงานฯ ตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อวิเคราะห์และกำหนดเป็นแนวทางการตรวจพิจารณาเบื้องต้น นอกจากนี้ผมยังได้นำประสบการณ์ที่ได้รับจากการประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาเหรียญกษาปณ์ เหรียญกษาปณ์ที่ระลึก หรือเหรียญที่ระลึกมาเพิ่มเติม พร้อมทั้งได้รวบรวมประเด็นปัญหาที่แต่เดิมสำนักงานฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (กรมธนารักษ์ สำนักพระราชวัง สำนักราชเลขาธิการ และสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี) มีความเข้าใจที่แตกต่างกัน เช่น การใช้ถ้อยคำราชาศัพท์ หรือการบรรยายถึงเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เป็นต้น แต่ในปัจจุบันได้ข้อยุติและถือเป็นแนวปฏิบัติแล้วมากแล้ว ผนวกนี้ด้วย เพื่อให้คู่มือการตรวจพิจารณาร่างกฎกระทรวงฉบับนี้มีเนื้อหาครบถ้วนและครอบคลุมในรายละเอียดให้มากที่สุดอันจะเป็นประโยชน์สำหรับเจ้าหน้าที่ของฝ่ายกฎหมายการคลัง เจ้าหน้าที่ในฝ่ายกฎหมายต่าง ๆ ของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา และเจ้าหน้าที่ในส่วนราชการอื่นที่เกี่ยวข้องที่จะได้นำไปใช้เป็นแนวปฏิบัติต่อไป

อนึ่ง โดยที่กฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกที่ออกตามความใน
กฎหมายว่าด้วยเงินตรา นั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องและมีลักษณะทำนองเดียวกันกับพระราช
กฤษฎีกากำหนดเหรียญเฉลิมพระเกียรติและเหรียญที่ระลึกตามกฎหมายว่าด้วยเหรียญเฉลิม
พระเกียรติและเหรียญที่ระลึก คู่มือการตรวจร่างกฎกระทรวงฉบับนี้จึงได้กล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับ
การตรวจพิจารณาร่างพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวไว้ด้วย ท้ายที่สุดนี้ ผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือฉบับนี้
จะเป็นประโยชน์และเป็นองค์ความรู้ที่ใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงาน
คณะกรรมการกฤษฎีกาได้อีกทางหนึ่ง และขอขอบพระคุณท่านเลขาธิการฯ รองเลขาธิการฯ
(นายชูเกียรติฯ) และกรรมการร่างกฎหมายประจำ (นางสาวจารุวรรณฯ) ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะที่เป็น
ประโยชน์เพื่อให้คู่มือการตรวจพิจารณาฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นายจิตรพรต พัฒนสิน
ผู้อำนวยการฝ่ายกฎหมายการคลัง
ตุลาคม ๒๕๕๕

สารบัญ

	หน้า
บทที่ ๑ เงินตราของไทยและเหรียญกษาปณ์	๖
๑. เหรียญกษาปณ์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์	๖
๒. ข้อแตกต่างระหว่างเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนและเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก	๑๑
๓. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเหรียญกษาปณ์	๑๒
๔. หน่วยงานและขั้นตอนการดำเนินการจัดทำเหรียญ	๑๓
๕. ขั้นตอนการจัดทำเหรียญและร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	๑๕
บทที่ ๒ กฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก	๑๖
๑. รูปแบบและโครงสร้างร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก	๑๙
ส่วนที่ ๑ บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างกฎกระทรวง	๒๐
ส่วนที่ ๒ ร่างกฎกระทรวง	๒๑
ส่วนที่ ๓ บัญชีท้ายกฎกระทรวงและการบรรยายลวดลายด้านหน้าและด้านหลังของเหรียญ	๒๒
๒. แนวทางการตรวจพิจารณาร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก	๒๓
๒.๑ รูปแบบบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างกฎกระทรวง	๒๓
๒.๑.๑ บันทึกหลักการ	๒๔
(๑) การจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่กำหนดชนิดเหรียญกษาปณ์ชนิดเดียวหนึ่งชนิด	๒๔
(๒) การจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่กำหนดชนิดเหรียญกษาปณ์หลายชนิด	๒๖
๒.๑.๒ เหตุผล	๓๔
(๑) กรณีทั่วไป	๓๔
(๒) กรณีเฉพาะ	๓๘
๒.๒ รูปแบบของร่างกฎกระทรวง	๔๐
๒.๒.๑ การกำหนดชื่อร่างกฎกระทรวง	๔๑
๒.๒.๒ บทอาศัยอำนาจ	๔๖

๒.๒.๓	สาระสำคัญของร่างกฎกระทรวง	๔๗
๒.๓	รูปแบบบัญชีท้ายกฎกระทรวง	๕๒
บทที่ ๓	การบรรยายลักษณะและลวดลายของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก	๕๗
๑.	การจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก	๕๗
๑.๑	เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมวงศานุวงศ์ และบูรพกษัตริย์	๕๗
๑.๒	เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเนื่องในพระราชพิธีมหามงคลต่าง ๆ	๕๙
๑.๓	เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ	๕๙
๑.๔	เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสำคัญอื่น ๆ	๖๐
๒.	การบรรยายลวดลายของเหรียญ	๖๑
๒.๑	การบรรยายลวดลายด้านหน้าเหรียญ	๖๑
๒.๑.๑	แนวทางการบรรยายลวดลายด้านหน้าบริเวณกลางเหรียญ	๖๑
๒.๑.๒	แนวทางการบรรยายลวดลายด้านหน้าซึ่งอยู่ภายใน วงขอบเหรียญ	๖๙
๒.๒	การบรรยายลวดลายด้านหลังของเหรียญ	๗๒
๒.๒.๑	แนวทางการบรรยายลวดลายด้านหลังบริเวณกลางเหรียญ	๗๒
๒.๒.๒	แนวทางการบรรยายลวดลายด้านหลังซึ่งอยู่ภายใน วงขอบเหรียญ	๗๖
๓.	การใช้คำราชาศัพท์ที่ตรวจสอบพบ	๘๐
บทที่ ๔	กฎหมายว่าด้วยเหรียญเฉลิมพระเกียรติและเหรียญที่ระลึก	๘๘
๑.	ความเป็นมา	๘๘
๒.	รูปแบบกฎหมายเพื่อการจัดทำเหรียญเฉลิมพระเกียรติและเหรียญที่ระลึก	๙๐
๒.๑	ช่วงที่ ๑ ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๔๘	๙๑
๒.๑.๑	แนวทางการตรวจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ เหรียญเฉลิมพระเกียรติและเหรียญที่ระลึก	๙๔
(๑)	บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติ เหรียญเฉลิมพระเกียรติและเหรียญที่ระลึก	๙๔
๑)	รูปแบบบันทึกหลักการ	๙๕
๒)	รูปแบบเหตุผล	๙๗

(๒) สารสำคัญของร่างพระราชบัญญัติ	๑๐๐
๒.๒ ช่วงที่ ๒ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นต้นมา	๑๐๕
๒.๒.๑ แนวทางการตรวจพิจารณาร่างพระราชกฤษฎีกา เหรียญเฉลิมพระเกียรติและเหรียญที่ระลึก	๑๐๘
(๑) บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบ ร่างพระราชกฤษฎีกา	๑๐๙
๑) รูปแบบบันทึกหลักการ	๑๑๐
๒) รูปแบบเหตุผล	๑๑๐
(๒) รูปแบบร่างพระราชกฤษฎีกา	๑๑๒
บรรณานุกรม	๑๒๒

บทที่ ๑

เงินตราของไทยและเหรียญกษาปณ์

ลักษณะของเงินตราไทยมีตั้งแต่รูปใบไม้ รูปขดงอเหมือนตัวด้วง รูปงอเหมือนกำไลข้อมือ รูปยาวเหมือนเรือ รูปกลมแบน จึงมีคำศัพท์เกี่ยวกับเงินตราไทยมากมาย และมีความหมายเฉพาะแบบ เฉพาะกาล และเฉพาะอาณาเขต แว่นแคว้น เช่น เงินเจียง เงินใบไม้ใช้ในอาณาจักรลานนา ล้านช้าง เงินพดด้วง ใช้ในอาณาจักรสุโขทัย อโยธยา รัตนโกสินทร์ตอนต้น ส่วนเงินปลีจะเรียก เบี้ย กระเปาะ นอกจากรูปร่างแล้ว พิกัดราคาของเงินตราไทยมีความสัมพันธ์โดยตรงกับน้ำหนักของโลหะเงินที่ใช้ทำ คือ เงินตราพิกัดราคาหนึ่งบาท จะต้องมีเนื้อโลหะเงินบริสุทธิ์ราคาหนึ่งบาท นอกจากนี้ ยังทำให้พิกัดเงินตรากับมาตรฐานน้ำหนักของโลหะเงินเป็นเสมือนมาตราเดียวกัน เช่น เงินบาท น้ำหนักของโลหะเงินที่ใช้ต้องหนักหนึ่งบาท และกำหนดราคาที่ใช้ชำระหนี้กันเป็นราคาหนึ่งบาทด้วย

เงินพดด้วง เป็นเงินตราที่ใช้ในประเทศไทย ในอาณาจักรที่เป็นเมืองหลวง อาณาจักรใกล้เคียงจะผลิตเงินตราขึ้นใช้ตามรูปแบบของตัวเอง แต่ในแต่ละอาณาจักรต่างก็ใช้โลหะเงินผลิตเป็นเงินตราเพื่อใช้แลกเปลี่ยนซื้อขายซึ่งกันและกัน เงินพดด้วงเป็นเงินตราที่ใช้ในกรุงรัตนโกสินทร์มาจนถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ปฏิรูประบบเงินตราไทย ให้มีรูปแบบเช่นเดียวกับต่างประเทศ เนื่องจากมีการค้าขายกับต่างประเทศมากขึ้น และได้ทรงมีพระราชดำริให้ตั้งโรงจักรทำเหรียญและออกประกาศพิกัดราคาเงินเหรียญ พ.ศ. ๒๔๐๓ กำหนดเป็นเงินเหรียญที่มีรูปลักษณะเหมือนเหรียญที่มาจากยุโรป โดยกำหนดเหรียญอย่างไทย เหรียญละบาท จึงเป็นที่มาของคำว่า “เหรียญบาท”

๑. เหรียญกษาปณ์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

“กษาปณ์” ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ความหมายไว้ว่า “กษาปณ์ (กะสาบ) (แบบ) น. กระษาปณ์, เงินตราที่ทำด้วยโลหะ, ตำลึง (= ๒๐ มาสก) เช่น ได้ถึงร้อยกษาปณ์”

เหรียญกษาปณ์ คือตัวกลางที่ทำให้เกิดสภาพคล่องในการซื้อขายรายย่อยทั่วไป เหรียญกษาปณ์ที่ใช้มาแต่เดิมมักทำด้วยโลหะที่มีราคาในตัวเอง ได้แก่ เงินบริสุทธิ์ และทองคำ รวมเรียกว่า เงินตรา

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓) มีการใช้หอยเบี้ย และพดด้วง ในการชำระเงิน การค้าระหว่างราชอาณาจักรไทยกับต่างประเทศ มีการใช้เบี้ยทองแดง ในต่างประเทศ จึงมีพระราชดำริให้นำเบี้ยทองแดงจากประเทศอังกฤษมาเป็นตัวอย่าง ๓ ชนิด ในปี จ.ศ. ๑๑๙๗ หรือ พ.ศ. ๒๓๗๘ เมื่อทอดพระเนตรแล้วไม่ทรงโปรดในลายตรา จึงมิได้นำออกใช้ แต่ก็มีพระราชประสงค์ที่จะทำเหรียญรูปกลมแบนอย่างสากล แต่ยังไม่สำเร็จก็เปลี่ยนรัชกาล

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) การค้าระหว่าง ประเทศไทยกับนานาประเทศได้ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว พ่อค้าชาวต่างประเทศเข้ามาค้าขายมากขึ้น และได้นำเงินเหรียญของตนมาแลกกับเงินพดด้วงจากรัฐบาลไทยเพื่อนำไปซื้อสินค้าจากราชฎร แต่ด้วยเหตุที่เงินพดด้วงผลิตด้วยมือจึงทำให้มีปริมาณไม่เพียงพอกับความต้องการ ส่งผลให้เกิด ความไม่สะดวกและการค้าของประเทศเสียประโยชน์ พระองค์จึงมีพระราชดำริที่จะเปลี่ยนรูปเงินตรา ของไทยจากเงินพดด้วงเป็นเงินเหรียญครั้งแรก ในปี พ.ศ. ๒๓๙๙ ได้ทดลองทำเหรียญรูปกลมแบน อย่างสากล โดยใช้ค้อนทุบตีโลหะให้เป็นแผ่นแบน แล้วตัดเป็นรูปเหรียญกลม ให้ได้ตามขนาดและ น้ำหนัก แล้วใช้แม่ตราตีประทับ (HAND-HAMMERRING METHOD) แต่ผลิตได้ช้าและไม่เรียบร้อย นอกจากนี้ยังมีการใช้แม่ตราตีประทับกับเงินเหรียญต่างประเทศ ในปี พ.ศ. ๒๔๐๐ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้คณะทูตไทยไปเจริญสัมพันธไมตรีกับสมเด็จพระนางเจ้า วิคตอเรียที่ประเทศอังกฤษ สมเด็จพระนางเจ้าวิคตอเรีย ได้จัดส่งเครื่องทำเหรียญเงินขนาดเล็กเข้ามา ถวาย ทำงานด้วยแรงงานคนโดยใช้วิธีแรงอัดแบบ SCREW PRESS METHOD เป็นราชบรรณาการ

สำหรับประเภทของเหรียญกษาปณ์ในรัชสมัยของสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อาจแบ่งออกได้ดังนี้

เงินเหรียญ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ ให้ประเทศ ใช้เงินเหรียญนอกครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๙๙ ครั้งที่สองเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๐ และได้จัดทำเหรียญ กษาปณ์จากเครื่องจักรขึ้นเป็นครั้งแรก เรียกกันว่า “เหรียญเงินบรรณาการ” ในขณะเดียวกันคณะทูต ก็ได้สั่งซื้อเครื่องจักรทำเงินชนิดแรงดันไอน้ำ จากบริษัท เทเลอร์ เข้ามาในปลายปี พ.ศ. ๒๔๐๑ พระองค์จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงงานผลิตเหรียญกษาปณ์ขึ้นที่หน้าพระคลังมหาสมบัติ ในพระบรมมหาราชวัง ทรงมุงมถนออกประตูลูกกวาดบริหารด้านตะวันออก ติดตั้งเครื่องใช้งานได้เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๓ พระราชทานนามว่า “โรงกระสาปณ์สิทธิการ” ในสมัยนี้จึงถือว่ามีการใช้เหรียญกษาปณ์ แบบสากลนิยมขึ้นเป็นครั้งแรก (โดยได้ประกาศพิกัดเงินเหรียญเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๗ จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๕๕) ต่อมาแม้ได้ประกาศให้ใช้เงินตราแบบเหรียญแล้วก็ยังโปรดเกล้าฯ ให้ใช้เงินพดด้วง

อยู่เพียงแต่ไม่มีการผลิตเพิ่มเติม ได้ผลิตตามที่แจ้งแก่กระทรวงพระคลังมหาสมบัติเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๘ พบว่ามีเหรียญตรามงกุฎดังกล่าวให้แลกอยู่ ๖ ราคา ด้วยกัน คือ สองบาท หนึ่งบาท สองสลึง หนึ่งสลึง หนึ่งเฟื้อง และสองไพ แต่ผลิตได้น้อยไม่พอแก่ความต้องการ นอกจากนี้ยังมีเหรียญหนึ่งตำลึง กึ่งตำลึง และกึ่งเฟื้อง แต่ไม่ได้นำออกใช้ จึงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปฏิรูปเงินตราไทย จากที่เคยใช้เงินพดด้วงหรือเงินกลมที่ใช้มาแต่โบราณกาลให้มาใช้เงินเหรียญหรือเงินแบน แบบสากล

กะแปะอัฐและโสฬส เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๕ ได้มีประกาศให้ใช้กะแปะอัฐ และโสฬส ขึ้นใหม่ ทั้งนี้ เนื่องจากสมัยโบราณไทยและลาวใช้หอยชนิดหนึ่งที่เรียกว่าเบี้ย ใช้แทนเงินปลีก โดยคิดอัตราแปดร้อยเบี้ยต่อหนึ่งเฟื้อง สำหรับกะแปะอัฐและโสฬสเมื่อนำมาแลกเปลี่ยนขอรับเงินจากพระคลังมหาสมบัติ กำหนดอัตราไว้ ๘ อัฐต่อเฟื้อง และ ๑๖ โสฬสต่อเฟื้อง โดยไม่ลดหย่อนแม้เนื้อโลหะที่ทำจะสึกกร่อนไปเพราะการใช้งาน แต่ถ้าเนื้อโลหะขาดบิ่น มูลค่าจะลดลงตามน้ำหนักที่หายไป

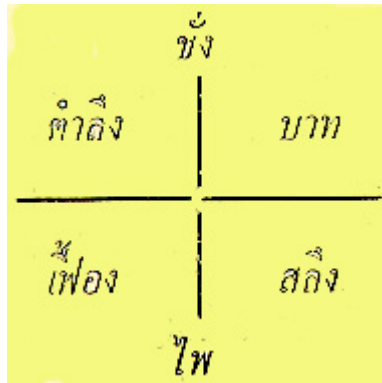
เบี้ยหอย นับแต่โบราณมามีการใช้เบี้ยหอยเป็นเครื่องแลกเปลี่ยนกับทิวราชอาณาจักร มาถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้ใช้เบี้ยตูปุกและเบี้ยทองแดงแทนเบี้ยหอย มีขนาดและชื่อเรียกกันต่าง ๆ ดังนี้

๑. เบี้ยโพ้ง	๒. เบี้ยแก้ว	๓. เบี้ยจั่น	๔. เบี้ยนาง
๕. เบี้ยหมู	๖. เบี้ยพองลม	๗. เบี้ยบัว	๘. เบี้ยตุ้ม

เหรียญทองขึ้นแรก สร้างจากโรงกษาปณ์ เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ประทับตราจักรทุกมุม น้ำหนัก ๒๐ บาท ทำด้วยทองคำเนื้อดี ตามมูลค่าทองคำหนัก ๑ บาท เท่ากับเงิน ๑๖ บาท เหรียญนี้จึงมีมูลค่า ๓๒๐ บาท

เหรียญทองแปดทศ ทองแปดพิศ และทองแปดดั่งสี่ ประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๖ ทำด้วยทองคำเนื้อแปดเศษสองมี ๓ ขนาด ราคา ๘ บาท ๔ บาท ๑๐ สลึง เรียกว่า ทศ แปลว่า ๑๐ แป เป็นเงิน ๑ ซั่ง พิศ แปลว่า ๒๐ แป เป็นเงิน ๑ ซั่ง และพดด้วงสี่ แปลว่า ๓๒ แป เป็นเงิน ๑ ซั่ง ซึ่งในงานเฉลิมพระชนมพรรษา ๖๐ พรรษา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๗ มีการจัดทำเหรียญตราพระมหาพิชัยมงกุฎหนัก ๔ บาท มี ๒ ชนิด ทำด้วยทองคำ และทำด้วยเงิน ใช้ประดับได้อย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ชาวจีนแต่จิวเรียกว่า “เหรียญแต่เหม็ง”

เบี้ยซีก เบี้ยเสี้ยว สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๘ ทำด้วยทองแดง ที่มีตราเหมือนเบี้ยอัฐ และเบี้ยโสฬสอย่างใหญ่เรียกว่า “ซีก” มีค่าสองอันต่อหนึ่งเฟื้อง อีกชนิดหนึ่งมีขนาดเล็กเรียกว่า “เสี้ยว” มีค่าสี่อันต่อหนึ่งเฟื้อง

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ได้ยกเลิกการใช้เหรียญนอก และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปรับปรุงมาตราเงินตราไทย ที่ใช้อยู่ในขณะนั้น คือ ซัง ตำลึง บาท สลึง เฟื้อง เป็นระบบโดยใช้หน่วยเป็นบาท และสตางค์ คือ ๑๐๐ สตางค์ เป็น ๑ บาท ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๔๑ อันเป็นมาตราเงินตราไทยมาจนถึงปัจจุบัน และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำพระบรมรูปของพระองค์ประทับลงบนเหรียญ ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่มีการนำพระบรมรูปของพระมหากษัตริย์ไทยประทับลงบนเหรียญกษาปณ์

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ ๙)^๑ ได้มีการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนและเริ่มผลิตเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกในโอกาสสำคัญ ๆ โดยคำนึงเนื่องอาวาระสำคัญนั้น ๆ เป็นมูลเหตุในการผลิตเหรียญกษาปณ์เพื่อใช้เป็นเงินตราและในขณะเดียวกันให้เป็นเหรียญที่ระลึกในโอกาสดังกล่าวด้วย เริ่มจากเหรียญทองแดงและเหรียญดีบุกตราพระบรมรูป ตราแผ่นดิน ในปี พ.ศ. ๒๔๙๓ ผลิตเหรียญราคา ๕ บาท ขึ้นเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ผลิตเหรียญราคา ๑๐ บาท ขึ้นเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ และได้มีการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียน และเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก รวมทั้งมีการพัฒนาจัดทำเหรียญที่ระลึก

เหรียญที่ระลึก ตามความหมายสากล หมายถึงเหรียญที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกหรืออนุสรณ์ถึงเหตุการณ์ที่สำคัญของบ้านเมืองในระยะเวลาอันสั้น ๆ โดยตีพิมพ์ลงบนโลหะต่าง ๆ เช่น ทองคำ เงิน ทองแดง นิกเกิล ฯลฯ โดยมีสัญลักษณ์หรือการจำลองภาพหรือเหตุการณ์สำคัญ ๆ นั้น

^๑ เหรียญและเงินตราไทย ในรอบ ๕๐ ปี สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ชาติ คณะกรรมการเอกลักษณ์ชาติ กรุงเทพฯ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ , ๒๕๓๔

ลงไว้พร้อมกับคำจารึกและเวลาที่เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้น สำหรับเหรียญที่ระลึกของไทยสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ พระราชวงศ์ และประวัติศาสตร์ของประเทศ โดยการทำเหรียญที่ระลึกในอดีตก็เช่นเดียวกับการทำเงินตรา คือ ยังไม่มีเครื่องมือผลิตเหรียญที่ได้มาตรฐานอย่างปัจจุบัน แต่ก็ได้แสดงให้เห็นถึงความมีอัจฉริยะในทางศิลปะและฝีมือช่างที่งดงาม

สมัยกรุงศรีอยุธยามีการติดต่อกับชาวยุโรปมากขึ้น ในรัชกาลพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ราชอาณาจักรไทย สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้ส่งราชทูต คือ พระยาโกษาปานไปเจริญสัมพันธไมตรีพร้อมทั้งอัญเชิญพระราชสาสน์และเครื่องราชบรรณาการไปด้วยเมื่อปี พ.ศ. ๒๒๒๘ ซึ่งพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างเหรียญที่ระลึกเกี่ยวกับเหตุการณ์นี้ไว้ด้วย ถือเป็นเหรียญที่ระลึกที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ไทยที่มีลักษณะสากล เป็นครั้งแรกของราชอาณาจักรไทย

อย่างไรก็ดี เหรียญที่ระลึกที่มีลักษณะตามแบบสากลที่ผลิตขึ้นในอาณาจักรไทยนั้น มีขึ้นหลังจากสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพระองค์ทรงส่งเครื่องจักรผลิตเหรียญกลมแบนมาจากประเทศอังกฤษ และโปรดเกล้าฯ ให้ผลิตเหรียญที่ระลึกขึ้นเป็นครั้งแรกในการเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๑๗ พรรษา เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๓ และนับจากนั้นเป็นต้นมา การทำเหรียญที่ระลึกในโอกาสสำคัญ ๆ ในแต่ละรัชกาลก็ได้สร้างขึ้นต่อเนื่องเรื่อยมาจนปัจจุบันโดยมีการพัฒนาเทคนิค เครื่องมือกลที่ทันสมัยขึ้นเสมอ

เหรียญกษาปณ์ที่ผลิตในปัจจุบันแบ่งตามวัตถุประสงค์ในการผลิตและนำออกใช้ได้เป็น ๒ ประเภท คือ เหรียญกษาปณ์หมุนเวียน และเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก

๑. เหรียญกษาปณ์หมุนเวียน (Circulated Coin) เป็นเหรียญกษาปณ์ที่ใช้หมุนเวียนอยู่ทั่วไป มี ๘ ชนิดราคา คือ ๑๐ บาท ๕ บาท ๑ บาท ๕๐ สตางค์ ๒๕ สตางค์ ๑๐ สตางค์ ๕ สตางค์ และ ๑ สตางค์ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้ออกใช้เพิ่มอีก ๑ ชนิดราคา คือ เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒ บาท ปัจจุบันมีเหรียญกษาปณ์ใช้หมุนเวียนเพียง ๖ ชนิดราคา คือ ๑๐ บาท ๕ บาท ๒ บาท ๑ บาท ๕๐ สตางค์ ๒๕ สตางค์ ส่วนเหรียญชนิดราคา ๑๐ สตางค์ ๕ สตางค์ และ ๑ สตางค์ มีใช้ในทางบัญชีเท่านั้น

๒. เหรียญกษาปณ์ที่ระลึก (Commemorative Coin) เป็นเหรียญกษาปณ์ที่ผลิตออกใช้ในวโรกาสและโอกาสที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสถาบัน คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ หรือเหตุการณ์ระหว่างประเทศ โดยผลิตเป็นเหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๑๐ บาท ๕ บาท ๒ บาท (กรณีเหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๕ บาท มีขนาดและโลหะที่ใช้เช่นเดียวกับเหรียญกษาปณ์หมุนเวียน) ส่วนเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกที่มีราคาสูง จะใช้โลหะประเภททองคำและเงิน ปัจจุบันนิยมผลิต ๒ ประเภท คือ ชัดเงา และไม่ชัดเงา โดยเหรียญประเภทชัดเงา (Proof Coin)

ซึ่งผลิตจากเหรียญตัวเปล่าที่ขัดเงาที่จัดทำขึ้นด้วยความประณีตเป็นพิเศษ การผลิตเหรียญประเภทนี้จะเน้นคุณภาพและความสวยงามเป็นสำคัญ ลักษณะของพื้นเหรียญจะเป็นมันแวววาวคล้ายกระจกเงา ลวดลายและตัวหนังสือลอยเด่นชัดตัดกับพื้นผิวเหรียญ แล้วบรรจุในกล่องพลาสติกใส ชนิดพิเศษ ป้องกันฝุ่นละอองและความบอบช้ำของเหรียญ ทั้งเป็นการรักษาความมันเงาของเหรียญด้วย จากนั้นจะบรรจุใส่กล่องผ้าหรือกล่องเหรียญอีกชั้นหนึ่ง เหรียญประเภทนี้จึงมีกรรมวิธีการผลิตที่ยุ่งยาก ต้นทุนการผลิตสูงกว่าเหรียญกษาปณ์ธรรมดาเป็นที่นิยมในหมู่นักสะสมเหรียญ ราคาจำหน่ายจึงสูงกว่าราคาหน้าเหรียญ

นอกจากนี้ ได้มีการผลิตเงินตราประจำรัชกาลขึ้นใช้มากแบบและมากชนิด เกือบจะกล่าวได้ว่าเป็นการปฏิรูปการผลิตเหรียญกษาปณ์ เช่น

เหรียญที่ระลึก (Medal) เป็นเหรียญที่ไม่มีราคาหน้าเหรียญ ผลิตขึ้นเนื่องในวโรกาสและโอกาสที่สำคัญต่างๆ โดยมีสัญลักษณ์ หรือการจำลองภาพเหตุการณ์สำคัญนั้น ๆ ลงไว้พร้อมกับคำจารึกและเวลาที่เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้น ซึ่งมีความแตกต่างจากเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกตรงที่จะไม่มีราคาหน้าเหรียญ เนื่องจากมีใช้เงินตราจึงไม่สามารถใช้ชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย สำหรับเหรียญที่ระลึกของไทยนั้นสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับองค์พระมหากษัตริย์ พระราชวงศ์ และประวัติศาสตร์ของประเทศไทย บางเหรียญจัดทำให้มีแพรแถบเพื่อให้ประดับได้เป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เช่น เหรียญที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนทวีปยุโรปและอเมริกา เหรียญที่ระลึกเหล่านี้ จัดเป็นหลักฐานขั้นตอนของการศึกษาทางประวัติศาสตร์อันหนึ่ง เช่นเดียวกับการจารึกและพงศาวดาร ดังนั้น เหรียญที่ระลึกจึงมีคุณค่าไม่น้อยไปกว่าเอกสารทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีอื่น ๆ ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้เป็นสมบัติอันมีค่าของชาติ

เหรียญ Uncirculated Coin (ยังไม่มีการบัญญัติเป็นภาษาไทย) หมายถึง การคัดเลือกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียน หรือเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกชนิดธรรมดา มาบรรจุในบรรจุภัณฑ์ต่าง ๆ กัน เช่น จัดทำเป็นแผง เป็นรูปเล่มพร้อมคำบรรยายหรือกล่อง เป็นต้น เพื่อความสวยงาม และสะดวกต่อการเก็บสะสม

๒. ข้อแตกต่างระหว่างเหรียญกษาปณ์หมุนเวียน และเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก

เหรียญกษาปณ์หมุนเวียน และเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกมีความแตกต่างในด้านการวางลวดลายด้านหน้าและด้านหลัง โดยเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนจะวางลวดลายแบบ American Turning ซึ่งจะต้องพลิกดูลวดลายด้านหลังในแนวตั้ง (Vertical) สำหรับเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกได้จัดวางลวดลายแบบ European Turning ซึ่งจะต้องพลิกในแนวนอน (Horizontal) เพื่อดูลวดลายด้านหลัง

สำหรับเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนและเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก เป็นเงินตรา
ที่สามารถชำระหนี้ได้ตามจำนวนที่กำหนดในกฎกระทรวง

รายละเอียดคุณลักษณะจำเพาะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก^๒

รายการ	เหรียญทองคำ	เหรียญเงิน	เหรียญ Cupro - nickel		
ชนิดราคา/บาท	๖,๐๐๐	๖๐๐	๑๐๐	๑๐	๒
ส่วนผสม/ร้อยละ	ทองคำ ๙๐ เงิน ๓ ทองแดง ๗	เงิน ๙๒.๕ ทองแดง ๗.๕	ทองแดง ๗๕ นิกเกิล ๒๕	ทองแดง ๗๕ นิกเกิล ๒๕	ทองแดง ๗๕ นิกเกิล ๒๕ สอด้ไส้ทองแดง
เส้นผ่าศูนย์กลาง/มม.					
- เหรียญตัวเปล่า	๒๕.๖+/-๐.๐๕	๓๔.๖+/-๐.๐๕	๓๗.๖+/-๐.๐๕	๓๑.๖+/-๐.๐๕	๒๑.๖+/-๐.๐๕
- เหรียญกษาปณ์	๒๖	๓๕	๓๘	๓๒	๒๒
ความหนาขอบ/มม.	๑.๘ - ๒.๐	๒.๓ - ๒.๕	๒.๖ - ๒.๘	๒.๓๕ - ๒.๕๐	๒.๓๕ - ๒.๖๕
ลักษณะขอบเหรียญ	เฟือง	เฟือง	เฟือง	เฟือง	เฟือง
น้ำหนัก/กรัม					
- ตัวเปล่าธรรมดา	๑๕+/-๐.๑๕	๒๒+/-๐.๒๒	๒๕+/-๐.๒๕	๑๕+/-๐.๑๕	๗.๓+/-๐.๐๗๓
- น้ำหนัก ๑๐๐ เหรียญ	-	-	๒๕๐๐+/-๒๕	๑๕๐๐+/-๑๕	๗๓๐+/-๗.๓
- ตัวเปล่าขัดเงา	๑๕ + ๐.๑๕	๒๒+ ๐.๒๒	๒๕+๐.๒๕	๑๕+๐.๑๕	-
- กฎกระทรวง	๑๕+/-๐.๑๕	๒๒+/-๐.๒๒	๒๕+/-๐.๒๕	๑๕+/-๐.๑๕	๗.๓+/-๐.๐๗๓
ความแข็งตัวเปล่า/VPN	๗๐ - ๘๐	๗๐ - ๘๐	๗๐ - ๘๐	๗๐ - ๘๐	๗๐ - ๘๐

๓. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเหรียญกษาปณ์

พระราชบัญญัติเงินตรา รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๒ เป็นกฎหมายเกี่ยวกับเหรียญหรือเงินตราฉบับแรก โดยมีสาระสำคัญเป็นการกำหนดเงินตราที่ทำ คือ บาท สลึง เฟื้อง ต่อมาจึงได้ออกพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๔๗๑ กำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์และเงินที่ใช้ชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้มีการตราพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ ออกบังคับใช้เป็นกฎหมายแม่บทที่วางหลักเกณฑ์ในการออกกฎหมายเพื่อการจัดทำเหรียญโดยพระราชบัญญัติ

^๒ เหรียญและเงินตราไทย ในรอบ ๕๐ ปี สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ชาติ คณะกรรมการเอกลักษณ์ชาติ กรุงเทพฯ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ , ๒๕๓๙

เงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมจำนวน ๖ ครั้ง โดยครั้งหลังสุดในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ สำหรับกฎหมายว่าด้วยการกำหนดลักษณะเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกที่ตรวจสอบพบฉบับแรกคือพระราชบัญญัติเหรียญที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาและทวีปยุโรป พ.ศ. ๒๕๐๔ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๘ ตอน ๔ ก ๑๗ มกราคม ๒๕๐๔ หน้า ๑๙) เพื่อเป็นที่ระลึกและแสดงกตเวทิตคุณแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ และเพื่อเฉลิมฉลองในโอกาสที่กองกษาปณ์ กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง จัดตั้งครบ ๑๐๐ ปี และต่อมาได้มีกฎหมายเกี่ยวกับเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกออกบังคับใช้เรื่อยมา

๔. หน่วยงานและขั้นตอนการดำเนินการจัดทำเหรียญ

ก. หน่วยงานผลิตเหรียญ

โรงกษาปณ์ เป็นหน่วยงานในสำนักกษาปณ์ กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง

The Royal Thai Mint Treasury Department Ministry of Finance มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคาต่าง ๆ ออกใช้ในระบบเศรษฐกิจ โดยอาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ และผลิตเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกในโอกาสต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่จัดสร้างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ (ตามที่สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเป็นผู้ว่าจ้าง) เครื่องหมายตอบแทน และของสิ่งจ้างต่าง ๆ ตามความต้องการหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนที่สั่งจ้าง รวมทั้งการซ่อม สร้าง ตู้นิรภัย และห้องมั่นคงในคลังจังหวัดและหน่วยงานราชการต่าง ๆ ทั่วราชอาณาจักร

ข. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๑. กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง

กรมธนารักษ์ เป็นกรมในสังกัดของกระทรวงการคลัง มีหน้าที่เกี่ยวกับเหรียญกษาปณ์และบริหารเงินตรา จัดทำเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และเก็บรักษาทรัพย์สินของรัฐ การรับจ่ายและรักษาพระราชทรัพย์ทั้งหมดในกรุงเทพมหานคร และการจัดการเงินในพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและเกี่ยวกับพระราชทรัพย์ของบรมวงศ์ จัดให้ใช้และจัดหาประโยชน์ในพระราชพัสดุให้เป็นไปอย่างประหยัดและด้านการประเมินราคาทรัพย์สิน นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่เกี่ยวกับการโอนบัญชีตรวจสอบยอดการรับจ่ายบัญชีคลังให้ตรงกันกับของธนาคารแห่งประเทศไทย และกรมบัญชีกลาง

ในการจัดทำและนำออกใช้เหรียญกษาปณ์และดำเนินการเกี่ยวกับเงินตราเป็นไปตามพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ โดยมีหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

งานด้านผลิตเหรียญกษาปณ์ และของสิ่งจ้าง ดำเนินการผลิตเหรียญกษาปณ์ หมุนเวียนตั้งแต่ชนิดราคา ๑๐ บาท ลงมาจนถึง ๑ สตางค์ รวมทั้งผลิตเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก เหรียญที่ระลึกเนื่องในวโรกาสและโอกาสสำคัญต่าง ๆ ตลอดจนการจัดสร้างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ จัดทำเครื่องหมายตอบแทนและของสิ่งจ้างต่าง ๆ ที่หน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจและเอกชนสั่งจ้าง ทำการยืมหลอมทำลายและล้างตัวเหรียญกษาปณ์ ตลอดจนติดตั้ง ตรวจสอบ ซ่อมแซมประตูห้องมั่นคงและจัดทำซ่อมแซมกุญแจตู้নিরภัยของส่วนราชการ

งานด้านบริหารเงินตรา ดำเนินการควบคุมการรับ - จ่ายแลก และเก็บรักษาเหรียญกษาปณ์ การเบิก - ส่งเงินคงคลังของจังหวัด การควบคุมยอดเงินฝากของรัฐที่ธนาคารแห่งประเทศไทย รับเช็คเงินผลประโยชน์รายได้ของรัฐ ตรวจสอบพิสูจน์เหรียญกษาปณ์

งานด้านทรัพย์สินอันมีค่าของแผ่นดิน ดำเนินการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ เก็บรักษา จัดแสดงและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเงินตรา เหรียญที่ระลึก เครื่องราชอิสริยยศ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และทรัพย์สินอันมีค่าของแผ่นดิน รวมทั้งการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการสะสมเหรียญกษาปณ์ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

๒. สำนักราชเลขาธิการ

สำนักราชเลขาธิการเป็นหน่วยงานราชการ มีหน้าที่เกี่ยวกับการเลขานุการในพระองค์พระมหากษัตริย์ ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีชื่อเรียกในสมัยแรกตั้งว่า “ออฟฟิศไปรเวตเสีเกรตารีหลวง” หรือ “กรมราชเลขานุการ” มีภารกิจหลักเกี่ยวกับงานหนังสือที่หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน และบุคคลทั่วไป ส่งเข้ามาเพื่อขอให้ นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทาน พระบรมราชานุญาต พระบรมราชวินิจฉัย และพระมหากรุณา แล้วแต่กรณี รวมทั้งทำหน้าที่รับพระราชทาน พระราชดำริ และพระราชดำรัส เพื่อเชิญไปยังหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า สำนักราชเลขาธิการมีบทบาทเป็นผู้ประสานงานระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐบาล และหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนบุคคลทั่วไป ทั้งที่เป็นราชการแผ่นดินและการส่วนพระองค์

ในการดำเนินการจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ซึ่งมักจัดทำโดยนำพระบรมรูป หรือพระรูปของพระมหากษัตริย์เป็นแบบเหรียญ และในกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ มีการบรรยายลวดลายของเหรียญ ตลอดถึงการใช้ตราประจำพระองค์ พระนาม ซึ่งหน่วยงานที่จัดทำเหรียญต้องขอพระบรมราชานุญาตก่อน โดยสำนักราชเลขาธิการจะเป็นผู้ดำเนินการ

๓. สำนักพระราชวัง

สำนักพระราชวัง มีฐานะเป็นกรม อยู่ในบังคับบัญชาของคณะรัฐมนตรีโดยตรง มีอำนาจหน้าที่ในการถวายความสะดวก ถวายความปลอดภัย การตรวจรักษาพยาบาล และถวายงานในพระองค์ และบรมวงศานุวงศ์ควบคุมดูแลรักษาเครื่องราชภัณฑ์ เครื่องราชูปโภค พระราชทานปูชนียสถานที่อยู่ในความรับผิดชอบของพระราชวัง การจัดงานและพระราชพิธีต่าง ๆ จัดการกองทุน และผลประโยชน์ที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักพระราชวัง จัดสวัสดิการแก่ข้าราชการบริพาร และปฏิบัติงานอื่นใดตามที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ในการดำเนินการจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ที่นำพระบรมรูป หรือพระรูปของพระมหากษัตริย์เป็นแบบเหรียญ ตลอดถึงการใช้ตราประจำพระองค์ พระนาม สำนักราชเลขาธิการจะเป็นผู้ดำเนินการขอพระบรมราชานุญาตมายังสำนักพระราชวังก่อน

๕. ขั้นตอนการจัดทำเหรียญและร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐขอความร่วมมือจากกรมธนารักษ์เพื่อจัดทำร่างกฎหมายในการจัดทำเหรียญจะมีขั้นตอน ดังนี้

๑. หน่วยงานผู้จัดทำเหรียญประสานกรมธนารักษ์ล่วงหน้าเพื่อดำเนินการ
๒. เสนอกระทรวงการคลังพิจารณา หากเหรียญที่จะจัดทำมีรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับพระราชวงศ์จะต้องนำเรื่องเข้าคณะกรรมการที่ปรึกษาเหรียญกษาปณ์ เหรียญกษาปณ์ที่ระลึก หรือเหรียญที่ระลึกเพื่อพิจารณา
๓. ดำเนินการตามพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ โดยดำเนินการจัดทำร่างกฎกระทรวง ตามมาตรา ๕ และมาตรา ๑๐ วรรคสาม ในกรณีที่เป็นการจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก หรือร่างพระราชกฤษฎีกาเหรียญที่ระลึกประดับแพรแถบ ตามมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยเหรียญเฉลิมพระเกียรติและเหรียญที่ระลึก พ.ศ. ๒๕๔๘ ในกรณีที่เป็นเหรียญที่ระลึกประดับแพรแถบ
๔. ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต (ตามหนังสือสำนักราชเลขาธิการ)
๕. เสนอคณะรัฐมนตรีเพื่ออนุมัติหลักการร่างกฎกระทรวง
๖. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาร่างกฎหมายตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ในการตรวจพิจารณาร่างกฎหมายดังกล่าวสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาร่างกฎหมายโดยพิจารณาทั้งรูปแบบ โครงสร้าง ความถูกต้องของข้อกำหนดและรายละเอียดต่าง ๆ ที่กำหนดในร่างกฎหมายฉบับนั้น ๆ ซึ่งจะได้เสนอรายละเอียดในบทถัดไป

บทที่ ๒

กฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก

เนื่องจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเงินตราที่ใช้บังคับมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๑ จนถึง พ.ศ. ๒๕๐๑ เป็นระยะเวลา ๓๐ ปีเศษ นั้น การจัดการเงินตราเป็นแบบกระจัดกระจายไม่เป็นหมวดหมู่ จึงได้มีการปรับปรุงกฎหมายโดยตราเป็นพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ โดยมีสาระสำคัญเป็นการกำหนดเกี่ยวกับเงินตรา (เหรียญกษาปณ์ และธนบัตร) การนำออกใช้ซึ่งเงินตรา กำหนดหน่วยของเงินตรา (บาท) กำหนดค่าเสมอภาคของบาทโดยให้เทียบน้ำหนักทองคำบริสุทธิ์ กำหนดให้มีทุนสำรองเงินตราเพื่อดำรงไว้ซึ่งเสถียรภาพของเงินตรา ทั้งนี้ สำหรับการนำออกใช้ซึ่งเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกนั้น พระราชบัญญัติเงินตราฯ ได้กำหนดให้กระทรวงการคลังเป็นผู้จัดทำและนำออกใช้ซึ่งเหรียญกษาปณ์หรือเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก โดยออกเป็นกฎกระทรวงและอย่างน้อยต้องกำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์รวมทั้งอัตราเพื่อหล่อเพื่อขาดด้วย ซึ่งจะแตกต่างไปจากในอดีตที่การจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกประเภทใดต้องตราเป็นพระราชบัญญัติสำหรับการจัดทำเหรียญนั้นเป็นการเฉพาะ ดังนั้น ในปัจจุบันเมื่อกระทรวงการคลังประสงค์จะนำออกใช้ซึ่งเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกจึงต้องตราเป็นกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก และจากการตรวจสอบในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการจัดสร้างเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกใน ๔ กรณีที่สำคัญ ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้

๑. เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และบูรพกษัตริย์ ซึ่งจะจัดทำในวาระโอกาสต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑.๑ เนื่องในโอกาสที่มีพระชนมพรรษาหรือพระชนมายุครบรอบ เช่น

- เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี พระชนมายุ ๘๔ พรรษา

- เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร พระชนมายุ ๕๐ พรรษา

- เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระชนมายุ ๕๐ พรรษา

๑.๒ เพื่อเฉลิมพระเกียรติบุคคลที่สิ้นพระชนม์แล้ว เช่น

- เหยี่ยญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ในโอกาสที่วันประสูติครบ ๑๕๐ ปี

- เหยี่ยญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจาดุรนต์รัศมีฯ กรมพระจักรพรรดิพงศ์ ในโอกาสที่วันประสูติครบ ๑๕๐ ปี

- เหยี่ยญที่ออกใช้เป็นที่ระลึก ๒๐๐ ปี เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือเหยี่ยญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๑๐๘ ปี (๙ รอบ นักษัตร) แห่งวันพระราชสมภพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

๑.๓ เพื่อเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสที่ได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลทั้งใน และต่างประเทศ เช่น

- เหยี่ยญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสที่องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกทูลเกล้าฯ ทูลกระหม่อมถวายรางวัลผู้นำโลกด้านทรัพย์สินทางปัญญา

- เหยี่ยญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสที่องค์การอนามัยโลกทูลเกล้าฯ ทูลกระหม่อมถวายรางวัลอาหารปลอดภัย หรือ

- เหยี่ยญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงได้รับการถวายเหยี่ยญทองคำที่ระลึก แอลเบิร์ต ไอน์สไตน์ จากองค์การยูเนสโก

๑.๔ เนื่องในการถวายพระราชสมัญญา เช่น

- เหยี่ยญที่ระลึกการน้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมถวายพระราชสมัญญา “พระบิดาแห่งการอนุรักษ์มรดกไทย” แต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

- เหยี่ยญที่ระลึกในการถวายพระราชสมัญญา “พระบิดาแห่งการค้าไทย” แต่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

๒. เหยี่ยญกษาปณ์ที่ระลึกเนื่องในพระราชพิธีมหามงคลต่าง ๆ เช่น

- เหยี่ยญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔

- เหยี่ยญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในวโรกาสพระราชพิธีสมมงคลพระชนมายุเท่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

- เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในพระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าทีปังกรรัศมีโชติ เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในมหามงคลสมัย พระราชพิธีกาญจนาภิเษกของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๓๙

- เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในพระราชพิธีสถาปนาพระราชอิสริยยศกิติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี

๓. เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ เช่น

- เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๑๐๐ ปี โรงเรียนเสนาธิการทหารบก

- เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๑๒๐ ปี โรงพยาบาลศิริราช

- เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๑๒๕ ปี ไปรษณีย์ไทย

- เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึก ๕๐ ปี สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

- เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึก ๘๔ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึก ๕๐ ปี กองทุนสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติ

๔. เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสำคัญอื่น ๆ เช่น

- เหรียญที่ระลึกเนื่องในโอกาสปีแห่งเทคโนโลยีและสารสนเทศไทย

- เหรียญที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๗๐ ปี แห่งการสถาปนาการสหกรณ์

- เหรียญที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๑๐๐ ปี การพยาบาล

- เหรียญที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๖๐ ปี รัฐสภาไทย

- เหรียญที่ระลึกเนื่องในโอกาสงานชุมนุมลูกเสือภาคพื้นเอเชีย - แปซิฟิก ครั้งที่ ๒๕

พ.ศ. ๒๕๔๘ ระหว่างวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ ถึงวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๙

- เหรียญที่ระลึกเนื่องในวันระดมพลังแผ่นดินขจัดสิ้นยาเสพติด ในวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ เหรียญที่ระลึกอนุรักษ์ธรรมชาติและสัตว์ป่า

- เหรียญที่ระลึก ปี ค.ศ. ๒๐๐๐ “The Millenium 2000 Coin Collection”

- เหรียญที่ระลึกเนื่องในโอกาสการประชุมใหญ่สมัชชาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโลก ครั้งที่ ๓ (BWCC 2004) ระหว่างวันที่ ๑๗ - ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๗

- เหรียญที่ระลึกเนื่องในโอกาสการประชุมสมัชชาอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ ครั้งที่ ๑๓ (CITES COP 13) ระหว่างวันที่ ๒ - ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๗

- เหรียญที่ระลึกเนื่องในปีเยาวชนสากล

๑. รูปแบบและโครงสร้างร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก

แม้การจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกจะแบ่งการจัดทำได้เป็น ๕ กรณีดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วก็ตาม แต่ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกดังกล่าวก็มีรูปแบบและโครงสร้างที่เหมือนกันโดยแบ่งได้เป็น ๓ ส่วนหลัก คือ

๑.๑ บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างกฎกระทรวง ซึ่งแยกเป็น

(๑) หลักการ

(๒) เหตุผล

๑.๒ สารสำคัญของร่างกฎกระทรวง ซึ่งแยกเป็น

(๑) ชื่อร่างกฎกระทรวง

(๒) บทอาศัยอำนาจ

(๓) เนื้อหาร่างกฎกระทรวง

๑.๓ บัญชีท้ายกฎกระทรวง มีรายละเอียด ดังนี้

(๑) ชนิด

(๒) ราคา

(๓) โลหะและอัตราเนื้อโลหะ

(๔) น้ำหนัก

(๕) ขนาด

(๖) อัตราเพื่อเหลือเพื่อขาด

(๗) ลวดลาย

(๗.๑) ด้านหน้า

(๗.๒) ด้านหลัง

(๘) ลักษณะอื่น ๆ (ที่ปรากฏบนเหรียญ)

ทั้งนี้ โดยมีรายละเอียดที่จะได้กล่าวต่อไป ดังนี้

โครงสร้างทั่วไปของร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก

ส่วนที่ ๑ บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างกฎกระทรวง

บันทึกหลักการและเหตุผล
ประกอบร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก
.....
พ.ศ.

หลักการ

กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ
เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์... ราคา... ..ชนิด

เหตุผล

โดยที่เป็นการสมควรจัดทำเหรียญกษาปณ์... ราคา... ..ชนิด ออกใช้เพื่อ
เป็นที่ระลึกเนื่องใน..... จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

ส่วนที่ ๒ ร่างกฎกระทรวง

ร่าง
กฎกระทรวง
กำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก
.....
พ.ศ.

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ และมาตรา ๑๐ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเงินตรา (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๓๖ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ให้กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์... ราคา... ..ชนิด

ให้ไว้ ณ วันที่ พ.ศ.

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

ส่วนที่ ๓ บัญชีท้ายกฎกระทรวงและการบรรยายลวดลายด้านหน้าและด้านหลังของเหรียญ

บัญชีท้ายกฎกระทรวง..... พ.ศ.

ชนิด	ราคา	โลหะ และ อัตรา เนื้อ โลหะ	น้ำหนัก	ขนาด	อัตราเพื่อเหลือเผื่อ ขาด		ลวดลาย	ลักษณะ อื่น ๆ
					สำหรับ เนื้อ โลหะ	สำหรับ น้ำหนัก		
เหรียญ กษาปณ์ บาท	... ร้อย ละ กรัม	เส้นผ่าศูนย์กลาง .. มิลลิเมตร	ร้อยละ เซนติกรัม ต่อ ๑ เหรียญ	ด้านหน้า ด้านหลัง	

๒. แนวทางการตรวจพิจารณาร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก

ดังที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่ากฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ส่วนหลัก กล่าวคือ บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างกฎกระทรวง ร่างกฎกระทรวง และบัญชีท้ายกฎกระทรวง และการบรรยายลวดลายด้านหน้าและด้านหลังของเหรียญ แนวทางการตรวจพิจารณาร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกจึงขอไล่เรียงไปตามลำดับ ดังนี้

๒.๑ รูปแบบบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างกฎกระทรวง

บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างกฎกระทรวง จัดทำขึ้นเป็นหน้าแรกของร่างกฎกระทรวงก่อนที่จะถึงในส่วนของสาระสำคัญของกฎหมาย โดยมีรูปแบบการจัดวางดังต่อไปนี้

แบบ (ก่อนมีมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการกำหนดชื่อร่างกฎหมายลำดับรอง)

<p style="text-align: center;">บันทึกหลักการและเหตุผล ประกอบร่างกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑</p> <hr style="width: 10%; margin: auto;"/>

แบบ (หลังมีมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการกำหนดชื่อร่างกฎหมายลำดับรอง ในปี พ.ศ. ๒๕๔๓)

บันทึกหลักการและเหตุผล

ประกอบร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก

.....

พ.ศ.

๒.๑.๑ บันทึกหลักการ

บันทึกหลักการเป็นการกำหนดขอบเขตในการออกร่างกฎกระทรวง ในบันทึกหลักการของร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกโดยทั่วไปจะระบุเกี่ยวกับชนิดราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อหล่อเพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์ซึ่งสอดคล้องและเป็นไปตามมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ ที่กำหนดให้ในการออกกฎกระทรวงเหรียญต้องมีรายละเอียดดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อให้ทราบชนิดของเหรียญกษาปณ์ที่จะดำเนินการจัดสร้าง เช่น เหรียญกษาปณ์โลหะสีขาวย (ทองแดงผสมนิกเกิล) เหรียญกษาปณ์โลหะสองสี (สีขาวยและสีทอง) และมีการระบุราคา อันเป็นราคาหน้าเหรียญ เช่น ราคาห้าบาท ราคาสิบบาท ในกรณีที่เหรียญแต่ละชนิดมีการกำหนดราคาหน้าเหรียญไว้หลายราคาให้ระบุราคาจากมากไปหาน้อย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญ เช่น เป็นเหรียญชนิดขัดเงาหรือไม่ขัดเงา ซึ่งหากเป็นการจัดทำเหรียญชนิดขัดเงาหรือไม่ขัดเงาเพียงอย่างเดียวอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวในตอนท้ายของบันทึกหลักการจะระบุเพียงว่า “หนึ่งชนิด” หรือเป็นกรณีที่กำหนดชนิดของเหรียญชนิดเดียวกัน ราคาเดียวกัน แต่มีลวดลายไม่เหมือนกัน เช่น เรื่องเสร็จที่ ๓๑๘/๒๕๔๓ มีการกำหนดลวดลายของเหรียญกษาปณ์เงินไว้ ๓ ลวดลาย ในบันทึกหลักการจึงได้ระบุว่า “...เหรียญกษาปณ์เงิน ...และราคาห้าสิบบาท สามชนิด”

อนึ่ง จะเห็นว่า ในบันทึกหลักการ มีการใช้ถ้อยคำว่า “ชนิด” อยู่สองแห่ง คือ **“กำหนดชนิด”** ในตอนต้นของบันทึกหลักการ และ **“...ชนิด”** ในตอนท้ายของบันทึกหลักการ ซึ่งทั้งสองคำมีความหมายแตกต่างกัน กล่าวคือ **“กำหนดชนิด”** ในตอนต้นของบันทึกหลักการ หมายถึง ชนิดของเหรียญโดยสัมพันธ์กับวัสดุหรือโลหะที่ได้จัดทำเหรียญ เช่น เหรียญกษาปณ์เงิน

เหรียญกษาปณ์นิกเกิล เป็นต้น ในขณะที่คำว่า “...ชนิด” ในตอนท้ายของบันทึกหลักการ เป็นการอธิบายถึงลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญ เช่น เป็นเหรียญกษาปณ์ขัดเงาหรือไม่ขัดเงา

รูปแบบโดยทั่วไปของบันทึกหลักการ

แบบ

<p>หลักการ</p> <p>กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเนื้อเหลือ เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์... ราคา... ..ชนิด</p>
--

การเขียนบันทึกหลักการและเหตุผลสามารถสรุปรูปแบบได้พอสังเขปดังนี้

(๑) การจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่กำหนดชนิดเหรียญกษาปณ์ชนิดเดียว

เป็นการกำหนดเหรียญกษาปณ์เพียงชนิดเดียว โดยในส่วนของ
หลักการจะมีรายละเอียดที่การกำหนดชนิดของเหรียญ โดยมีรูปแบบดังต่อไปนี้

แบบ

<p>หลักการ</p> <p>กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเนื้อเหลือ เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์... ราคา... หนึ่งชนิด</p>

ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (๑) ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑
(เรื่องเสร็จที่ ๘๑/๒๕๓๐)

หลักการ

กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเผื่อเหลือ เผื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกระษาปณ์โลหะสีขาว (ทองแดงผสมนิกเกิล) เคลือบสีทองแดง ราคาห้าบาท หนึ่งชนิด

ตัวอย่าง (๒) ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกพระบิดาแห่งการอนุรักษ์มรดกไทย พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๔๓๖/๒๕๕๑)

หลักการ

กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเผื่อเหลือ เผื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์โลหะสีขาว (ทองแดงผสมนิกเกิล) ราคาสี่บาท หนึ่งชนิด

ตัวอย่าง (๓) ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ๑๐๐ ปี กรมศิลปากร พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๖๐๐/๒๕๕๔)

หลักการ

กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเผื่อเหลือ เผื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์โลหะสองสี (สีขาวและสีทอง) ราคาสิบบาท หนึ่งชนิด

(๒) การจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่กำหนดชนิดเหรียญกษาปณ์หลายชนิด

เป็นการกำหนดเหรียญกษาปณ์มากกว่าหนึ่งชนิดในคราวเดียว ในการเขียนหลักการจะระบุถึงชนิดของเหรียญ ราคาหน้าเหรียญและคุณลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญ ชนิดที่หนึ่งให้เสร็จสิ้นก่อน แล้วจึงระบุชนิดของเหรียญ ราคาหน้าเหรียญ ชนิดของเหรียญ และคุณลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญชนิดที่สอง ตามลำดับ โดยมีรูปแบบ ดังต่อไปนี้

แบบ

<p>หลักการ</p> <p>กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเนื้อโลหะเพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์... ราคา... ..ชนิด และเหรียญกษาปณ์... ราคาชนิด</p>

ในกรณีกำหนดชนิดของเหรียญกษาปณ์มากกว่าหนึ่งชนิดนี้ ยังสามารถแบ่งออกได้ ๔ กรณี ซึ่งในการเขียนบันทึกหลักการยังคงเป็นไปตามแบบทั่วไปที่กำหนดไว้ แต่มีความแตกต่างกันไปตามข้อเท็จจริงในแต่ละกรณีว่าเป็นการจัดทำเหรียญชนิดใด

ตัวอย่างเช่น

ก. กำหนดชนิดของเหรียญ ๒ ชนิด

ตัวอย่าง (๑) ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสที่สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ ปี ๒๕๔๙ พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๕๙๕/๒๕๔๙)

<p>หลักการ</p> <p>กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเนื้อโลหะเพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์เงิน ราคาเก้าร้อยบาท หนึ่งชนิด และเหรียญกษาปณ์โลหะสีขาว (ทองแดงผสมนิกเกิล) ราคาเย็บบาท หนึ่งชนิด</p>
--

ตัวอย่าง (๒) ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ (เรื่องเสร็จที่ ๑๘๖/๒๕๒๖)

หลักการ

กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์เงินราคาเหรียญบาทสองชนิดและเหรียญกษาปณ์นิกเกิลราคาสิบบาทสองชนิด

ตัวอย่าง (๓) ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ฉลองพระชนมายุ ๘๔ พรรษา พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๒๑๘/๒๕๕๐)

หลักการ

กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์เงิน ราคาแปดร้อยบาท สองชนิด และเหรียญกษาปณ์โลหะสีขาว (ทองแดงผสมนิกเกิล) ราคาสิบบาท สองชนิด

ตัวอย่าง (๔) ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ (เรื่องเสร็จที่ ๒๓๘/๒๕๓๑)

หลักการ

กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์นิกเกิล ราคาสิบบาท สองชนิด และเหรียญกษาปณ์โลหะสีขาว (ทองแดงผสมนิกเกิล) ราคาสองบาท หนึ่งชนิด

ตัวอย่าง (๕) ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ๗๒ ปี กรมธนารักษ์ พ.ศ.
(เรื่องเสร็จที่ ๓๐๖/๒๕๔๘)

หลักการ

กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ
เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์โลหะสีขาวย (ทองแดงผสม
นิกเกิล) ราคาเย็บบาท สองชนิด และเหรียญกษาปณ์โลหะสองสี (สีขาวยและสีทอง)
ราคาสิบบาท หนึ่งชนิด

ข. กำหนดชนิดของเหรียญ ๓ ชนิด

ตัวอย่าง (๑) ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑
(เรื่องเสร็จที่ ๓๗๙/๒๕๒๓)

หลักการ

กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ
เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์ทองคำ ราคาเก้าพันบาท เหรียญ
กษาปณ์เงินราคาหกร้อยบาท และเหรียญกษาปณ์ทองขาวเคลือบสีทองแดงราคาห้าบาท

ตัวอย่าง (๒) ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกพระราชพิธีมหามงคลเฉลิม
พระเกียรติพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๘๔๘/๒๕๕๔)

หลักการ

กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ
เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์ทองคำ ราคาหนึ่งหมื่นห้าพันบาท

หนึ่งชนิด เหยี่ยูกษาปณ์เงิน ราคาแปดร้อยบาท หนึ่งชนิด และเหยี่ยูกษาปณ์โลหะสีขาว (ทองแดงผสมนิกเกิล) ราคาห้าสิบบาท หนึ่งชนิด

ตัวอย่าง (๓) ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ (เรื่องเสร็จที่ ๒๖๔/๒๕๒๕)

หลักการ

กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหยี่ยูกษาปณ์ทองคำราคาหกพันบาทสองชนิด เหยี่ยูกษาปณ์เงินราคาหกร้อยบาทสองชนิด และเหยี่ยูกษาปณ์นิกเกิลราคาสิบบาทสองชนิด

ตัวอย่าง (๔) ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหยี่ยูกษาปณ์ที่ระลึก ๙ รอบนั๊กซ์ตร แห่ง วันพระราชสมภพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๘๔๕/๒๕๕๑)

หลักการ

กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหยี่ยูกษาปณ์ทองคำ ราคาหนึ่งหมื่นหกพันบาทสองชนิด เหยี่ยูกษาปณ์เงิน ราคาแปดร้อยบาท สองชนิด และเหยี่ยูกษาปณ์โลหะสีขาว (ทองแดงผสมนิกเกิล) ราคาห้าสิบบาท สองชนิด

ตัวอย่าง (๕) ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ (เรื่องเสร็จที่ ๒๖๔/๒๕๒๕)

หลักการ

กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเนื้อเหลือ
เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกระษาปณ์เงิน ราคาเหรียญบาท สองชนิด
เหรียญกระษาปณ์นิกเกิล ราคาสิบบาท สองชนิด และเหรียญกระษาปณ์โลหะสีขาว (ทองแดง
ผสมนิกเกิล) เคลือบสีทองแดงราคาสองบาท หนึ่งชนิด

ตัวอย่าง (๖) ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ
เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ฉลองพระชนมายุ ๘๐ พรรษา พ.ศ.
(เรื่องเสร็จที่ ๓๑๘/๒๕๔๖)

หลักการ

กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเนื้อเหลือ
เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์เงิน ราคาเหรียญบาท สองชนิด
เหรียญกษาปณ์โลหะสีขาว (ทองแดงผสมนิกเกิล) ราคาสิบบาท สองชนิด และเหรียญ
กษาปณ์โลหะสองสี (สีขาวและสีทอง) ราคาสิบบาท หนึ่งชนิด

ค. กำหนดชนิดของเหรียญ ๔ ชนิด

ตัวอย่าง (๑) ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑
(เรื่องเสร็จที่ ๓๖๙/๒๕๒๗)

หลักการ

กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเนื้อเหลือ
เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกระษาปณ์ทองคำ ราคาหกพันบาท สองชนิด
เหรียญกระษาปณ์เงิน ราคาเหรียญบาท สองชนิด เหรียญกระษาปณ์นิกเกิล ราคาสิบบาท

สองชนิด และเหรียญกระษาปณ์โลหะสีขาว (ทองแดงผสมนิกเกิล) เคลือบสีทองแดง ราคา
ห้าบาท หนึ่งชนิด

ตัวอย่าง (๒) ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
พระบรมราชินีนาถ เถลิงพระชนมพรรษา ๗๕ พรรษา ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๐ พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่
๔๘๑/๒๕๕๐)

หลักการ

กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ
เมื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์ทองคำ ราคาหนึ่งหมื่นหกพันบาท
สองชนิด เหรียญกษาปณ์เงิน ราคาแปดร้อยบาท สองชนิด เหรียญกษาปณ์โลหะสีขาว
(ทองแดงผสมนิกเกิล) ราคาสี่สิบบาท สองชนิด และเหรียญกษาปณ์โลหะสองสี (สีขาวและ
สีทอง) ราคาสิบบาท หนึ่งชนิด

ง. กำหนดชนิดของเหรียญหลายชนิด

ตัวอย่าง (๑) ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑
(เรื่องเสร็จที่ ๓๑๙/๒๕๔๓)

หลักการ

กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ
เมื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์ทองคำ ราคาสองพันห้าร้อยบาท
หนึ่งชนิด ราคาสองร้อยห้าสิบบาท หนึ่งชนิด ราคาหนึ่งร้อยบาท หนึ่งชนิด
เหรียญกษาปณ์เงิน ราคาสองร้อยบาท หนึ่งชนิด และราคาห้าสิบบาท สามชนิด

หมายเหตุ กรณีเหรียญกษาปณ์เงิน ราคาห้าสิบบาท สามชนิด นั้น หมายความว่า เป็นการ
จัดทำเหรียญกษาปณ์เงิน ราคาห้าสิบบาท โดยมีลวดลายเหรียญสามลวดลาย

ตัวอย่าง (๒) ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑
(เรื่องเสร็จที่ ๒๗๓/๒๕๒๙)

หลักการ

กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ
เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์ทองคำ ราคาหกพันบาท สองชนิด
ราคาสามพันบาท สองชนิด ราคาหนึ่งพันห้าร้อยบาท สองชนิด เหรียญกษาปณ์เงิน
ราคาหกร้อยบาท สองชนิด ราคาสามร้อยบาท สองชนิด ราคาหนึ่งร้อยห้าสิบบาท
สองชนิด เหรียญกษาปณ์นิกเกิล ราคาสิบบาท สองชนิด เหรียญกษาปณ์โลหะสีขาว
(ทองแดงผสมนิกเกิล) เคลือบไส้ทองแดง ราคาห้าบาท หนึ่งชนิด และราคาสองบาท หนึ่ง
ชนิด

ตัวอย่าง (๓) ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑
(เรื่องเสร็จที่ ๒๗๒/๒๕๒๙)

หลักการ

กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ
เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์ทองคำ ราคาหกพันบาท สองชนิด
ราคาสามพันบาท สองชนิด ราคาหนึ่งพันห้าร้อยบาท สองชนิด เหรียญกษาปณ์เงิน
ราคาหกร้อยบาท สองชนิด ราคาสามร้อยบาท สองชนิด ราคาหนึ่งร้อยห้าสิบบาท
สองชนิด เหรียญกษาปณ์นิกเกิล ราคาสิบบาท สองชนิด เหรียญกษาปณ์โลหะสีขาว
(ทองแดงผสมนิกเกิล) เคลือบไส้ทองแดง ราคาห้าบาท หนึ่งชนิด และราคาสองบาท หนึ่งชนิด

๒.๑.๒ เหตุผล

เป็นการระบุถึงเหตุผล ความเป็นมา ชนิด ราคา และคุณลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก และโอกาสหรือวโรกาส แล้วแต่กรณี ในการจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ในครั้งนี้โดยในส่วนของกรกล่าวถึงชนิด ราคา และคุณลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญนั้น จะต้องสอดคล้องกับหลักการของการกำหนดให้มีเหรียญดังกล่าว โดยมีรูปแบบดังต่อไปนี้

(๑) กรณีทั่วไป

เป็นกรณีที่มีการจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก เนื่องในวโรกาสหรือโอกาสสำคัญ ๆ โดยจะระบุวโรกาสหรือโอกาสที่เป็นเหตุในการจัดทำเหรียญกษาปณ์ไว้ด้วย

แบบ

เหตุผล
<p>โดยที่เป็นการสมควรจัดทำเหรียญกษาปณ์... ราคา... ชนิด... ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึก(วโรกาสหรือโอกาสที่เป็นเหตุในการจัดทำเหรียญ)..... จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้</p>

ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (๑) ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ (เรื่องเสร็จที่ ๓๑๖/๒๕๒๑)

เหตุผล
<p>โดยที่เป็นการสมควรจัดทำเหรียญกษาปณ์ทองขาวเคลือบสีทองแดงราคาห้าบาท และเหรียญกษาปณ์ทองขาวราคาหนึ่งบาท ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกในโอกาสที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันเอเชียนเกมส์ ครั้งที่ ๘ ซึ่งจะมีขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้</p>

ตัวอย่าง (๒) ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ (เรื่องเสรีจที่ ๘๑/๒๕๓๐)

เหตุผล

โดยที่เป็นการสมควรจัดทำเหรียญกระษาปณ์โลหะสีขา (ทองแดงผสมนิกเกิล) เคลือบสีทองแดง ราคาห้าบาท หนึ่งชนิด ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึก ๒๐๐ ปี เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

ตัวอย่าง (๓) ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ (เรื่องเสรีจที่ ๒๗๙/๒๕๓๐)

เหตุผล

โดยที่เป็นการสมควรจัดทำเหรียญกระษาปณ์เงิน ราคาหกร้อยบาท สองชนิด เหรียญกระษาปณ์นิกเกิล ราคาสิบบาท สองชนิด และเหรียญกระษาปณ์โลหะสีขา (ทองแดงผสมนิกเกิล) เคลือบสีทองแดงราคาสองบาท หนึ่งชนิด เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงได้รับการถวายเหรียญทองคำที่ระลึกแอลเบิร์ต ไอน์สไตน์ จากองค์การยูเนสโกเมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๙ จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

ตัวอย่าง (๔) ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ (เรื่องเสรีจที่ ๓๑๙/๒๕๔๓)

เหตุผล

โดยที่เป็นการสมควรจัดทำเหรียญกษาปณ์ทองคำ ราคาสองพันห้าร้อยบาท
หนึ่งชนิด ราคาสองร้อยห้าสิบบาท หนึ่งชนิด ราคาหนึ่งร้อยบาท หนึ่งชนิด เหรียญกษาปณ์เงิน
ราคาสองร้อยบาท หนึ่งชนิด และราคาห้าสิบบาท สามชนิด ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึก
ปี ค.ศ. 2000 “Thai Millennium 2000 Coin Collection” จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

ตัวอย่าง (๕) ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสที่สำนักงานโครงการพัฒนา
แห่งสหประชาชาติทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์
ปี ๒๕๔๙ พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๕๙๕/๒๕๔๙)

เหตุผล

โดยที่เป็นการสมควรจัดทำเหรียญกษาปณ์เงิน ราคาเก้าร้อยบาท
หนึ่งชนิด และเหรียญกษาปณ์โลหะสีขาว (ทองแดงผสมนิกเกิล) ราคาสี่สิบบาท หนึ่งชนิด
ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
เนื่องในโอกาสที่สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย
รางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ ปี ๒๕๔๙ เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๕๔๙ จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

ตัวอย่าง (๖) ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ
เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ฉลองพระชนมายุ ๘๔ พรรษา พ.ศ.
(เรื่องเสร็จที่ ๒๑๘/๒๕๕๐)

เหตุผล

โดยที่เป็นการสมควรจัดทำเหรียญกษาปณ์เงิน ราคาแปดร้อยบาท สองชนิด และเหรียญกษาปณ์โลหะสีขาว (ทองแดงผสมนิกเกิล) ราคาเยี่สิบบาท สองชนิด ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ฉลองพระชนมายุ ๘๔ พรรษา ในวันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ จึงจำเป็นต้องออกกฏกระทรวงนี้

ตัวอย่าง (๗) ร่างกฏกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ๙ รอบนักษัตร แห่งวันพระราชสมภพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๘๔๕/๒๕๕๑)

เหตุผล

โดยที่เป็นการสมควรจัดทำเหรียญกษาปณ์ทองคำ ราคาหนึ่งหมื่นหกพันบาท สองชนิด เหรียญกษาปณ์เงิน ราคาแปดร้อยบาท สองชนิด และเหรียญกษาปณ์โลหะสีขาว (ทองแดงผสมนิกเกิล) ราคาเยี่สิบบาท สองชนิด ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกครบ ๑๐๘ ปี (๙ รอบนักษัตร) แห่งวันพระราชสมภพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ จึงจำเป็นต้องออกกฏกระทรวงนี้

ตัวอย่าง (๘) ร่างกฏกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ๑๐๐ ปี กรมศิลปากร พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๖๐๐/๒๕๕๔)

เหตุผล

โดยที่เป็นการสมควรจัดทำเหรียญกษาปณ์โลหะสองสี (สีขาวและสีทอง) ราคาสิบบาท หนึ่งชนิด ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๑๐๐ ปี กรมศิลปากร ในวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ จึงจำเป็นต้องออกกฏกระทรวงนี้

ตัวอย่าง (๙) ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระเกียรติพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๘๔๘/๒๕๕๔)

เหตุผล

โดยที่เป็นการสมควรจัดทำเหรียญกษาปณ์ทองคำ ราคาหนึ่งหมื่นห้าพันบาท หนึ่งชนิด เหรียญกษาปณ์เงิน ราคาแปดร้อยบาท หนึ่งชนิด และเหรียญกษาปณ์โลหะสีขาว (ทองแดงผสมนิกเกิล) ราคาห้าสิบบาท หนึ่งชนิด ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระเกียรติพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ ในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

(๒) กรณีเฉพาะ

ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกบางฉบับระบุเหตุผลแตกต่างไปจากที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น อันเนื่องมาจากมีความมุ่งประสงค์เพื่อยกย่องเชิดชูบุคคลดังกล่าวเป็นกรณีพิเศษหรือในด้านเฉพาะ ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงเป็นรายกรณีไป โดยสามารถสอบถามข้อเท็จจริงในส่วนนี้ได้จากกรมธนารักษ์ และหน่วยงานที่ เป็นผู้เสนอให้มีการจัดทำเหรียญนี้ขึ้น

ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (๑) ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ (เรื่องเสร็จที่ ๑๙๒/๒๕๐๖)

เหตุผล

เพื่อเป็นสิ่งรำลึกในวาระดิถีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ทรงมีพระชนมายุครบ ๓ รอบ ในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ และเป็นการสนองพระมหากรุณาธิคุณที่พระองค์ท่านได้ปกครองไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ให้ได้รับแต่ความร่มเย็นเป็นสุขโดยทั่วกันตลอดมา จึงได้จัดสร้างเหรียญกษาปณ์ชนิดและราคาดังกล่าวขึ้น

หมายเหตุ ร่างกฎกระทรวงฉบับนี้เป็นร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะเหรียญที่ระลึกฉบับแรก ๆ ที่ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑

ตัวอย่าง (๒) ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกพระบิดาแห่งการอนุรักษ์มรดกไทย พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๔๓๖/๒๕๕๑)

เหตุผล

เนื่องจากได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การน้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายพระราชสมัญญา “พระบิดาแห่งการอนุรักษ์มรดกไทย” แต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสมหามงคลทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงวันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๐ สมควรจัดทำเหรียญกษาปณ์โลหะสีขา (ทองแดงผสมนิกเกิล) ราคาเยื้องบาทหนึ่งชนิด ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในการน้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายพระราชสมัญญาดังกล่าว จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

หมายเหตุ เหตุผลประกอบร่างกฎกระทรวงฯ ที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติหลักการตามที่หน่วยงาน (กรมธนารักษ์) เสนอ นั้น ระบุเหตุผลประกอบร่างกฎกระทรวงตามแบบทั่วไป แต่ในการตรวจพิจารณาของสำนักงานฯ ปรากฏข้อเท็จจริงเพิ่มเติมว่า ในการจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกนี้มีเหตุผลหลักที่สำคัญ คือ สืบเนื่องมาจากที่คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๕๐ เห็นชอบในการขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตถวายพระราชสมัญญา “พระบิดาแห่งการอนุรักษ์มรดกไทย” แต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี โดยมีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การน้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายพระราชสมัญญา “พระบิดาแห่งการอนุรักษ์มรดกไทย” แต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสมหามงคลทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ประกาศ ณ วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๕๐ สำนักงานฯ จึงได้ปรับแก้ไขการระบุเหตุผลประกอบร่างฯ ให้ชัดเจน โดยนำสาระสำคัญตามประกาศฯ อันเป็นเหตุผลหลักในการจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกและการตราร่างกฎกระทรวงฉบับนี้แทนที่จะใช้รูปแบบกรณีทั่วไป

๒.๒ รูปแบบของร่างกฎกระทรวง

มีรูปแบบและโครงสร้าง ดังนี้

๒.๒.๑ การกำหนดชื่อร่างกฎกระทรวง

ชื่อร่างกฎกระทรวงฯ เดิมก่อนที่จะมีการกำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการกำหนดชื่อร่างกฎกระทรวง จะระบุชื่อร่างกฎกระทรวงเรียงลำดับถัดจากฉบับสุดท้ายต่อเนื่องกันไปจากกฎกระทรวงฉบับก่อนหน้าของกฎหมาย คือ “กฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติ...”

แบบ (เดิม)

ร่าง
กฎกระทรวง
ฉบับที่ .. (พ.ศ.)
ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา
พ.ศ. ๒๕๐๑

ต่อมามีปัญหาว่าการระบุชื่อร่างกฎกระทรวงแบบเดิมไม่อาจทราบว่าเป็นกฎกระทรวงดังกล่าวเป็นกฎกระทรวงเรื่องใด ซึ่งต้องพิจารณาจากเนื้อหา ประกอบกับทำให้มีความยุ่งยากในการสืบค้นกฎกระทรวงที่จะนำมาใช้ให้ครบถ้วนได้และมีความสับสนเมื่อมีการแก้ไขกฎกระทรวงเหล่านั้น สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาจึงได้พิจารณากำหนดรูปแบบชื่อร่างกฎกระทรวงในเรื่องเสร็จที่ ๔๘๔/๒๕๔๓ โดยกำหนดให้มีชื่อที่แสดงเนื้อหาสาระของกฎกระทรวงนั้น ๆ และสอดคล้องกับบทบัญญัติที่ให้อำนาจในการออกกฎกระทรวงนั้น และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๓ เห็นชอบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ชื่อกฎกระทรวงโดยให้ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ถือบปฏิบัติต่อไป จึงได้มีการแก้ไขชื่อร่างกฎกระทรวงที่กำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก เป็น “ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก... พ.ศ.”

ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกฯ จึงได้ปรับปรุงรูปแบบในส่วนบันทึกหลักการและเหตุผล และชื่อร่างกฎกระทรวง เป็นดังต่อไปนี้

แบบ

บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างกฎกระทรวง

<p>บันทึกหลักการและเหตุผล ประกอบร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก พ.ศ.</p> <hr style="width: 20%; margin: auto;"/>

ชื่อร่างกฎกระทรวงฯ

<p>ร่าง กฎกระทรวง กำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก พ.ศ.</p> <hr style="width: 20%; margin: auto;"/>
--

อย่างไรก็ดี ภายหลังจากมีแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการกำหนดชื่อร่างกฎกระทรวงที่จะต้องสอดคล้องกับสาระสำคัญของกฎกระทรวงนั้น พบว่ามีประเด็นปัญหาสำคัญสองประการที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะมีข้อสังเกตทั้งในชั้นการพิจารณาอนุมัติหลักการของคณะรัฐมนตรีหรือในชั้นการตรวจพิจารณาของสำนักงานฯ อยู่บ่อยครั้ง ที่สมควรนำมากล่าวไว้ในที่นี้ กล่าวคือ

๑) การใช้คำว่า “ครบ” ในชื่อร่างกฎกระทรวง

ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการกำหนดชื่อร่างกฎกระทรวงจะไม่มีปัญหานี้เกิดขึ้น เพราะคำว่า “ครบ” จะปรากฏเฉพาะในส่วนของเหตุผลในบันทึกหลักการและเหตุผล

ประกอบร่างกฎกระทรวงและเนื้อหาในร่างกฎกระทรวงเท่านั้น ต่อมาภายหลังที่มีการกำหนดชื่อร่างกฎกระทรวงให้เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๓ จึงเริ่มมีปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นโดยเฉพาะข้อสังเกตของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่เห็นว่าชื่อร่างกฎกระทรวงไม่สอดคล้องกับเนื้อหาในร่างกฎกระทรวง

สำหรับกรณีการใช้คำว่า “ครบ” นั้น จากการตรวจสอบสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ กรณี กล่าวคือ กรณีเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคล และกรณีของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับสถานที่หรือหน่วยงาน และสามารถสรุปแนวทางการใช้ถ้อยคำดังกล่าวในชื่อร่างกฎกระทรวงฯ ดังนี้

กรณีเกี่ยวกับบุคคล

แยกเป็น ๒ กรณี คือ บุคคลที่มีชีวิต (ทรงพระชนม์) และบุคคลที่สิ้นชีวิตแล้ว (สิ้นพระชนม์)

- บุคคลที่มีชีวิต

ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ในกรณีนี้โดยมากจะไม่ระบุคำว่า “ครบ” ในชื่อร่างกฎกระทรวง เพราะคำว่า “ครบ” จะมีความหมายว่าหยุดนิ่งอยู่กับที่ ฉะนั้นในการตรวจพิจารณาของสำนักงานฯ หากมีการระบุคำว่า “ครบ” ไว้ในชื่อร่างกฎกระทรวงฯ ก็จะทำให้ตัดคำว่า “ครบ” ออก เช่น

๑. ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร พระชนมายุ ๕๐ พรรษา พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๓๘๖/๒๕๔๕)

๒. ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ฉลองพระชนมายุ ๘๐ พรรษา พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๓๑๘ /๒๕๔๖)

๓. ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๘๔๘/๒๕๕๔)

อนึ่ง การไม่ระบุคำว่า “ครบ” จะไม่ระบุไว้เฉพาะในชื่อร่างกฎกระทรวงเท่านั้น แต่ยังคงระบุคำว่า “ครบ” ในเหตุผลประกอบร่างกฎกระทรวง และร่างกฎกระทรวง ซึ่งประเด็นนี้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีมีการตั้งข้อสังเกตในการตรวจพิจารณาร่างกฎกระทรวง กำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกหลายฉบับว่าไม่มีความสอดคล้องกัน อย่างไรก็ตาม สำนักงานฯ ยังคงยืนยันแนวปฏิบัติดังกล่าวนี้มาโดยตลอดเนื่องจากชื่อร่างกฎกระทรวงเป็นชื่อที่ได้รับพระบรมราชานุญาต และการกำหนดชื่อร่างกฎกระทรวงควรกระชับและแสดงเนื้อหาสาระของกฎกระทรวง

นั้น ๆ เว้นแต่ ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เถลิงพระชนมพรรษา **ครบ** ๗๕ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๔๕ พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๖๘๘/๒๕๔๕) และ ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในพิธีฉลองสิริราชสมบัติ**ครบ** ๖๐ ปี พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๒๖๒/๒๕๔๙) ซึ่งมีการใช้คำว่า “ครบ” ในชื่อร่างกฎกระทรวงสำหรับกรณีที่คุณคนนั้นยังมีชีวิตอยู่ แต่กรณีดังกล่าวเป็นกรณีพิเศษเนื่องจากมีความประสงค์จะเน้นถ้อยคำหรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง เป็นการเฉพาะ

- บุคคลที่สิ้นชีวิตแล้ว

สำหรับกรณีที่เป็นการจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกสำหรับบุคคลที่สิ้นชีวิตแล้ว ในชื่อร่างกฎกระทรวงจะสามารถระบุ คำว่า “ครบ” ได้ เนื่องจากคำว่า “ครบ” ในที่นี้คือ “หยุดนิ่ง” เช่น

๑. ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติ**ครบ** ๑๕๐ ปี แห่งวันพระบรมราชสมภพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๖๑๓/๒๕๔๖)

๒. ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพ**ครบ** ๒๐๐ ปี พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๗๘๕/๒๕๔๗)

๓. ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดัย กรมพระจักรพรรดิพงษ์ ในโอกาสที่วันประสูติ**ครบ** ๑๕๐ ปี พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๓๔๗/๒๕๔๙)

อย่างไรก็ตาม พบว่ามีร่างกฎกระทรวงฉบับเดียวที่ไม่ระบุคำว่า “ครบ” ในชื่อร่างฯ คือ ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ๙ รอบนักษัตร แห่งวันพระราชสมภพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๘๔๕/๒๕๕๑) แต่ยังคงระบุคำว่า “ครบ” ในเหตุผลประกอบร่างกฎกระทรวงฯ และร่างกฎกระทรวงฯ ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นกฎกระทรวงฉบับแรกที่มีการใช้คำว่า “รอบนักษัตร” ซึ่งแตกต่างจากกรณีทั่วไปที่จะเป็นการระบุระยะเวลา เช่น ๑๒๐ ปี ๑๕๐ ปี โดยการใช้คำว่า “รอบนักษัตร” จะเกิดขึ้นเมื่อถึงรอบระยะเวลาที่หารด้วยสิบสองลงตัว โดยระยะเวลา ๑๒ ปี จะนับเป็น ๑ รอบนักษัตร

กรณีเกี่ยวกับสถานที่หรือหน่วยงาน

แต่เดิมแนวปฏิบัติของสำนักงานฯ เกี่ยวกับการใช้คำว่า “ครบ” ในชื่อร่างกฎกระทรวงในกรณีของการจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกให้แก่หน่วยงานหรือสถานที่ นั้น ยังมีแนว

ปฏิบัติเป็น ๒ แนวทาง กล่าวคือ แนวทางที่หนึ่ง หากจะระบุคำว่า “ครบ” ในชื่อร่างกฎกระทรวง จะต้องเขียนวัน เดือน ปี ที่ครบกำหนดกำกับลงไปด้วยเพื่อเป็นการอธิบายรายละเอียดให้ทราบถึงความจำเป็นมาของการจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกว่าเป็นการจัดทำเนื่องในโอกาสใด ส่วนแนวทางที่สอง จะไม่ระบุ คำว่า “ครบ” ในชื่อร่างกฎกระทรวง ดังนี้

- กรณีระบุคำว่า “ครบ” ในชื่อร่างกฎกระทรวง

๑. ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกครบ ๗๒ ปี สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๑๗๔/๒๕๔๔)
๒. ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกครบ ๘๔ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๑๕๖/๒๕๔๔)
๓. ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกครบ ๑๐๐ ปี การนำธนบัตรออกใช้ พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๔๓๙/๒๕๔๕)

- กรณีไม่ระบุคำว่า “ครบ” ในชื่อร่างกฎกระทรวง

๑. ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ๑๐๐ ปี กรมที่ดิน พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๔/๒๕๔๔)
๒. ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ๑๒๕ ปี ไปรษณีย์ไทย พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๗๖๘/๒๕๕๑)
๓. ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ๕๐ ปี สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๓๔/๒๕๕๒)
๔. ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ๑๕๐ ปี รัชกาลที่ ๙ พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๕๖๗/๒๕๕๓)
๕. ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ๑๐๐ ปี กรมพระธรรมธัญ พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๔๓๕/๒๕๔๙)
๖. ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ๑๒๐ ปี โรงพยาบาลศิริราช พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๓๑๘/๒๕๕๑)

โดยที่ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่สำคัญและมีแนวปฏิบัติที่แตกต่างกัน ฝ่ายฯ จึงได้นำปัญหาดังกล่าวพิจารณาร่วมกับกรมธนารักษ์ สำนักราชเลขาธิการ และสำนักพระราชวัง อีกครั้งหนึ่งและสรุปเป็นแนวปฏิบัติได้ว่า การจะระบุคำว่า “ครบ” ในร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกสำหรับสถานที่หรือหน่วยงานนั้นก็ต่อเมื่อมีการระบุวัน เดือน ปี ของเหตุการณ์ที่เป็นเหตุในการจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกไว้เป็นส่วนหนึ่งของชื่อร่างกฎกระทรวง ด้วย (เรื่องเสร็จที่ ๘๔๕/๒๕๕๑) โดยแยกพิจารณา ดังนี้

ก. กรณีชื่อร่างกฎกระทรวง โดยปกติชื่อร่างกฎกระทรวงจะไม่มีการระบุ วัน เดือน ปี ของเหตุการณ์ที่เป็นเหตุในการจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกไว้ด้วย ดังนั้น จึงไม่ต้องระบุ คำว่า “ครบ” ในชื่อร่างกฎกระทรวง เช่น ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ๑๐๐ ปี โรงเรียนเสนาธิการทหารบก พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๖/๒๕๕๕)

ข. กรณีเหตุผลในส่วนบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างกฎกระทรวง โดยปกติจะมีการระบุวัน เดือน ปี ของเหตุการณ์ที่เป็นเหตุในการจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกไว้ด้วย จึงต้องระบุคำว่า “ครบ” ไว้ด้วย เช่น “...ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๑๐๘ ปี (๙ รอบ **นักษัตร**) แห่งวันพระราชสมภพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้” (เรื่องเสร็จที่ ๘๔๕/๒๕๕๑)

๒) กรณีการกำหนดพระนามในชื่อร่างกฎกระทรวง

ร่างกฎกระทรวงที่ผ่านการตรวจพิจารณาของสำนักงานฯ มี ๒ รูปแบบดังนี้

๑. กรณีที่กำหนดพระนามไว้ในชื่อร่างกฎกระทรวง เช่น ร่างกฎกระทรวง กำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร พระชนมายุ ๕๐ พรรษา พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๓๘๖/๒๕๕๕) ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เถลิงพระชนมพรรษา ๗๕ พรรษา ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๐ พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๔๘๑/๒๕๕๐)

๒. กรณีที่ไม่กำหนดพระนามไว้ในชื่อร่างกฎกระทรวง เช่น ร่างกฎกระทรวง กำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๔๘๐/๒๕๕๐) และร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๘๔๘/๒๕๕๔)

ทั้งนี้ เหตุผลของการกำหนดชื่อร่างกฎกระทรวงทั้งสองกรณีเป็นการกำหนด โดยใช้ถ้อยคำตามที่ได้รับพระบรมราชานุญาตให้จัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ดังที่ได้เคยมีการหารือร่วมกับผู้แทนในการพิจารณาร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๔๘๐/๒๕๕๐)

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการเว้นวรรคระหว่างถ้อยคำว่า “...ที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติ” และพระนาม โดยในกรณีที่เป็นการจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสที่มีพระราชพิธีต่าง ๆ นั้น ชื่อร่างกฎกระทรวงมักจะระบุไว้ว่า “...เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติ” และตามด้วยพระนาม โดยไม่มีการเว้นวรรค เช่น “...ที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์...” แต่ในชั้นการเสนอร่างกฎกระทรวงให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติหลักการนั้น จะมีการเว้นวรรคระหว่างถ้อยคำว่า “...ที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติ” และพระนาม “สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์...” และมีผลทำให้ชื่อเหรียญตามที่ได้รับพระบรมราชานุญาตแตกต่างไปจากถ้อยคำที่ใช้ในร่างกฎกระทรวง โดยในประเด็นนี้ ฝ่ายฯ ได้หารือร่วมกับผู้แทนสำนักพระราชวังและผู้แทนสำนักราชเลขาธิการถึงแนวทางที่ถูกต้อง และได้รับคำชี้แจงว่าข้อความดังกล่าวควรมีข้อความติดกันเป็น “...ที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์...” (เรื่องเสร็จที่ ๗๗๙/๒๕๕๕ และเรื่องเสร็จที่ ๘๑๓/๒๕๕๕)

๒.๒.๒ รูปแบบทอ้ายอำนาจ

เดิมร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญษาปณ์ที่ระลึกฯ ตรารขึ้น โดยอ้ายอำนาจตามมาตรา ๕ และมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ การอ้างบทอ้ายอำนาจในการตราร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญษาปณ์ที่ระลึกฯ จึงเป็นดังนี้

แบบ

อ้ายอำนาจตามความในมาตรา ๕ และมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเงินตรา (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๓๖ โดยคงหลักการตามร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะเหรียญษาปณ์ที่ระลึกฯ ไว้ ประกอบกับสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ในการประชุมฝ่ายร่างกฎหมาย ครั้งที่ ๓๓/๒๕๔๙ เมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๔๙ ได้มีมติว่าในการอ้างบทอ้ายอำนาจให้อ้างบทอ้ายอำนาจเฉพาะวรรคที่ระบุให้อำนาจในการออกกฎกระทรวงนั้นเท่านั้น ดังนั้น รูปแบบการอ้างบทอ้ายอำนาจในร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะเหรียญษาปณ์ที่ระลึกฯ ในปัจจุบันจึงได้เปลี่ยนแปลงเป็นดังนี้

แบบ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ และมาตรา ๑๐ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเงินตรา (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๓๖ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

๒.๒.๓ สารสำคัญของร่างกฎกระทรวง

ในส่วนนี้จะเป็นการระบุเนื้อหาสาระของกฎหมายว่า กฎหมายฉบับนี้ตราขึ้นมาเพื่อการใด ซึ่งเนื้อหาสาระของร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก จะเป็นการกำหนดเกี่ยวกับชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเนื้อเหลือเพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์ที่จะดำเนินการจัดทำ รวมถึงวโรกาสหรือโอกาสหรือเหตุการณ์สำคัญที่เป็นที่มาของการจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกนี้ขึ้น จึงต้องกำหนดรายละเอียดให้ครบถ้วน โดยมีรูปแบบดังนี้

แบบ

ให้กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเนื้อเหลือเพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์... ตามบัญชีท้ายกฎกระทรวงนี้

ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (๑) ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ (เรื่องเสร็จที่ ๓๗๘/๒๕๒๔)

ให้กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเนื้อเหลือเพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภช

กรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ใน พ.ศ. ๒๕๒๕ ตามบัญชีท้ายกฎกระทรวงนี้

ตัวอย่าง (๒) ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ (เรื่องเสร็จที่ ๒๕/๒๕๒๕)

ให้กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร เสด็จเสด็จถึงถวัลยราชสมบัติ ยั่งยืนเป็นเวลา ๓๖ ปี เป็นสองเท่าแห่งรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตามบัญชีท้ายกฎกระทรวงนี้

ตัวอย่าง (๓) ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ (เรื่องเสร็จที่ ๔๑๓/๒๕๒๙)

ให้กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเนื่องในงานกล้วยไม้ อาเซียน พ.ศ. ๒๕๒๕ ตามบัญชีท้ายกฎกระทรวงนี้

ตัวอย่าง (๔) ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ (เรื่องเสร็จที่ ๒๔๘/๒๕๓๐)

ให้กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๑๐๐ ปี

แห่งการสถาปนาโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ในวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ ตามบัญชี
ท้ายกฎกระทรวงนี้

ตัวอย่าง (๕) ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑
(เรื่องเสร็จที่ ๕๑๓/๒๕๓๖)

ให้กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ
เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๑๐๐ ปี
แห่งวันพระบรมราชสมภพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๖ ตามบัญชีท้ายกฎกระทรวงนี้

ตัวอย่าง (๖) ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑
(เรื่องเสร็จที่ ๑๗๒/๒๕๔๒)

ให้กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ
เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเนื่องในโอกาสเฉลิมฉลอง
พระราชสมัญญามหาราช รัชกาลที่ ๓ ตามบัญชีท้ายกฎกระทรวงนี้

ตัวอย่าง (๗) ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑
(เรื่องเสร็จที่ ๑๔๒/๒๕๔๓)

ให้กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ
เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเนื่องในโอกาสการประชุม

ประจำปีสภาผู้ว่าการธนาคารพัฒนาเอเชีย ครั้งที่ ๓๓ ระหว่างวันที่ ๖ – ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓
ตามบัญชีท้ายกฎกระทรวงนี้

ตัวอย่าง (๘) ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี พระชนมายุ ๕๐ พรรษา พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๒๓๐/๒๕๕๘)

ให้กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ
เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุ ๕๐ พรรษา ในวันที่ ๒
เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๘ ตามบัญชีท้ายกฎกระทรวงนี้

ตัวอย่าง (๙) ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกงานชุมนุมลูกเสือภาคพื้น
เอเชีย – แปซิฟิก ครั้งที่ ๒๕ พ.ศ. ๒๕๕๘ พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๗๙๓/๒๕๕๘)

ให้กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ
เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเนื่องในโอกาสงานชุมนุม
ลูกเสือภาคพื้นเอเชีย – แปซิฟิก ครั้งที่ ๒๕ พ.ศ. ๒๕๕๘ ระหว่างวันที่ ๒๘ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๕๕๘ ถึงวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ตามบัญชีท้ายกฎกระทรวงนี้

ตัวอย่าง (๑๐) ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกการประชุมใหญ่สมาคม
ศาลปกครองสูงสุดระหว่างประเทศ ครั้งที่ ๙ พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๑๒/๒๕๕๐)

ให้กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ
เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเนื่องในโอกาสการประชุมใหญ่
สมาคมศาลปกครองสูงสุดระหว่างประเทศ ครั้งที่ ๙ ระหว่างวันที่ ๒๒ - ๒๔ พฤศจิกายน
พ.ศ. ๒๕๕๐ ตามบัญชีท้ายกฎกระทรวงนี้

ตัวอย่าง (๑๑) ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสที่องค์การอนามัยโลกทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายรางวัลอาหารปลอดภัย พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๑๒/๒๕๕๐)

ให้กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ
เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสที่องค์การอนามัยโลกทูลเกล้า
ทูลกระหม่อมถวายรางวัลอาหารปลอดภัย ตามบัญชีท้ายกฎกระทรวงนี้

ตัวอย่าง (๑๒) ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๔๘๔/๒๕๕๔)

ให้กำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเพื่อเหลือ
เพื่อขาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกพระราชพิธีมหามงคลเฉลิม
พระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ ในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ตามบัญชี
ท้ายกฎกระทรวงนี้

๒.๓ รูปแบบบัญชีท้ายกฎกระทรวงฯ

บัญชีท้ายกฎกระทรวงฯ สำหรับกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกนั้นอาจถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญลำดับต้นของกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก เนื่องจากจะประกอบด้วยเนื้อหาและรายละเอียดต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบรรยายลวดลายด้านหน้าและด้านหลังของเหรียญซึ่งจะต้องตรวจสอบความถูกต้องด้วยความระมัดระวังในส่วนนี้ จึงจะขอนำรายละเอียดไปกล่าวไว้เป็นการเฉพาะในบทต่อไป สำหรับรูปแบบทั่วไปในส่วนนี้จะเป็นอย่างนี้

แบบ

บัญชีท้ายกฎกระทรวง ฉบับที่ .. (พ.ศ.) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑

หรือ

บัญชีท้ายกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก..... พ.ศ.

ชนิด	ราคา	โลหะ และ อัตรา เนื้อ โลหะ	น้ำหนัก	ขนาด	อัตราเพื่อเหลือเผื่อขาด		ลวดลาย	ลักษณะ อื่น ๆ
					สำหรับ เนื้อ โลหะ	สำหรับ น้ำหนัก		
เหรียญ กษาปณ์...	... บาท	... รอย โลหะ กรัม	เส้นผ่าศูนย์กลาง ... มิลลิเมตร	ร้อยละ เซนต์กรัม ต่อ ๑ เหรียญ	ด้านหน้า ด้านหลัง	

หมายเหตุ การบรรยายรายละเอียดของบัญชีท้ายกฎกระทรวงให้พิจารณาจากรายละเอียดโครงการจัดทำเหรียญษาปณ์ที่ระลึก ประกอบกับรูปแบบเหรียญษาปณ์ที่ระลึกที่จะจัดทำขึ้นทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ซึ่งหน่วยงานเจ้าของเรื่องได้จัดส่งให้พร้อมร่างกฎกระทรวง สำหรับพระบรมรูปหรือพระรูปด้านหน้าเหรียญนั้นควรขอให้กรมธนารักษ์จัดส่งภาพต้นแบบด้วยเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้องของฉลองพระองค์และการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ด้วย

(๑) ชนิด

ชนิดของเหรียญ

ตัวอย่าง

ชนิด
(๑) เหรียญษาปณ์ทองคำ
(๒) เหรียญษาปณ์เงิน
(๓) เหรียญษาปณ์นิกเกิล
(๔) เหรียญษาปณ์โลหะสีขาว (ทองแดงผสมนิกเกิล) เคลือบ สีทองแดง

(๒) ราคา

ราคาหน้าเหรียญ

ตัวอย่าง

ราคา
๑ บาท
๕ บาท
๑๐ บาท
๕๐ บาท
๑๐๐ บาท
๕๐๐ บาท
๑,๐๐๐ บาท

๑,๕๐๐ บาท
๓,๐๐๐ บาท
๑๖,๐๐๐ บาท

(๓) โลหะและอัตราเนื้อโลหะ

วัสดุที่นำมาจัดทำเหรียญ

ตัวอย่าง กรณีไม่มีเคลือบ

โลหะและอัตราเนื้อโลหะ
ทองคำร้อยละ ..
เงินร้อยละ ..
ทองแดงร้อยละ ..
นิกเกิลร้อยละ ..

ตัวอย่าง กรณีมีเคลือบ

โลหะและอัตราเนื้อโลหะ
โลหะส่วนที่เคลือบมีส่วนผสม ของ... ร้อยละ ..
โลหะส่วนที่เป็นไส้มีส่วนผสม ของ... ร้อยละ ..

หมายเหตุ

เหรียญแต่ละชนิดมีส่วนผสมของวัสดุ ดังนี้

เหรียญกษาปณ์ทองคำ มีส่วนผสมของ ทองคำ เงิน และทองแดง

เหรียญกษาปณ์เงิน มีส่วนผสมของ เงิน และทองแดง

เหรียญกษาปณ์นิกเกิล มีส่วนผสมของ นิกเกิล

การบรรยายโลหะและอัตราเนื้อโลหะ

การบรรยายส่วนผสมโลหะสีขาว (วงนอก) ให้บรรยายนิกเกิล ก่อน ทองแดง

การบรรยายส่วนผสมโลหะสีทอง (วงใน) ให้บรรยายทองแดง ก่อน นิกเกิล

ข้อสังเกต เหริยญาษาปณโโลหะสีขาว ชนิดราคาห้าบาท ประกอบด้วยสองส่วน ส่วนแรก คือ ส่วนที่เคลือบ จะเป็นสีขาวอันมีส่วนผสมของนิกเกิลกับทองแดง ส่วนที่สอง คือ ส่วนเป็นไส้ เป็นสีแดง มีส่วนผสมของทองแดง ทำให้เมื่อมองด้านข้างของเหริยญา จะเห็นว่า มีไส้สีแดงปรากฏอยู่ แต่เมื่อมองจากด้านหน้าและด้านหลัง จะมองเห็นแต่สีขาวที่เคลือบอยู่

(๔) น้ำหนัก

น้ำหนักของเหริยญา

น้ำหนัก
.. กรัม

(๕) ขนาด

คือ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของเหริยญา

ขนาด
เส้นผ่าศูนย์กลาง .. มิลลิเมตร

หมายเหตุ คำว่า “เส้นผ่าศูนย์กลาง” และคำว่า “เส้นผ่านศูนย์กลาง” ตามบัญญัติท้ายกฎกระทรวงระบุขนาดเหริยญาษาปณที่ระลึกไว้เป็นขนาด “เส้นผ่าศูนย์กลาง” (มิลลิเมตร) (พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (หน้า ๑๒๑๓ พบว่า ใช้ได้ทั้ง ๒ คำว่า หมายความว่า คอร์ดของวงกลม หรือวงรีที่ลากผ่านจุดศูนย์กลาง))

(๖) อัตราเพื่อเหลือเพื่อขาด

อัตราเพื่อเหลือเพื่อขาด	
สำหรับ เนื้อโลหะ	สำหรับ น้ำหนัก
ร้อยละ เซนต์กรัม ต่อ ๑ เหรียญ

(๗) ลวดลาย

การบรรยายลวดลายเหรียญกษาปณ์

เริ่มจากการบรรยายรูปบริเวณกลางเหรียญ แล้วจึงบรรยายวงขอบเหรียญ จากเบื้องบนลงเบื้องล่าง แล้วจึงบรรยายสิ่งที่คั่นระหว่างข้อความเบื้องบนกับเบื้องล่าง

(๗.๑) ด้านหน้า เป็นการบรรยายลวดลายของเหรียญด้านหน้าตามความเป็นจริง และที่ปรากฏบนเหรียญ

(๗.๒) ด้านหลัง เป็นการบรรยายลวดลายของเหรียญด้านหลังตามความเป็นจริงและที่ปรากฏบนเหรียญ

(๘) ลักษณะอื่น ๆ (ที่ปรากฏบนเหรียญ)

เป็นการบรรยายลักษณะอื่น ๆ หรือชนิดของเหรียญ เช่น

- เป็นเหรียญกษาปณ์ ชนิด ชัดเงา หรือธรรมดา (ไม่ชัดเงา)
- ลักษณะวงขอบนอกของเหรียญ มีเฟืองจักร
- ลักษณะวงขอบนอกของเหรียญ มีเฟืองจักรสลับริยบ

หมายเหตุ เหรียญกษาปณ์ชัดเงา – ธรรมดา (ไม่ชัดเงา)

เนื่องจากเหรียญกษาปณ์ชนิดชัดเงามีต้นทุนการผลิตสูงและมีกรรมวิธีการผลิตที่ซับซ้อนกว่าเหรียญกษาปณ์ชนิดธรรมดา (ไม่ชัดเงา) ด้วยเหตุดังกล่าว กรมธนารักษ์จึงได้กำหนดแนวทางปฏิบัติในการกำหนดราคาของเหรียญกษาปณ์ชนิดชัดเงาเป็นราคาจำหน่าย ซึ่งจะแตกต่างจากเหรียญกษาปณ์ชนิดธรรมดา (ไม่ชัดเงา) ที่กำหนดเป็นราคาจ่ายแลก นั่นเอง

อนึ่ง คำว่า “จำหน่าย” ใช้ในกรณีที่ราคาแลกซื้อไม่สอดคล้องกับราคาที่ระบุในเหรียญ และกรณีคำว่า “จ่ายแลก” จะใช้ในกรณีที่ราคาแลกซื้อตรงกับราคาที่ระบุในเหรียญ

บทที่ ๓

การบรรยายลักษณะและลวดลายของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก

ตามที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ ๒ เกี่ยวกับร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกแล้วว่าจะประกอบด้วยสามส่วนหลัก ได้แก่ บันทึกลักษณะและเหตุผลประกอบร่างกฎกระทรวง ร่างกฎกระทรวง และบัญชีท้ายกฎกระทรวง รวมถึงรูปแบบการบรรยายลักษณะของเหรียญตามที่ปรากฏในบัญชีท้ายกฎกระทรวงฯ ซึ่งจะประกอบด้วยการระบุชนิด ราคา โลหะและอัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด อัตราเนื้อโลหะเพื่อขาดสำหรับเนื้อโลหะและสำหรับน้ำหนัก ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ และโดยที่การบรรยายลักษณะและลวดลายของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกนี้มีความสำคัญจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบความถูกต้องด้วยความละเอียดรอบคอบเป็นอย่างยิ่ง ในบทนี้จึงจะขอกล่าวถึงเฉพาะแนวทางการบรรยายและการตรวจพิจารณาการบรรยายลวดลายของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเท่านั้น

สำหรับการบรรยายลวดลายของเหรียญทั้งด้านหน้าและด้านหลังจะเริ่มต้นจากการบรรยายลักษณะบริเวณกลางเหรียญ แล้วจึงบรรยายลักษณะวงขอบเหรียญ โดยบรรยายรายละเอียดจากเบื้องบนลงเบื้องล่าง ด้านขวาไปด้านซ้าย และลักษณะสิ่งที่คั่นระหว่างข้อความเบื้องบนและเบื้องล่างหรือด้านขวาและด้านซ้ายของเหรียญ

๑. การจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก

เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกซึ่งได้มีการจัดสร้างมาแล้ว สามารถแบ่งได้เป็น ๔ กรณีที่สำคัญ ดังนี้

๑.๑ เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมวงศานุวงศ์ และบูรพกษัตริย์ ซึ่งจะจัดทำในวาระโอกาสต่าง ๆ ดังนี้

๑.๑.๑ เนื่องในโอกาสที่มีพระชนมพรรษาหรือพระชนมายุครบรอบ เช่น

- เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี พระชนมายุ ๘๔ พรรษา

- เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร พระชนมายุ ๕๐ พรรษา หรือ

- เหยียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระชนมายุ ๕๐ พรรษา

๑.๑.๒ เพื่อเฉลิมพระเกียรติบุคคลที่สิ้นพระชนม์แล้ว เช่น

- เหยียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ในโอกาสที่วันประสูติครบ ๑๕๐ ปี

- เหยียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดัย กรมพระจักรพรรดิพงษ์ ในโอกาสที่วันประสูติครบ ๑๕๐ ปี

- เหยียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึก ๒๐๐ ปี เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือเหยียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๑๐๘ ปี (๙ รอบนักษัตร) แห่งวันพระราชสมภพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

๑.๑.๓ เพื่อเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสที่ได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล ทั้งในและต่างประเทศ เช่น

- เหยียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสที่องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกทูลเกล้าฯ ทูลกระหม่อมถวายรางวัลผู้นำโลกด้านทรัพย์สินทางปัญญา

- เหยียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสที่องค์การอนามัยโลกทูลเกล้าฯ ทูลกระหม่อมถวายรางวัลอาหารปลอดภัย หรือ

- เหยียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงได้รับการถวายเหยียญทองคำที่ระลึก แอลเบิร์ต ไอน์สไตน์ จากองค์การยูเนสโก

๑.๑.๔ เนื่องในการถวายพระราชสมัญญา เช่น

- เหยียญที่ระลึกการน้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมถวายพระราชสมัญญา “พระบิดาแห่งการอนุรักษ์มรดกไทย” แต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช หรือ

- เหยียญที่ระลึกในการถวายพระราชสมัญญา “พระบิดาแห่งการค้าไทย” แต่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

โดยทั่วไปลักษณะด้านหน้าของเหยียญทั้ง ๔ ประเภทข้างต้น จะเป็นพระบรมรูป หรือพระรูปของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และ บุรพคุณชฎีร์ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุผลในการจัดทำเหยียญภาษาปักษ์ที่ระลึก สำหรับด้านหลังของเหยียญ มักจะเป็นอักษรพระนาม อักษรพระนามาภิไธย ตราพระราชอิสริยยศ รูปพระราชลัญจกรประจำ

พระองค์ รูปตราประจำพระองค์ ตราพระนาม ข้อความที่บ่งบอกถึงรางวัล ตราสัญลักษณ์ขององค์กร
ที่ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล รูปเหรียญรางวัลที่ได้รับการทูลเกล้าฯ ถวาย

อนึ่ง ในการประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาเหรียญฯ เหรียญฯ
ที่ระลึก หรือเหรียญที่ระลึก ในปี ๒๕๕๔ ผู้แทนสำนักราชเลขาธิการได้แจ้งให้ที่ประชุมทราบและขอให้
ถือปฏิบัติร่วมกันว่า ในการใช้พระบรมรูปของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับบูรพกษัตริย์นั้น
เป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง และหากจะใช้ควรเป็นกรณีจำเป็นและได้รับพระบรมราชานุญาตก่อน

๑.๒ เหรียญฯที่ระลึกเนื่องในพระราชพิธีมหามงคลต่าง ๆ เช่น

- เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิม
พระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔

- เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในวโรกาสพระราชพิธีสมมงคล
พระชนมายุเท่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

- เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในพระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้น
พระอู่พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าทีปังกรรัศมีโชติ เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องใน
มหามงคลสมัยพระราชพิธีกาญจนาภิเษกของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
ในวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๓๙ หรือ

- เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในพระราชพิธีสถาปนาพระราชอิสริยยศ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี

โดยทั่วไปลักษณะด้านหน้าของเหรียญจะเป็นพระบรมรูปของพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมวงศานุวงศ์ และบูรพกษัตริย์ ที่เกี่ยวข้องกับพระราชพิธี
มหามงคลนั้น ๆ สำหรับด้านหลังของเหรียญจะเป็นรูปตราสัญลักษณ์ของงานพระราชพิธี

๑.๓ เหรียญฯที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ เช่น

- เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๑๐๐ ปี โรงเรียนเสนาธิการ
ทหารบก

- เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๑๒๐ ปี โรงพยาบาล
ศิริราช

- เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๑๒๕ ปี ไปรษณีย์ไทย

- เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึก ๕๐ ปี สำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ

- เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึก ๘๔ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึก ๕๐ ปี กองทุนสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติ

โดยทั่วไปลักษณะด้านหน้าของเหรียญจะเป็นพระบรมรูปหรือพระรูปหรือรูปของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว บุรพกษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานหรือองค์กรนั้น ๆ สำหรับด้านหลังของเหรียญจะเป็นเครื่องหมายราชการ ซึ่งสามารถตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องหมายราชการได้จากราชกิจจานุเบกษา

๑.๔ เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสำคัญอื่น ๆ เช่น

- เหรียญที่ระลึกเนื่องในโอกาสปีแห่งเทคโนโลยีและสารสนเทศไทย
- เหรียญที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๗๐ ปี แห่งการสถาปนาการสหกรณ์
- เหรียญที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๑๐๐ ปี การพยาบาล
- เหรียญที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๖๐ ปี รัฐสภาไทย
- เหรียญที่ระลึกเนื่องในโอกาสงานชุมนุมลูกเสือภาคพื้นเอเชีย – แปซิฟิก ครั้งที่ ๒๕ พ.ศ. ๒๕๔๘ ระหว่างวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ ถึงวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๙
- เหรียญที่ระลึกเนื่องในวันระดมพลังแผ่นดินขจัดสิ้นยาเสพติด ในวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ เหรียญที่ระลึกอนุรักษวัฒนธรรมชาติและสัตว์ป่า
- เหรียญที่ระลึก ปี ค.ศ. ๒๐๐๐ “The Millenium 2000 Coin Collection”
- เหรียญที่ระลึกเนื่องในโอกาสการประชุมใหญ่สมัชชาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโลก ครั้งที่ ๓ (BWCC 2004) ระหว่างวันที่ ๑๗ – ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๗
- เหรียญที่ระลึกเนื่องในโอกาสการประชุมสมัชชาอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ ครั้งที่ ๑๓ (CITES COP 13) ระหว่างวันที่ ๒ – ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๗
- เหรียญที่ระลึกเนื่องในปีเยาวชนสากล

โดยทั่วไปลักษณะด้านหน้าของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกนี้จะเป็นพระบรมรูปพระรูปหรือรูปของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว บุรพกษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น ๆ ส่วนด้านหลังของเหรียญมักจะเป็นรูปสัญลักษณ์ของการประชุมหรือสมาคมที่จัดให้มีการประชุม

๒. การบรรยายลวดลายของเหรียญ

ในการบรรยายลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกทั้งด้านหน้าและด้านหลังของเหรียญจะเริ่มต้นจากการบรรยายลักษณะบริเวณกลางเหรียญ แล้วจึงบรรยายลักษณะวงขอบเหรียญโดยเริ่มจากเบื้องบนลงเบื้องล่าง ด้านขวาไปด้านซ้าย จากนั้นจึงบรรยายลักษณะสิ่งที่คั่นระหว่างข้อความเบื้องบนและเบื้องล่าง โดยมีข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำว่ากรณีใดจะใช้คำว่า “ภาพ” หรือกรณีใดจะใช้คำว่า “รูป” ในการบรรยายดังนี้

- คำว่า “ภาพ” มีลักษณะ ๒ มิติ กล่าวคือ กว้างและยาว ในขณะที่คำว่า “รูป” มีลักษณะ ๓ มิติ คือ กว้าง ยาว และ สูง

ดังนั้น เมื่อการผลิตเหรียญกษาปณ์ต้องใช้วิธีแกะภาพเป็นลวดลายนูนต่ำ ซึ่งมี ๓ มิติ จึงควรใช้คำว่า “รูป”

๒.๑ การบรรยายลวดลายด้านหน้าเหรียญ

๒.๑.๑ แนวทางการบรรยายลวดลายด้านหน้าบริเวณกลางเหรียญ ให้บรรยายตามลำดับดังนี้

(๑) บรรยายรูปบุคคล

โดยการบรรยายจะคำนึงถึงลำดับศักดิ์ของบุคคล เนื่องจากจะมีผลต่อการใช้คำราชาศัพท์เพื่อบรรยายถึงรูปที่ปรากฏ ดังนี้

๑) พระมหากษัตริย์ ใช้คำราชาศัพท์ว่า “พระบรมรูป” เช่น กลางเหรียญมี**พระบรมรูป**พระบาทสมเด็จพระปรมิหรมหาภูมิพลอดุลยเดช หรือกลางเหรียญมี**พระบรมรูป**พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

๒) พระราชินี และพระบรมวงศานุวงศ์ ใช้คำราชาศัพท์ว่า “พระรูป” เช่น กลางเหรียญมี**พระรูป**สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี หรือกลางเหรียญมี**พระรูป**สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร

ทั้งนี้ ในกรณีของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ถือเป็นกรณีพิเศษเป็นการเฉพาะและจะใช้คำราชาศัพท์ว่า “พระบวรรูป” ซึ่งคำว่า “พระบวรรูป” จะใช้กับพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น เนื่องจากในรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งเป็นพระอนุชาของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นดำรงตำแหน่ง

กรมพระบรมมวงคลังหน้า ในการนี้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงให้ใช้พระเกียรติ
ได้เทียบเท่าพระองค์^๑

(๒) บรรยายเกี่ยวกับพระนาม

ในการตรวจพิจารณาร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญ
กษาปณ์ที่ระลึก ๑๐๐ ปี กระทรวงคมนาคม พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๙๖๐/๒๕๕๕) ผู้แทนกรมธนารักษ์
สำนักราชเลขาธิการ และสำนักพระราชวังได้ร่วมกันพิจารณาและชี้แจงเรื่องการบรรยายพระนาม
ของพระมหากษัตริย์ว่า แต่เดิมจะระบุพระนามแบบย่อยาว เช่น พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหา
วชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาคณะกรรมการที่ปรึกษาเหรียญกษาปณ์ เหรียญกษาปณ์
ที่ระลึก และเหรียญที่ระลึกได้มีมติโดยขอให้ถือปฏิบัติตามพระราชกระแสรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวซึ่งได้มีพระราชกระแสรับสั่งผ่านรองราชเลขาธิการฯ ว่า

๑) กรณีการบรรยายหรือการกล่าวขานพระนามโดยทั่วไป ให้บรรยาย
พระนามแบบย่อสั้นซึ่งก็เป็นที่เข้าใจได้ เช่น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

๒) กรณีการจารึกพระนามลงบนเหรียญ ให้ระบุพระนามแบบย่อยาว
เช่น พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยบรรยายดังนี้

“ด้านหน้า กลางเหรียญมีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระองค์ชุดสากล ภายในวงขอบเหรียญเบื้องบนมีข้อความว่า “พระบาทสมเด็จพระ
ปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” เบื้องล่างมีข้อความว่า “รัชกาลที่ ๖”
(เรื่องเสร็จที่ ๙๖๐/๒๕๕๕)

ประเด็นที่อาจจะต้องพิจารณาเพื่อให้ได้ข้อยุติร่วมกันต่อไปจึงมีว่า แนวทาง
ดังกล่าวข้างต้นนั้นจะนำมาปรับใช้กับกรณีของสมเด็จพระราชินีหรือพระบรมวงศานุวงศ์ด้วยหรือไม่
และจากการตรวจสอบสำหรับการบรรยายพระนามของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ในปัจจุบัน
มี ๒ แนวทาง (เรื่องเสร็จที่ ๒๓๓ - ๒๓๔/๒๕๒๑) กล่าวคือ

แนวทางที่ ๑ การบรรยายแบบย่อสั้นเป็นดังนี้ “สมเด็จพระเทพ
รัตนราชสุดาฯ”

แนวทางที่ ๒ การบรรยายแบบย่อยาวเป็นดังนี้ “สมเด็จพระเทพ
รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี”

^๑ เวนิสา เสนีวงศ์ฯ, พระปิ่นเกล้า กษัตริย์องค์ที่สองแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ : กรุงเทพฯ บางกอกบุ๊ก,
๒๕๕๐

(๓) บรรยายเกี่ยวกับพระพักตร์

๑) กรณีพระพักตร์ตรง (เห็นพระกรรณทั้ง ๒ ข้าง) หรือพระพักตร์หันไม่เกิน ๔๕ องศา เช่นนี้จะไม่มีการบรรยายถึงพระพักตร์ เมื่อบรรยายบริเวณกลางเหรียญแล้วจึงบรรยายฉลองพระองค์เป็นส่วนถัดไป เช่น “กลางเหรียญมีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทั้งสองพระองค์ทรงฉลองพระองค์สากล...” (เรื่องเสร็จที่ ๑๓๙/๒๕๔๑) หรือ “กลางเหรียญมีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทั้งสองพระองค์ทรงฉลองพระองค์สากล...” (เรื่องเสร็จที่ ๑๙๖/๒๕๔๗)

ภาพ ๑.๑ พระพักตร์ตรง

ภาพ ๑.๒ พระพักตร์ตรง (หันพระพักตร์ไม่เกิน ๔๕ องศา)

๒) กรณีเห็นพระพักตร์ตั้งแต่ ๔๕ องศา ขึ้นไป หรือเห็นพระกรรมเพียงข้างเดียว เช่นนี้จะต้องบรรยายว่าทรงผินพระพักตร์ทางเบื้องขวาทางเบื้องซ้าย สำหรับการพิจารณาว่าผินพระพักตร์ทางเบื้องซ้ายหรือเบื้องขวานั้น ให้พิจารณาว่าพระพักตร์ผินไปทางซ้ายหรือทางขวาของบุคคลที่ปรากฏอยู่บนเหรียญ นอกจากนี้ในการตรวจพิจารณาร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลิก ๑๐๐ ปี กรมศิลปากร พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๖๐๐/๒๕๕๔) ที่ประชุมได้ข้อยุติและให้ใช้เป็นแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้คำว่า “ผินพระพักตร์” ว่า ไม่ต้องมีคำว่า “ทรง” นำหน้าอีก เนื่องจากคำว่า “ผินพระพักตร์” เป็นคำราชาศัพท์เฉพาะโดยถือว่าคำทั้งคำเป็นคำราชาศัพท์คำหนึ่ง กรณีจึงไม่ต้องมีคำว่า “ทรง” นำหน้าคำดังกล่าวอีกแต่อย่างใด เช่น “กลางเหรียญมีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ผินพระพักตร์ทางเบื้องขวา ทั้งสองพระองค์ทรงฉลองพระองค์สากล...” (เรื่องเสร็จที่ ๑๗/๒๕๕๙) หรือ “กลางเหรียญมีพระรูปพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าทีปังกรรัศมีโชติ ผินพระพักตร์ทางเบื้องซ้าย...” (เรื่องเสร็จที่ ๒๑๔/๒๕๕๙)

ภาพ ๑.๓ ผินพระพักตร์ทางเบื้องซ้าย

ภาพ ๑.๔ ผินพระพักตร์ทางเบื้องขวา

(๔) บรรยายเกี่ยวกับฉลองพระองค์

๑) พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ (ชาย)

ก. ฉลองพระองค์ชุดสากล

คำว่า “ฉลองพระองค์ชุดสากล” จากการตรวจสอบพบว่า มีการระบุ ๒ ถ้อยคำ คือ

- ระบุ “ทรงฉลองพระองค์ชุดสากล” เช่น เรื่องเสด็จที่ ๗๓๓/๒๕๕๕, เรื่องเสด็จที่ ๗๐/๒๕๕๔ เรื่องเสด็จที่ ๙๖๐/๒๕๕๕ เป็นต้น

- ระบุ “ทรงฉลองพระองค์สากล” เช่น เรื่องเสด็จที่ ๑๗๔/๒๕๔๔, เรื่องเสด็จที่ ๔๒๗/๒๕๔๕, เรื่องเสด็จที่ ๔๒๘/๒๕๔๕, เรื่องเสด็จที่ ๓๘๕/๒๕๔๗, เรื่องเสด็จที่ ๑๗/๒๕๔๙, เรื่องเสด็จที่ ๒๘๒/๒๕๔๙, เรื่องเสด็จที่ ๓๑๘/๒๕๕๑, เรื่องเสด็จที่ ๔๓๖/๒๕๕๑ และ เรื่องเสด็จที่ ๗๔๕/๒๕๕๓ เป็นต้น

ทั้งนี้ ในการประชุมเพื่อตรวจพิจารณาร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ๖๐ ปี กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ. (เรื่องรับที่ ๑๐๙๕/๒๕๕๕) ผู้แทนสำนักพระราชวังและผู้แทนสำนักพระราชวัง ชี้แจงว่า เห็นควรใช้คำว่า “ทรงฉลองพระองค์ชุดสากล” เนื่องจากเป็นถ้อยคำที่ใช้ตามพจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้นิยามว่า “ชุดสากล” หมายความว่า เครื่องแต่งกาย ประกอบด้วยกางเกงขายาว เสื้อเชิ้ต ผ้ายูกค้อ เสื้อนอก คอแบะ ถุงเท้า และรองเท้าหุ้มส้น

ข. ฉลองพระองค์เครื่องแบบ

- ฉลองพระองค์เครื่องแบบเต็มยศ จะมีการบรรยายดังนี้

ก) เครื่องแบบทหารบก บรรยายว่า “ทรงฉลองพระองค์เครื่องแบบเต็มยศจอมพล”

ข) เครื่องแบบทหารเรือ บรรยายว่า “ทรงฉลองพระองค์เครื่องแบบเต็มยศจอมพลเรือ”

ค) เครื่องแบบทหารอากาศ บรรยายว่า “ทรงฉลองพระองค์เครื่องแบบเต็มยศจอมพลอากาศ”

หมายเหตุ การบรรยายฉลองพระองค์ที่เป็นเครื่องแบบทหาร มีข้อสังเกตเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

(๑) กรณีที่ทรงฉลองพระองค์เครื่องแบบจอมพลของกองทัพบก ให้ใช้ถ้อยคำว่า “ทรงฉลองพระองค์เครื่องแบบจอมพล” เพื่อให้สอดคล้องกับข้อ ๑ แห่งกฎกระทรวงกลาโหมออกตามความในพระราชบัญญัติเครื่องแบบทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๗ ว่าด้วยเครื่องแบบจอมทัพ ที่กำหนดว่า เครื่องแบบจอมทัพ ให้ใช้เครื่องแบบจอมพล จอมพลเรือ และจอมพลอากาศ (เรื่องเสรีจที่ ๒๙๙/๒๕๕๖)

(๒) การใช้ยศกับเครื่องแบบทหารเริ่มมีครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ ๕ ดังนั้น การบรรยายเครื่องแบบทหารที่เกิดขึ้นรัชสมัยก่อนจะไม่มีการระบุยศ เช่น ทรงเครื่องแบบทหารเรือ เรื่องเสรีจที่ ๑๐๕๔/๒๕๕๕ (ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลิก ๑๒๐ ปี วันพระราชสมภพ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก พ.ศ.) บรรยายว่า “ทรงฉลองพระองค์เครื่องแบบทหารเรือ”

- ฉลองพระองค์เครื่องแบบอื่น ๆ เช่น

- ทรงฉลองพระองค์เต็มยศทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (เรื่องเสรีจที่ ๔๒๕/๒๕๕๕)

- ทรงเครื่องแบบเต็มยศชาวทหารบก (เรื่องเสรีจที่ ๒๓๘/๒๕๓๑)

- ทรงฉลองพระองค์เครื่องแบบเต็มยศทหารมหาดเล็ก (เรื่องเสรีจที่ ๔๒๐/๒๕๕๒)

- ทรงฉลองพระองค์เครื่องแบบเต็มยศทหารมหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์ (เรื่องเสรีจที่ ๔๒๐/๒๕๕๒)

- ทรงฉลองพระองค์เครื่องแบบผู้บังคับการทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ (เรื่องเสรีจที่ ๓๔๗/๒๕๕๙)

ค. ฉลองพระองค์ครุย

เช่น “กลางเหรียญมีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเครื่องบรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์ **ฉลองพระองค์ครุย...**” (เรื่องเสรีจที่ ๒๓๔/๒๕๒๘) หรือ “กลางเหรียญมีพระรูปสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร **ทรงฉลองพระองค์**

ครูย...” (เรื่องเสด็จที่ ๓๘๖/๒๕๔๕) หรือ “กลางเหรียญมีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ผินพระพักตร์ทางเบื้องขวา ทรงฉลองพระองค์เครื่องแบบจอมทัพ **ฉลองพระองค์ครุยมหาจักรีบรมราชวงศ์...**” (เรื่องเสด็จ ๘๔๘/๒๕๕๔)

ง. ฉลองพระองค์อื่น ๆ

เช่น ทรงฉลองพระองค์ทีมชาติไทย (เรื่องเสด็จที่ ๓๓๒/๒๕๒๘) ทรงเครื่องแบบพระประมุขคณะลูกเสือแห่งชาติ (เรื่องเสด็จที่ ๔๘๑/๒๕๒๕) ทรงฉลองพระองค์ครุยปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาอินทรีเคมิของมหาวิทยาลัยมหิดล (เรื่องเสด็จที่ ๒๗๙/๒๕๓๐) ทรงฉลองพระองค์เครื่องแบบจักรีปกติ (เรื่องเสด็จที่ ๘๓๗/๒๕๔๒) ทรงฉลองพระองค์ครุยองค์บรมชุบัณภกของโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย (เรื่องเสด็จที่ ๖๙/๒๕๕๔) ทรงฉลองพระองค์ปกติ (เรื่องเสด็จที่ ๑๐๘ - ๑๐๙/๒๕๔๐)

ทั้งนี้ การบรรยายว่าทรงฉลองพระองค์ปกติ หมายความว่า ทรงฉลองพระองค์ธรรมดาไม่ประดับเครื่องหมายใด ๆ (เรื่องเสด็จที่ ๑๐๘ - ๑๐๙/๒๕๔๐)

๒) พระราชินีและพระบรมวงศานุวงศ์ (หญิง)

ก. ฉลองพระองค์ชุดไทย

เช่น “กลางเหรียญมีพระรูปสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี **ทรงฉลองพระองค์ชุดไทย...**” (เรื่องเสด็จที่ ๘๒๒/๒๕๔๘) หรือ “กลางเหรียญมีพระรูปสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนากรมหลวงนราธิวาส ราชนครินทร์ **ฉลองพระองค์ชุดไทย...**” (เรื่องเสด็จที่ ๒๑๑/๒๕๓๘)

ข. ฉลองพระองค์ชุดไทยทรงสะพักปกกลาย

เช่น “กลางเหรียญมีพระรูปสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ผินพระพักตร์ทางเบื้องซ้าย **ทรงฉลองพระองค์ชุดไทยทรงสะพักปกกลาย...**” (เรื่องเสด็จที่ ๒๓๐/๒๕๔๘)

ค. ฉลองพระองค์สากล

เช่น “กลางเหรียญมีพระรูปสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ผินพระพักตร์ทางเบื้องขวา **ทรงฉลองพระองค์สากล...**” (เรื่องเสด็จที่ ๑๐๐๘/๒๕๔๗)

ง. ฉลองพระองค์ชุดตะวันตก

เช่น “กลางเหรียญมีพระรูปสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า **ทรงฉลองพระองค์แบบตะวันตก ทรงสายสะพาย...**” (เรื่องเสด็จที่ ๙๐๗/๒๕๕๕)

จ. ฉลองพระองค์อื่น ๆ

เช่น ทรงเครื่องแบบหน่วยแพทย์อาสา (เรื่องเสด็จที่ ๓๑๐/๒๕๒๓)

หมายเหตุ ในการบรรยายฉลองพระองค์มีข้อสังเกตเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

(๑) ในการตรวจสอบความถูกต้องในการบรรยายฉลองพระองค์นั้น นอกจากจะต้องพิจารณาจากภาพต้นแบบแล้ว จะต้องตรวจสอบเอกสารอ้างอิงทางประวัติศาสตร์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วยโดยเฉพาะกรณีที่เป็นการฉลองพระองค์เครื่องแบบทหาร

(๒) กรณีภาพที่ปรากฏบนเหรียญมีเครื่องประดับ เช่น กรณีที่พระราชินีหรือพระบรมวงศานุวงศ์ ได้ทรงเครื่องประดับด้วย เช่น ทรงพระกุณฑล (ตุ้มหู) ทรงสร้อยพระคอ (สร้อยคอ) เช่นนี้ให้บรรยายเครื่องประดับก่อนบรรยายฉลองพระองค์ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการบรรยายจากเบื้องบนไปยังเบื้องล่าง เช่น “...ผินพระพักตร์ทางเบื้องขวา **ทรงพระกุณฑลเพชร ทรงฉลองพระองค์ชุดไทย** ทรงสายสะพาย...” (เรื่องเสด็จที่ ๘๑๓/๒๕๕๕)

(๓) การใช้คำว่า “ทรง” นำหน้าเครื่องประดับ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการใช้คำราชาศัพท์จะต้องระบุคำว่า “ทรง” นำหน้าเครื่องประดับเสมอ เช่น ทรงพระกุณฑล แต่หากมีการประดับเครื่องประดับหลายชิ้นอยู่ในบริเวณเดียวกัน เช่นนี้ในการบรรยายเครื่องประดับ ชั้นที่ ๒ ให้ละคำว่า “ทรง” ได้ เช่น “...**ทรงฉลองพระองค์ชุดไทย ทรงสายสะพายและสายสร้อยแห่ง**เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ พระอังกษอัยยัติยราชชั้นที่ ๑ และเหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๖ ชั้นที่ ๑ เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๗ ชั้นที่ ๑ และเหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๙ ชั้นที่ ๑...” (เรื่องเสด็จที่ ๓๖๓/๒๕๕๓)

(๕) บรรยายเกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

ในการบรรยายเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้น แต่เดิมยังมีความสับสนและมีแนวปฏิบัติที่แตกต่างกันเกี่ยวกับแนวทางการบรรยายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ฝ่ายฯ จึงได้หารือร่วมกับสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (สำนักกอลักษณ์) สำนักกราชเลขาธิการ สำนักพระราชวัง และกรมธนารักษ์ เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๔ ในครั้งการตรวจพิจารณาร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ในโอกาสที่วันประสูติครบ ๑๕๐ ปี พ.ศ. (เรื่องเสด็จที่ ๑๐๑/๒๕๕๕) และได้ข้อยุติร่วมกันเพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติในการบรรยายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ว่า ในการบรรยายเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้นให้บรรยายเรียงตามลำดับเกียรติ ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องลำดับเกียรติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย ลงวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖ และลำดับดังนี้

๕.๑ สายสร้อย

๕.๒ สายสะพาย

๕.๓ ดารา

๕.๔ ดวงตรา

สายสร้อยจะมีในชั้น จักรี และ จุลจอมเกล้า สำหรับดาราจะเรียงตามลำดับตระกูลของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ คือ จักรี นพรัตน์ และปฐมจุลจอมเกล้า ตามปกติแล้วสายสร้อยมีลำดับที่สูงกว่าสายสะพายแต่ไม่ใช่ทุกตระกูล ต้องตรวจสอบลำดับตระกูลเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ลำดับเกียรติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ฯ ด้วย สำหรับการเรียงลำดับเครื่องทรง เรียงลำดับจากสายสร้อย (คอ) สายสะพาย (ป่า) ดารา ดวงตรา (อก) แต่ต้องพิจารณาตามความเหมาะสมด้วย

ในกรณีที่พระรูปต้นฉบับมีการทรงเครื่องราชอิสริยาภรณ์ครบทั้งชุด แม้ในเหรียญจะปรากฏแค่เพียงบางส่วน เช่น ปรากฏเพียงสายสร้อย ในการบรรยายจะต้องบรรยายว่า “ทรงเครื่องราช...” ซึ่งหมายถึงการทรงเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทั้งชุดหรือทั้งสำหรับ และหากมีการประดับดาราจักรหรือปรากฏดาราจักรในเหรียญ กรณีเช่นนี้ต้องบรรยายถึง “ดาราจักร” ด้วยตามแนวทางการร่างกฎหมายของสำนักงานฯ ที่จะบรรยายสิ่งที่ปรากฏบนเหรียญ หากปรากฏ “ดาราจักร” บนเหรียญก็ต้องบรรยายด้วย แม้จะกล่าวถึงเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดังกล่าวทั้งสำหรับก็ตาม (เรื่องเสรีจที่ ๕๑๐/๒๕๔๙ เรื่องเสรีจที่ ๘๔๕/๒๕๕๑ และเรื่องเสรีจที่ ๑๐๑/๒๕๕๕) ซึ่งแนวปฏิบัติดังกล่าวจะมีความแตกต่างไปจากแนวปฏิบัติของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีและมักจะมีข้อสังเกตไว้ว่า เมื่อมีการระบุ “ทรงเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์” ซึ่งหมายถึง ทรงเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ทั้งสำหรับแล้วจึงไม่ต้องระบุ “ประดับดาราจักร” ซึ่งรวมอยู่ในสำหรับด้วยแล้วอีก

ทั้งนี้ ในกรณีที่มิเครื่องราชอิสริยาภรณ์หลายสำหรับให้บรรยายให้ครบชุดในสำรับนั้นก่อนเริ่มบรรยายสำหรับใหม่ตามลำดับโดยให้ตรวจสอบจากหนังสือเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย เช่น เรื่องเสรีจที่ ๕๓/๒๕๕๐ “...ทรงฉลองพระองค์เครื่องแบบเต็มยศจอมทัพ ทรงสายสะพายนพรัตน์ราชวรภรณ์และสายสร้อยแห่งเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงผินพระพักตร์ทางเบื้องขวา ทรงฉลองพระองค์เครื่องแบบเต็มยศทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสายสะพายเสนางคบดีแห่งเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามธิบดี และสายสร้อยแห่งเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ ภายในวงขอบเหรียญ...”

เรื่องเสรีจที่ ๒๙๙/๒๕๔๖ “...ทรงสายสะพายนพรัตน์ราชวรภรณ์และสายสร้อยแห่งเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์...”

เรื่องเสรีจที่ ๓๔๗/๒๕๔๙ “...ทรงสายสะพายและประดับดาราเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์ และสายสร้อยจุลจอมเกล้า...”

เรื่องเสรีจที่ ๖/๒๕๕๕ “...ฉลองพระองค์ครุย ทรงสายสร้อยแห่งเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ ประดับดาราจักรี ทรงสายสะพายและประดับดาราเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์ ทรงสายสร้อยจุลจอมเกล้า และดวงตรารัตนวราภรณ์...”

เรื่องเสรีจที่ ๑๐๑/๒๕๕๕ “...ฉลองพระองค์ครุยมหาจักรีบรมราชวงศ์ ทรงสายสร้อยแห่งเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ ประดับดาราจักรี ทรงสายสะพายนพรัตนราชวราภรณ์ ทรงสายสร้อยจุลจอมเกล้า และดวงตรารัตนวราภรณ์...”

หมายเหตุ การบรรยายเกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ มีข้อสังเกตเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

(๑) หากทรงเครื่องราชอิสริยาภรณ์ครบทั้งชุด จะมีการบรรยายเพียงว่า ทรงเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตระกูลใด โดยไม่แยกระบุว่าเป็น สายสะพาย สายสร้อย ดารา เช่น ทรงเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ (เรื่องเสรีจที่ ๙๒/๒๕๒๑)

สำหรับบางกรณีภาพที่ปรากฏบนเหรียญมีเฉพาะสายสร้อย แต่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าในวันพระราชพิธีท่านทรงเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทั้งชุด การบรรยายจึงต้องบรรยายครบทั้งชุด อย่างไรก็ตาม ในการบรรยายควรตรวจสอบความถูกต้องถึงการได้รับพระราชทานด้วย

(๒) กรณีเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า จะใช้ชื่อว่า “สายสร้อยจุลจอมเกล้า” หรือ “สายสร้อยปฐมจุลจอมเกล้าพิเศษ” นั้น เมื่อพิจารณาข้อ ๙ แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย พ.ศ. ๒๕๔๑ ที่กำหนดให้เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าฝ่ายหน้า ชั้น ๑ ชนิดที่ ๑ (ปฐมจุลจอมเกล้าพิเศษ) เป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดมีสายสะพาย มีตรา ซึ่งมีวิธีการประดับตามข้อ ๒๐ กล่าวคือ ให้สวมสายสร้อยจุลจอมเกล้าพร้อมดวงตราหรือสายสะพายพร้อมดวงตราอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กฎหมายกำหนดการระบุไว้ ดังนั้น เมื่อมีการบรรยายถึงเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดังกล่าวจึงต้องใช้ชื่อว่า “สายสร้อยจุลจอมเกล้า” (เรื่องเสรีจที่ ๒๖๒/๒๕๔๙)

(๖) การบรรยายเกี่ยวกับเหรียญรัตนาภรณ์

ให้บรรยายต่อจากเครื่องราชอิสริยาภรณ์ โดยการบรรยายจะต้องระบุชั้นของเหรียญด้วย ดังนี้ “เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๘ ชั้นที่ ๑” หรือ “เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๙ ชั้นที่ ๒” ทั้งนี้ การบรรยายเกี่ยวกับเหรียญรัตนาภรณ์นั้น ควรตรวจสอบความถูกต้องถึงการได้รับพระราชทานเหรียญดังกล่าวด้วย

๒.๑.๒ แนวทางการบรรยายลวดลายด้านหน้าซึ่งอยู่ในวงขอบเหรียญ

เมื่อบรรยายลวดลายบริเวณกลางเหรียญเสร็จแล้วจะบรรยายลวดลายภายในวงขอบเหรียญ โดยเรียงลำดับจากเบื้องบนไปยังเบื้องล่าง และจากด้านขวาของเหรียญไปยังด้านซ้ายของเหรียญ หลังจากนั้นจะอธิบายลักษณะสิ่งที่น่าสนใจระหว่างข้อความ และริมขอบเหรียญ

ภาพ ๑.๕ ด้านหน้าเหรียญ

(๑) เบื้องบนไปยังเบื้องล่าง เช่น “ภายในวงขอบเหรียญเบื้องบนมีข้อความว่า “สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาสิริโสภาพัฒนาวดี” เบื้องล่างมีข้อความว่า “ประเทศไทย” โดยมีจุดกลมคั่นระหว่างข้อความเบื้องบนกับเบื้องล่างทั้งสองข้าง” (เรื่องเสร็จที่ ๓๖๓/๒๕๕๓) หรือ “ภายในวงขอบเหรียญเบื้องบนมีข้อความว่า “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ สยามินทราธิราชบรมนาถบพิตร” เบื้องล่างมีข้อความว่า “รัชกาลที่ ๙” โดยมีเครื่องหมายมหากัศิรมราชวงศ์ไขว้คั่นระหว่างข้อความเบื้องบนกับเบื้องล่างทั้งสองข้าง” (เรื่องเสร็จที่ ๒๙๙/๒๕๔๖) หรือ “ภายในวงขอบเหรียญเบื้องบนมีข้อความว่า “พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” (เรื่องเสร็จที่ ๔๓๖/๒๕๔๖) หรือ “ภายในวงขอบเหรียญเบื้องล่างมีข้อความว่า “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ประเทศไทย” ริมขอบเหรียญ โดยรอบประดับด้วยลายกลีบบัว” (เรื่องเสร็จที่ ๔๘๐/๒๕๕๐)

(๒) ด้านขวาไปยังด้านซ้าย เช่น “ภายในวงขอบเหรียญด้านขวามีข้อความว่า “รัชกาลที่ ๕” ด้านซ้ายมีข้อความว่า “รัชกาลที่ ๙” เบื้องล่างมีข้อความว่า...” (เรื่องเสร็จที่ ๓๖๘/๒๕๕๑) หรือ “ภายในวงขอบเหรียญด้านขวา มีอักษรพระปรมาภิไธย “ปปร” ภายใต้พระมหามงกุฎ ด้านซ้าย มีอักษรพระปรมาภิไธย “ภปร” ภายใต้พระมหามงกุฎ” (เรื่องเสร็จที่ ๑๙๖/๒๕๔๓)

หรือ “ภายในวงขอบเหรียญด้านขวามีข้อความว่า “สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์” ด้านซ้ายมีข้อความว่า “พระบรมราชินีนาถ” (เรื่องเสร็จที่ ๔๖๐/๒๕๔๗)

๒.๒ การบรรยายลวดลายด้านหลังของเหรียญ

เริ่มจากการบรรยายกลางเหรียญไปยังวงขอบเหรียญตามลำดับ ในลักษณะเดียวกับการบรรยายลวดลายด้านหน้าของเหรียญ

๒.๒.๑ แนวทางการบรรยายลวดลายด้านหลังบริเวณกลางเหรียญ

โดยที่รูปที่ปรากฏอยู่ในด้านหลังของเหรียญมักจะสอดคล้องกับเหตุการณ์สำคัญที่กระทรวงการคลังหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเห็นสมควรให้มีการออกเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกในเหตุการณ์ดังกล่าวไว้ ดังนั้น รูปที่ปรากฏด้านหลังของเหรียญจึงเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์การบรรยายจึงต้องพิจารณาดังต่อไปนี้

ภาพ ๑.๖ ด้านหลังเหรียญ

(๑) กรณีครบรอบของหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ โดยปกติจะปรากฏรูปดังต่อไปนี้

๑) เครื่องหมายราชการ

กรณีที่ระบุว่าเป็นเครื่องหมายราชการจะต้องปรากฏข้อเท็จจริงว่า ได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดภาพเครื่องหมายราชการตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายราชการ พุทธศักราช ๒๔๘๒ เพื่อกำหนดภาพเครื่องหมายราชการของส่วนราชการต่าง ๆ ไว้ โดยใช้ถ้อยคำว่า “เครื่องหมายราชการของ” เช่น “กลางเหรียญมีรูปเครื่องหมายราชการของ

คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล...” (เรื่องเสรีจที่ ๓๑๘/๒๕๕๑) หรือ “กลางเหรียญมีรูป
เครื่องหมายราชการของกรมทหารม้าที่ ๑ รักษาพระองค์ฯ ...” (เรื่องเสรีจที่ ๕๓/๒๕๕๐)

ทั้งนี้ ในกรณีที่ได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีกำหนดให้ใช้ตราใด
เป็นตราประจำตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง และกระทรวงดังกล่าวได้ใช้ตรานั้นเป็นเครื่องหมาย
ราชการของกระทรวง เช่น กรณีตราพระรามทรงรถซึ่งได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีกำหนดให้ใช้
เป็นตราประจำตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจและกระทรวงคมนาคม ในการบรรยาย
เกี่ยวกับตราดังกล่าวให้บรรยายโดยใช้ถ้อยคำว่า “เครื่องหมายราชการ” เช่น “กลางเหรียญมีรูป
เครื่องหมายราชการของกระทรวงคมนาคม...” (เรื่องเสรีจที่ ๙๖๐/๒๕๕๕)

นอกจากนี้ ในกรณีที่กระทรวงต่าง ๆ ได้รับพระราชทานตราประจำ
กระทรวง เช่น ตราบัวแก้วซึ่งเป็นตราประจำกระทรวงการต่างประเทศหรือตราปีกขาวูญักษ์ของ
กระทรวงการคลัง การบรรยายถึงตราประจำกระทรวงดังกล่าวให้บรรยายโดยใช้ถ้อยคำว่า
“เครื่องหมายราชการ” เช่นเดียวกัน ดังนี้ “กลางเหรียญมีรูปเครื่องหมายราชการของ
กระทรวงการต่างประเทศ...” (เรื่องเสรีจที่ ๑๙๙/๒๕๓๘) หรือ “กลางเหรียญมีรูปเครื่องหมายราชการของ
กระทรวงการคลัง...” เรื่องเสรีจที่ ๑๙๘/๒๕๓๘

๒) สัญลักษณ์ของหน่วยงานหรือองค์กร

คำว่า “รูปสัญลักษณ์” ใช้ในกรณีที่ส่วนราชการนั้น ๆ ไม่มี
การกำหนดภาพเครื่องหมายราชการตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดภาพเครื่องหมาย
ราชการตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายราชการ พุทธศักราช ๒๔๘๒ เช่น “กลางเหรียญมีรูปตรา
สัญลักษณ์องค์การอนามัยโลก...” (เรื่องเสรีจที่ ๙๔/๒๕๕๐) หรือ “กลางเหรียญมีรูปสัญลักษณ์
ประจำโรงเรียนนายเรืออากาศ...” (เรื่องเสรีจที่ ๗๑๗/๒๕๔๖) ทั้งนี้ ในกรณีที่เป็นรูปสัญลักษณ์
ขององค์กรระหว่างประเทศซึ่งมีลิขสิทธิ์สมควรตรวจสอบเพิ่มเติมว่าการใช้รูปสัญลักษณ์นั้นได้มี
การอนุญาตให้ใช้แล้วหรือไม่ด้วย เช่น ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก
เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสที่องค์การทรัพย์สิน
ทางปัญญาโลกทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายรางวัลผู้นำโลกด้านทรัพย์สินทางปัญญา พ.ศ.
(เรื่องเสรีจที่ ๒๓๑/๒๕๕๓)

ภาพ ๑.๗ สัญลักษณ์องค์การสหประชาชาติ

(๒) กรณีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลโดยตรง มักจะปรากฏรูปดังนี้

๑) อักษรพระปรมาภิไธย

คำว่า “อักษรพระปรมาภิไธย” ใช้กับพระมหากษัตริย์เท่านั้น

๒) อักษรพระนามาภิไธย คำว่าพระนามาภิไธยใช้กับพระราชินีหรือพระบรมวงศานุวงศ์

เช่น “กลางเหรียญมีอักษรพระนามาภิไธย “สก”...” (เรื่องเสรีจี้ที่ ๔๘๑/๒๕๕๐) หรือ “กลางเหรียญมีอักษรพระนามาภิไธย “มวก”...” (เรื่องเสรีจี้ที่ ๓๘๖/๒๕๔๕) หรือ “กลางเหรียญมีอักษรพระนามาภิไธย “สร” ไขว้ ภายใต้พระมงกุฎชัตติยราชนารี...”

๓) อักษรพระนาม

เช่น “กลางเหรียญมีอักษรพระนาม “พร” ภายใต้พระมงกุฎชัตติยราชนารี...” (เรื่องเสรีจี้ที่ ๓๖๓/๒๕๕๓) หรือ “กลางเหรียญมีอักษรพระนาม “กว” ภายใต้จุลมงกุฎ”

ทั้งนี้ เมื่อมีการบรรยายอักษรพระปรมาภิไธย อักษรพระนามาภิไธย หรืออักษรพระนาม ที่ถูกต้องจะไม่มีจุดกลม (.) หลังตัวอักษร เช่น “ส.ก.” ที่ถูกต้อง คือ “สก” (รายงานการประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาเหรียญกษาปณ์ เหรียญกษาปณ์ที่ระลึก หรือเหรียญที่ระลึก ครั้งที่ ๑/๒๕๕๔) เนื่องจากจะบรรยายในสิ่งที่ปรากฏอยู่บนเหรียญซึ่งจะไม่มีจุดกลม (.)

๔) รูปตราประจำพระองค์ โดยตราประจำพระองค์ของพระมหากษัตริย์ทั้ง ๙ รัชกาล นั้น มีชื่อเรียกที่แตกต่างกันดังนี้

ก. สำหรับรัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๔ เรียกว่า “พระบรมราชสัญลักษณ์”

เช่น “กลางเหรียญมีพระบรมราชสัญลักษณ์ ประจำปีรัชกาลที่ ๓ โดยมีลายไทยประดิษฐ์...” (เรื่องเสร็จที่ ๕๖๘/๒๕๕๓)

ข. สำหรับรัชกาลที่ ๕ ถึงรัชกาลที่ ๙ เรียกว่า “พระราชลัญจกร”

เช่น “กลางเหรียญมีรูปพระราชลัญจกรในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ประดิษฐานอยู่ภายในวงรูปไข่...” (เรื่องเสร็จที่ ๖๘๘/๒๕๔๕) หรือ “กลางเหรียญมีรูปพระราชลัญจกรในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายในวงขอบเหรียญ...” (เรื่องเสร็จที่ ๗๘๕/๒๕๔๗)

นอกจากตราประจำพระองค์ของพระมหากษัตริย์แล้ว พระบรมวงศานุวงศ์ก็มีตราประจำพระองค์เช่นกัน เช่น “มีรูปตราประจำพระองค์ จอมพลสมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์วรเดช...” (เรื่องเสร็จที่ ๑๐๒๐/๒๕๕๕) หรือ “มีรูปตราประจำพระองค์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ...” (เรื่องเสร็จที่ ๑๐๑/๒๕๕๕) หรือ “มีรูปตราประจำพระองค์ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก” (เรื่องเสร็จที่ ๑๐๕๔/๒๕๕๕)

๕) ตราพระราชอิสริยยศ

เช่น “กลางเหรียญมีตราพระราชอิสริยยศสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ประกอบด้วย...” (เรื่องเสร็จที่ ๒๗๙/๒๕๓๓)

๖) ตราพระนาม

เช่น “กลางเหรียญมีตราพระนามสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจาดุรนต์รัศมีฯ กรมพระจักรพรรดิพงษ์...” (เรื่องเสร็จที่ ๓๔๗/๒๕๔๙)

๗) ตราราชสกุล

เช่น “กลางเหรียญมีรูปตราราชสกุลมหิดล...” (เรื่องเสร็จที่ ๒๑๑/๒๕๓๘)

(๓) กรณีที่เกี่ยวกับงานพระราชพิธีหรือเนื่องในโอกาสสำคัญอื่น ๆ จะปรากฏรูปตราสัญลักษณ์งานพระราชพิธีหรือรูปสัญลักษณ์ของการประชุมหรือสมาคมที่จัดให้มีการประชุม เช่น “กลางเหรียญมีรูปตราสัญลักษณ์ครบ ๑๐๐ ปี โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย...” (เรื่องเสร็จที่ ๖๙/๒๕๕๔) หรือ “กลางเหรียญมีรูปตราสัญลักษณ์งานเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ ...” (เรื่องเสร็จที่ ๔๘๐/๒๕๕๐) หรือกลางเหรียญมีรูปตราสัญลักษณ์การแข่งขันกีฬาซีเกมส์ ครั้งที่ ๒๔ ...” (เรื่องเสร็จที่ ๖๓๒/๒๕๕๐)

หรือ “กลางเหรียญมีรูปสัญลักษณ์การประชุมสมัยสามัญภาคอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งชนิดพันธุ์สัตว์ป่าและพืชพันธุ์ ครั้งที่ ๑๓ (CITES COP 13) ...” (เรื่องเสร็จที่ ๑๐๐๘/๒๕๔๗)

(๔) กรณีที่มีการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล มักจะปรากฏรูปเหรียญรางวัล และรูปสัญลักษณ์ขององค์กรที่ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล เช่น “กลางเหรียญมีรูปพานเงินรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ เบื้องบนรูปพานเงินมีรูปสัญลักษณ์ขององค์การสหประชาชาติ...” (เรื่องเสร็จที่ ๕๙๕/๒๕๔๙) หรือ “กลางเหรียญมีรูปเหรียญทองแห่งสุภาพดี ถ้วนหน้า...” (เรื่องเสร็จที่ ๕๔๒/๒๕๓๔) หรือ “กลางเหรียญมีรูปด้านหน้าของเหรียญรางวัลสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ...” (เรื่องเสร็จที่ ๑๙๒/๒๕๔๐)

(๕) กรณีอื่น ๆ

๑) ตราแผ่นดิน เช่น “กลางเหรียญมีรูปตราแผ่นดินและมีวงกลมเป็นลายขัด...” (เรื่องเสร็จที่ ๔๓๙/๒๕๔๕)

๒) พระราชลัญจกรประจำแผ่นดิน เช่น “กลางเหรียญเป็นรูปพระราชลัญจกรประจำแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว...” (เรื่องเสร็จที่ ๕๑๓/๒๕๓๖)

๓) วันสำคัญ เช่น “กลางเหรียญมีรูปวันอนุรักษ์มรดกไทย โดยมีลายกนก...” (เรื่องเสร็จที่ ๔๓๖/๒๕๕๑)

๔) รูปครุฑพ่าห์ เช่น “กลางเหรียญมีรูปครุฑพ่าห์ ได้รูปครุฑพ่าห์มีแถบแพร...” (เรื่องเสร็จที่ ๖๓๘/๒๕๔๙)

๒.๒.๒ แนวทางการบรรยายลวดลายด้านหลังซึ่งอยู่ในวงขอบเหรียญ

มีหลักการบรรยายเช่นเดียวกับการบรรยายด้านหน้าเหรียญ คือ บรรยายโดยเรียงลำดับจากเบื้องบนไปยังเบื้องล่าง และด้านขวาของเหรียญไปยังด้านซ้ายของเหรียญ หลังจากนั้นจะอธิบายลักษณะสิ่งที่คั่นระหว่างข้อความ และริมขอบเหรียญ

ภาพ ๑.๘ ด้านหลังของเหรียญ

ตัวอย่างเช่น “...ภายในวงขอบเหรียญเบื้องบนมีข้อความว่า “ครบ ๑๐๐ ปี โรงเรียนเสนาธิการทหารบก” เบื้องล่างมีข้อความว่า “๓ เมษายน ๒๕๕๒ ประเทศไทย” ด้านขวามีเลขบอกราคาว่า “๑๐” ด้านซ้ายมีข้อความว่า “บาท” (เรื่องเสร็จที่ ๖/๒๕๕๕) หรือ “...ภายในวงขอบเหรียญเบื้องบนมีข้อความว่า “ครบ ๑๒๐ ปี โรงพยาบาลศิริราช” เบื้องล่างมีข้อความว่า “๒๖ เมษายน ๒๕๕๑ ประเทศไทย” ด้านขวามีเลขบอกราคาว่า “๑๐” ด้านซ้ายมีข้อความว่า “บาท” (เรื่องเสร็จที่ ๓๑๘/๒๕๕๑) หรือ “...ภายในวงขอบเหรียญเบื้องบนมีข้อความว่า “ครบ ๑๒๕ ปี ไพรชนียไทย ๔ สิงหาคม ๒๕๕๑” เบื้องล่างมีข้อความบอกราคาว่า “๑๐ บาท” โดยมีจุดกลมคั่นระหว่างข้อความเบื้องบนกับเบื้องล่างทั้งสองข้าง” (เรื่องเสร็จที่ ๗๖๘/๒๕๕๑) หรือ “ด้านขวาของตัวเหรียญมีเลขบอกราคาว่า “๕” ด้านซ้ายมีข้อความว่า “บาท” และมีรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าประกอบกันเป็นลวดลายโดยรอบซิดวงขอบ” (เรื่องเสร็จที่ ๒๙๓/๒๕๓๗) หรือ “...ภายในวงขอบเหรียญเบื้องบนมีข้อความว่า “รางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์” เบื้องล่างมีข้อความว่า “๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๙ ประเทศไทย” โดยมีรูปปลายไทยคั่นระหว่างข้อความเบื้องบนกับเบื้องล่างทั้งสองข้าง” (เรื่องเสร็จที่ ๕๙๕/๒๕๔๙) หรือ “...เบื้องล่างรูปสัญลักษณ์มีข้อความว่า “ประเทศไทย” และ “THAILAND” โดยมีจุดกลมคั่นระหว่างข้อความดังกล่าว ด้านขวาของรูปสัญลักษณ์โดยมีเลขบอกราคาว่า “๑๐” และข้อความว่า “บาท” โดยมีเส้นคั่นระหว่างข้อความดังกล่าว ด้านซ้ายของรูปสัญลักษณ์มีเลขบอกราคาว่า “10” และข้อความว่า “BAHT” โดยมีเส้นคั่นระหว่างข้อความดังกล่าว...” (เรื่องเสร็จที่ ๗๔๖/๒๕๔๗)

ในการบรรยายลวดลายของเหรียญทั้งด้านหน้าและด้านหลังของเหรียญ
ฝ่ายฯ มีข้อสังเกตเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

(๑) ในการบรรยายด้านหน้าหรือด้านหลังของเหรียญในบางกรณีอาจมีการบรรยายถึงเทคนิคการลงสีไว้ด้วย เช่น เรื่องเสรีจที่ ๕๙๕/๒๕๔๙ “...โดยพระบรมรูปใช้เทคนิคการลงสี...” หรือเรื่องเสรีจที่ ๓๑๙/๒๕๔๓ “...ซึ่งทำเป็น Hologram effect...” หรือ “...โดยเป็นลักษณะ Latent mages...” หรือ “...ซึ่งจะพิมพ์สีที่รูปลูกแก้ว...” หรือ “จะพิมพ์สีทองที่รูปลูกแก้ว...”

(๒) เลขบอกราคา และข้อความว่า “บาท” นั้น อาจจะอยู่บริเวณกลางเหรียญหรือภายในวงขอบเหรียญขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงที่ปรากฏบนเหรียญ เช่น เรื่องเสรีจที่ ๕๙๕/๒๕๔๙ เลขบอกราคาและข้อความว่า “บาท” จะอยู่บริเวณกลางเหรียญ ดังนี้ “...ด้านขวารูปพานเงินมีข้อความบอกราคาว่า “๙๐๐ บาท” ด้านซ้ายมีข้อความบอกราคาว่า “900 BAHT...”” หรือเรื่องเสรีจที่ ๔๗๕/๒๕๔๗ เลขบอกราคาและข้อความว่า “บาท” จะอยู่บริเวณกลางเหรียญ ดังนี้ “...ด้านบนขวาของรูปสัญลักษณ์มีเลขบอกราคาว่า “๑๐” ด้านบนซ้ายมีเลขบอกราคาว่า “บาท”...”

(๓) ในกรณีที่มีการจัดสร้างเหรียญหลายชนิด และราคาแตกต่างกัน โดยเหรียญแต่ละประเภทมีลวดลายด้านหน้าและด้านหลังเหมือนกัน หรือลวดลายด้านหลังเหมือนกัน เช่นนี้การบรรยายลวดลายของเหรียญชนิดที่ ๒ จะบรรยายว่า “ด้านหน้าและด้านหลังมีลวดลายเช่นเดียวกับลวดลายของเหรียญกษาปณ์... ชนิด (๑) เว้นแต่มีข้อความบอกราคาว่า “.. บาท”” หรือ “ด้านหลัง มีลวดลายเช่นเดียวกับลวดลายของเหรียญกษาปณ์... ชนิด (๑) เว้นแต่มีข้อความบอกราคาว่า “.. บาท”” ทั้งนี้ การใช้ข้อความว่า “เว้นแต่มีข้อความบอกราคาว่า “.. บาท”” นั้น จะใช้กับทั้งกรณีเลขบอกราคาและคำว่า “บาท” อยู่ติดกัน และไม่ติดกัน

(๔) เมื่อปรากฏข้อความที่ใช้ภาษาต่างประเทศ บางครั้งจะมีการอธิบายความหมายของภาษานั้น ๆ ด้วย ปรากฏในเรื่องเสรีจที่ ๓๑๙/๒๕๔๓ ความว่า “...มีข้อความภาษาจีน ซึ่งบ่งบอกความสุข สนุกสนาน และการมีอายุยืนยาว...” หรือ “...มีข้อความภาษาจีน ซึ่งบ่งบอกถึงความสงบ ความเป็นสิริมงคล ความมั่นคง ประองตอง และความราบรื่น แจ่มใส...”

(๕) การใช้คำนำหน้าพระนามของพระมหากษัตริย์ในสมัยรัตนโกสินทร์

๕.๑ รัชกาลในลำดับที่เป็นเลขคี่ ใช้คำนำหน้าว่า “พระปรมินทร์” อ่านว่า “ปอ - ระ - มิน” หรือ “ปะ - ระ - มิน” มิใช่ “ปอ - ระ - มิน - ทะ - ระ”

๕.๒ รัชกาลในลำดับที่เป็นเลขคู่ ใช้คำนำหน้าว่า “พระปรเมนทร” อ่านว่า “ปอ - ระ - เมน” หรือ “ปะ - ระ - เมน” มิใช่ “ปอ - ระ - เมน - ทะ - ระ”

อนึ่ง สำหรับคำอ่านคำนำหน้าพระนาม นั้น คณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้ภาษาไทย ของราชบัณฑิตยสถานยังมิได้มีข้อสรุปการอ่านคำนำหน้า

พระนามที่ชัดเจน โดยมีความเห็นเป็นสองทาง ทางหนึ่งเห็นว่า คำนำหน้าพระนามดังกล่าวสามารถอ่านได้สองแบบ คือ อ่านว่า “ปอ – ระ – มิน” และ “ปะ – ระ – มิน” แต่อีกทางหนึ่งเห็นว่า คำนำหน้าพระนามเป็นชื่อเฉพาะควรอ่านได้เพียงแบบเดียว คือ อ่านว่า “ปอ – ระ – มิน” ทั้งนี้ การอ่านคำนำหน้าพระนามของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์ในสมัยโบราณจะพิจารณาถึงความคล้องจองกันทั้งพระนามของแต่ละพระองค์ด้วย ซึ่งแม้จะมีคำสะกดเหมือนกันแต่อ่านต่างกันได้ แต่ปัจจุบันมีความเห็นว่า หากคำสะกดเหมือนกันควรมีคำอ่านที่เป็นแบบเดียวกัน

(๖) กรณีการใช้คำว่า “เฉลิมพระชนมายุ” “เฉลิมพระชนมพรรษา” กับ “ฉลองพระชนมายุ” (เรื่องเสรีจที่ ๒๑๑/๒๕๓๘) มีความแตกต่างกันดังนี้

๑) คำว่า “เฉลิมพระชนมายุ” และ “เฉลิมพระชนมพรรษา” ใช้กับพระมหากษัตริย์และพระราชินีเท่านั้น

๒) คำว่า “ฉลองพระชนมายุ” ใช้กับพระบรมวงศานุวงศ์และพระราชวงศ์

อนึ่ง จากการตรวจสอบจะพบว่าในบางกรณีมีการใช้คำว่า “เฉลิมพระชนมพรรษา” ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ข้างต้น เนื่องจากเป็นการบรรยายเพื่อให้สอดคล้องกับชื่อพระราชพิธี เช่น ร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕ (เรื่องเสรีจที่ ๗๘๕/๒๕๕๕)

(๗) กรณีที่ลวดลายของเหรียญด้านหลังเป็นรูปสัญลักษณ์งานเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสจัดงานพระราชพิธีนั้น สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีมีข้อสังเกตว่าการระบุถ้อยคำบนเหรียญควรระบุเป็นชื่อพระราชพิธีเพื่อให้เกิดความชัดเจน เช่น กรณีเรื่องเสรีจที่ ๘๑๓/๒๕๕๕ ภายใต้วงขอบเหรียญระบุไว้ว่า “มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๕” ที่ถูกต้องควรระบุไว้ว่า “พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๕” เพื่อให้สอดคล้องกับชื่อพระราชพิธี

(๘) คำว่า “พสกนิกร” เป็นคำที่ใช้กับพระมหากษัตริย์ และคำว่า “ประชาชน” ใช้กับพระราชินีและพระบรมวงศานุวงศ์ (เรื่องเสรีจที่ ๘๔๗/๒๕๕๔)

การใช้คำราชาศัพท์^๒ ที่ตรวจสอบพบ

คำนาม	ราชาศัพท์	ใช้แก่
ผ้าสไบ, ผ้าห่ม ^๓	ผ้าทรงสะพัก ผ้าสะพัก	พระมหากษัตริย์ ลงมาจนถึง พระอนุวงศ์ชั้นพระองค์เจ้า พระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า
มงกุฏ	พระมหามงกุฏ พระอนุราชมงกุฏ	พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามกุฎราชกุมาร
เสื่อ, เสื่อผ้า	ฉลองพระองค์ ^๔ ฉลองพระองค์,เสื่อทรง	พระมหากษัตริย์ ลงมาจนถึง พระอนุวงศ์ชั้นพระองค์เจ้า พระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า
กำไลข้อมือ	ทรงข้อมพระกร, ทองพระกร, กำไลข้อมพระกร, กำไลพระกร, พระวลัย	สมเด็จพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมราชินี ลงมา จนถึงพระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า
กำไลต้นแขน, กำไลรัดแขน	พระพาหุรัด	สมเด็จพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมราชินี ลงมา จนถึงพระอนุวงศ์ชั้นพระองค์เจ้า

^๒ ราชาศัพท์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒

^๓ หมายถึง ผ้าห่มเฉียงบ่าซ้าย

^๔ เมื่อจะกล่าวถึงฉลองพระองค์แบบใด เต็มคำขยายต่อท้าย เช่น ฉลองพระองค์เครื่องแบบ, ฉลองพระองค์ทรงม้า, ฉลองพระองค์สากล, ฉลองพระองค์ลำลอง

คำนาม	ราชาศัพท์	ใช้แก่
	พาหุรัด	พระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า
ดวงตรา (เครื่องราชอิสริยาภรณ์)	พระตรา -	พระมหากษัตริย์ ลงมาจนถึง พระอนุวงศ์ชั้นพระองค์เจ้า พระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า ^๕
ต่างหู, ตุ่มหู	พระกุณฑล -	สมเด็จพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมราชินี ลงมา จนถึงพระอนุวงศ์ชั้นพระองค์เจ้า พระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า ^๖
มงกุฎ, กรอบหน้า	พระอุณหิส	พระมหากษัตริย์ ^๗
สร้อยคอ	สร้อยพระคอ สร้อยคอ	พระมหากษัตริย์ ลงมาจนถึง พระอนุวงศ์ชั้นพระองค์เจ้า พระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า
สร้อยตัว, สร้อยยาวสวมเฉียงบ่า	สร้อยเฉียงพระองค์	พระมหากษัตริย์ ลงมาจนถึง พระอนุวงศ์ชั้นพระองค์เจ้า

^๕ ใช้คำสามัญ

^๖ ใช้คำสามัญ

^๗ ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าใช้แก่เจ้านายชั้นใดบ้าง

คำนาม	ราชาศัพท์	ใช้แก่
สร้อยอ่อน, ทองตันแขน	พระเกยूर -	สมเด็จพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมราชินี ลงมา จนถึงพระอนุวงศ์ชั้นพระองค์เจ้า พระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า ^๘
หัวเข็มขัด	พระปั้นเหน่ง ปั้นเหน่ง	พระมหากษัตริย์ ลงมาจนถึง พระอนุวงศ์ชั้นพระองค์เจ้า พระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า
ตรา (สำหรับใช้ประทับกำกับ พระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ ในต้นเอกสารสำคัญส่วนพระองค์ ที่ไม่เกี่ยวกับราชการแผ่นดิน)	พระราชลัญจกรประจำพระองค์	พระมหากษัตริย์
ตรา (สำหรับใช้ประทับกำกับ พระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ หรือกำกับนามผู้สำเร็จราชการ แทนพระองค์ซึ่งลงนามแทน ในพระปรมาภิไธยของ พระมหากษัตริย์)	พระราชลัญจกรประจำพระองค์	พระมหากษัตริย์
ตรา (สำหรับใช้ประทับที่ออกใน พระปรมาภิไธยของ พระมหากษัตริย์)	พระราชลัญจกรสำหรับแผ่นดิน	พระมหากษัตริย์

^๘ ใช้คำสามัญ

คำนาม	ราชาศัพท์	ใช้แก่
ตราประทับ	<p>พระราชลัญจกร</p> <p>พระราชลัญจกร</p> <p>ตราประจำพระองค์</p> <p>-</p>	<p>พระมหากษัตริย์</p> <p>สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามกุฎราชกุมาร</p> <p>สมเด็จพระบรมราชินีนาถ ลงมา จนถึงพระองค์เจ้าที่ทรงกลม</p> <p>พระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า^๙</p>
รูปเขียนเหมือนบุคคลจริง	<p>พระบรมรูปเขียน, พระบรมฉายาสาติลักษณ์, พระบรมสาทิสลักษณ์, ราชสาทิสฉายลักษณ์ (โบ)</p> <p>พระรูปเขียน, พระฉายาสาติลักษณ์, พระสาทิสลักษณ์ (โบ)</p> <p>พระรูปเขียน</p>	<p>พระมหากษัตริย์</p> <p>สมเด็จพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมราชินี สมเด็จพระ พระบรมโอรสาธิราช สยามกุฎ ราชกุมาร สมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช กุมารี</p> <p>พระบรมวงศ์ชั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้า ลงมาจนถึงพระอนุวงศ์ ชั้นหม่อมเจ้า</p>

^๙ ใช้คำสามัญ

คำนาม	ราชาศัพท์	ใช้แก่
รูปถ่าย	<p>พระบรมฉายาลักษณ์, พระบรมรูป (โบ), พระบรมรูปถ่าย (โบ), ราชสาทิสฉายาลักษณ์ (โบ)</p> <p>พระฉายาลักษณ์, พระรูป</p> <p>พระรูป</p>	<p>พระมหากษัตริย์</p> <p>สมเด็จพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมราชินี สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยาม กุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช กุมารี</p> <p>พระบรมวงศ์ชั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้า ลงมาจนถึงพระอนุวงศ์ ชั้นหม่อมเจ้า</p>
รูปปั้น	<p>พระบรมรูปปั้น</p> <p>พระรูปปั้น</p>	<p>พระมหากษัตริย์</p> <p>สมเด็จพระบรมราชินีนาถ ลงมา จนถึงพระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า</p>
รูปหล่อ	<p>พระบรมรูปหล่อ</p> <p>พระรูปหล่อ</p>	<p>พระมหากษัตริย์</p> <p>สมเด็จพระบรมราชินีนาถ ลงมา จนถึงพระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า</p>

คำนาม	ราชาศัพท์	ใช้แก่
ลายมือ ^{๑๐}	<p>ลายพระราชหัตถ์</p> <p>ลายพระหัตถ์</p>	<p>พระมหากษัตริย์, สมเด็จพระบรมราชาธิบดี สมเด็จพระบรมราชาธิราช สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี</p> <p>พระบรมวงศ์ชั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้าลงมาจนถึงพระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า</p>
ลายมือชื่อ (ลายเซ็น)	<p>พระปรมาภิไธย, พระบรมนามาภิไธย (โบ)</p> <p>พระนามาภิไธย, พระราชาภิไธย (โบ)</p> <p>พระนามาภิไธย</p> <p>ลายเซ็นพระนาม</p>	<p>พระมหากษัตริย์</p> <p>สมเด็จพระบรมราชาธิบดี</p> <p>สมเด็จพระบรมราชาธิราช สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี</p> <p>พระบรมวงศ์ชั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้าลงมาจนถึงพระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า</p>

^{๑๐} ลายมือที่ใช้ในการเขียนหนังสือ รวมทั้งหนังสือที่เขียนด้วยลายมือ

คำนาม	ราชาศัพท์	ใช้แก่
วันเกิด	<p>วันพระบรมราชสมภพ</p> <p>วันพระราชสมภพ</p> <p>วันประสูติ</p>	<p>พระมหากษัตริย์</p> <p>สมเด็จพระบรมราชินี สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี</p> <p>พระบรมวงศ์ชั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้าลงมาจนถึงพระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า</p>
วันคล้ายวันเกิด	<p>วันคล้ายวันบรมราชสมภพ</p> <p>วันคล้ายวันพระราชสมภพ</p> <p>วันคล้ายวันประสูติ</p>	<p>พระมหากษัตริย์</p> <p>สมเด็จพระบรมราชินี สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี</p> <p>พระบรมวงศ์ชั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้าลงมาจนถึงพระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า</p>
อนุสาวรีย์	<p>พระบรมราชานุสาวรีย์</p> <p>พระราชานุสาวรีย์</p>	<p>พระมหากษัตริย์</p> <p>สมเด็จพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมราชินี</p>

คำนาม	ราชาศัพท์	ใช้แก่
	พระอนุสาวรีย์	สมเด็จพระเจ้าฟ้าที่เฉลิม พระเศวตฉัตร ๗ ชั้น ^{๑๑} พระบรมวงศ์ชั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้า ลงมาจนถึงพระอนุวงศ์ ชั้นพระองค์เจ้า พระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

ตรวจสอบจากประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ลำดับเกียรติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย ประกาศ ณ วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๖

เครื่องหมายราชการ

ภาพเครื่องหมายราชการตรวจสอบจากประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดภาพเครื่องหมายราชการตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายราชการ พุทธศักราช ๒๔๘๒

^{๑๑} ทั้งนี้ รวมถึงสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีและสมเด็จพระบรมราชชนก

บทที่ ๔

กฎหมายว่าด้วยเหรียญเฉลิมพระเกียรติและเหรียญที่ระลึก

๑. ความเป็นมา

เหรียญราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานให้แก่บุคคลเพื่อเป็นที่ระลึกในโอกาสต่าง ๆ ได้มีมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ แล้ว ปรากฏหลักฐานในหนังสือ “ตำนานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สยาม” ที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงเรียบเรียงไว้มีความตอนหนึ่งว่า “...อีกอย่าง ๑ นั้น เมื่อเฉลิมพระชันสาครบ ๖๐ ปี บริบูรณ์ในปีชวด พ.ศ. ๒๔๐๗ ทรงสร้างเหรียญตราพระมหามงกุฏขึ้นเป็นที่ระลึก ทำด้วยทองคำอย่าง ๑ ทำด้วยเงินอย่าง ๑ พระราชทานแก่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการ เหรียญนี้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ทำเป็นเครื่องประดับติดเสื้อได้ตามอัธยาศัย...” ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเหรียญราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานเป็นที่ระลึก ดังนี้

๑. เหรียญสุตพรรษมาลา (พ.ศ. ๒๔๒๔)
๒. เหรียญรัฐภักดิ์เศกมาลา (พ.ศ. ๒๔๓๖)
๓. เหรียญประพาสมาลา (พ.ศ. ๒๔๔๐)
๔. เหรียญราชินี (พ.ศ. ๒๔๔๐)
๕. เหรียญทวีธาภิเศก (พ.ศ. ๒๔๔๖)
๖. เหรียญรัชมงคัล (พ.ศ. ๒๔๕๐)
๗. เหรียญรัชมงคัลลาภิเศก (พ.ศ. ๒๔๕๑)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ริเริ่มให้มีการสร้างเหรียญบรมราชาภิเษก สำหรับพระราชทานเป็นที่ระลึกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ และได้มีการสร้างเหรียญบรมราชาภิเษกนี้ในรัชกาลต่อ ๆ มา (ยกเว้นในรัชกาลที่ ๘) และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเหรียญชัย (นารายณ์บันภุชย) สำหรับเป็นเหรียญที่ระลึกของฝ่ายสัมพันธมิตรที่ร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ ๑ โดยใช้สีแพรแถบเหมือนกับทุกประเทศที่ได้รับชัยชนะในสงคราม

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง “เหรียญบรมราชาภิเษก รัชกาลที่ ๗” (พ.ศ. ๒๔๖๘) และ “เหรียญเฉลิมพระนคร ๑๕๐ ปี” ในโอกาสงานสมโภชฉลองการสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๑๕๐ ปี ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕

สำหรับในรัชกาลปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง “เหรียญบรมราชาภิเษก รัชกาลที่ ๙” (พ.ศ. ๒๔๙๓) และพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้บุคคลทั่วไปมีสิทธิที่จะจัดหาเหรียญที่ระลึกต่าง ๆ มาประดับได้ตามพระราชบัญญัติเหรียญที่ระลึกต่าง ๆ ที่สร้างในรัชสมัยของพระองค์ เช่น

๑. เหรียญที่ระลึกงานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ (พ.ศ. ๒๕๐๐)
 ๒. เหรียญที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสหรัฐอเมริกา และทวีปยุโรป (พ.ศ. ๒๕๐๓)
 ๓. เหรียญรัชดาภิเษก (พ.ศ. ๒๕๑๔)
 ๔. เหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร (พ.ศ. ๒๕๑๕)
 ๕. เหรียญสนองเสรีชน (พ.ศ. ๒๕๑๕)
 ๖. เหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (พ.ศ. ๒๕๒๑)
 ๗. เหรียญที่ระลึกสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๒๕)
 ๘. เหรียญเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระชนมพรรษาครบ ๕๐ พรรษา (พ.ศ. ๒๕๒๕)
 ๙. เหรียญเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรมราชชนนี พระชนมายุครบ ๘๔ พรรษา (พ.ศ. ๒๕๒๗)
 ๑๐. เหรียญเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหามงคล สมัยพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๖๐ พรรษา (พ.ศ. ๒๕๓๐)
 ๑๑. เหรียญเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหามงคลสมัยพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก (พ.ศ. ๒๕๓๑)
 ๑๒. เหรียญเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ (พ.ศ. ๒๕๓๕)
- โดยเหรียญในลักษณะดังกล่าวเป็นเหรียญที่ใช้ประดับพร้อมกันกับแพรแถบและให้ประดับอย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์

แต่เดิมการจัดทำเหรียญเฉลิมพระเกียรติหรือเหรียญที่ระลึก จะมีการตรา
กฎหมายในรูปแบบพระราชบัญญัติเพื่อกำหนดให้มีเหรียญที่ระลึกเนื่องในโอกาสต่าง ๆ เป็นการเฉพาะ
เป็นคราว ๆ ไป เช่น พระราชบัญญัติเหรียญเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล
อดุลยเดช เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒
พ.ศ. ๒๕๔๒ หรือพระราชบัญญัติเหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
สยามมกุฎราชกุมาร พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งการตรากฎหมายโดยการจัดทำเป็นรูปแบบพระราชบัญญัติ
เป็นการเฉพาะนั้นจะใช้ระยะเวลาและมีขั้นตอนในการตรากฎหมายมาก เนื่องจากต้องนำเสนอ
รัฐสภาด้วย ประกอบกับภายหลังจากที่สภาให้ความเห็นชอบพระราชบัญญัติดังกล่าวแล้ว
เมื่อจะดำเนินการจัดสร้างเหรียญก็จะต้องมีการตรากฎหมายลูกบทเพื่อกำหนดหน่วยงานผู้มีหน้าที่
ในการดำเนินการจัดสร้างอีกซึ่งเป็นการสร้างขั้นตอนและภาระแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้วยปัญหา
และอุปสรรคดังกล่าว ในปี ๒๕๔๘ จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยเหรียญเฉลิมพระเกียรติและ
เหรียญที่ระลึก พ.ศ. ๒๕๔๘ เพื่อให้เป็นกฎหมายกลางที่กำหนดหลักเกณฑ์การจัดสร้างเหรียญในการ
เฉลิมพระเกียรติหรือเป็นที่ระลึก เนื่องในโอกาสต่าง ๆ โดยกำหนดให้การมีเหรียญเฉลิมพระเกียรติ
หรือเหรียญที่ระลึกให้กระทำได้โดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกาเท่านั้น เช่น พระราชกฤษฎีกา
เหรียญเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสพระราชพิธี
มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ พ.ศ. ๒๕๕๔ หรือพระราชกฤษฎีกาเหรียญ
เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในพระราชพิธีฉลองสิริราช
สมบัติครบ ๖๐ ปี พ.ศ. ๒๕๔๙

๒. รูปแบบกฎหมายเพื่อการจัดทำเหรียญเฉลิมพระเกียรติและเหรียญที่ระลึก

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่าแต่เดิมนั้นการจัดทำเหรียญเฉลิมพระเกียรติและ
เหรียญที่ระลึกจะตราเป็นพระราชบัญญัติเป็นการเฉพาะสำหรับเหรียญเฉลิมพระเกียรติหรือเหรียญ
ที่ระลึกเหรียญใดเหรียญหนึ่ง ในส่วนนี้จึงขอแบ่งช่วงเวลาของกฎหมายเพื่อการจัดทำเหรียญเฉลิม
พระเกียรติและเหรียญที่ระลึกออกเป็น ๒ ช่วง กล่าวคือ ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๔๘ และตั้งแต่
ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นต้นไป โดยรูปแบบและโครงสร้างของกฎหมายสามารถสรุปพอสังเขปได้ดังนี้

๒.๑ ช่วงที่ ๑ ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๔๘

ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๔๘ การจัดทำเหรียญเฉลิมพระเกียรติและเหรียญที่ระลึก ต้องตราเป็นพระราชบัญญัติเฉพาะและเป็นครั้งคราว โดยรูปแบบและโครงสร้างของร่างพระราชบัญญัติเหรียญเฉลิมพระเกียรติที่ผ่านการตรวจพิจารณาจากสำนักงานฯ สามารถแบ่งรูปแบบและโครงสร้าง ได้ดังนี้

(๑) บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติ ซึ่งแยกเป็น

๑) หลักการ

๒) เหตุผล

(๒) สารสำคัญของร่างพระราชบัญญัติ ซึ่งแยกเป็น

๑) ชื่อร่างพระราชบัญญัติ

๒) คำปรารภ

๓) บทจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ

๔) ร่างมาตรา ๑ ชื่อร่างพระราชบัญญัติ

๕) ร่างมาตรา ๒ วันใช้บังคับ

๖) ร่างมาตรา ๓ เนื้อหาสาระ

๗) ร่างมาตรา ๔ เนื้อหาสาระ

๘) ร่างมาตรา ๕ เนื้อหาสาระ

๙) ร่างมาตรา ๖ เนื้อหาสาระ

๑๐) ร่างมาตรา ๗ ผู้รักษาการ

โครงสร้างทั่วไปของพระราชบัญญัติเหรียญเฉลิมพระเกียรติและเหรียญที่ระลึก

บันทึกหลักการและเหตุผล

บันทึกหลักการและเหตุผล
ประกอบร่างพระราชบัญญัติ ... (ชื่อร่างพระราชบัญญัติ) ...
.....
พ.ศ.

หลักการ

.....
.....

เหตุผล

.....
.....
.....

ร่างพระราชบัญญัติ

ร่าง
พระราชบัญญัติ
.....
พ.ศ.

.....
.....
.....

โดยที่เป็นการสมควร.....

.....
.....

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับ
การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๙ ประกอบกับ
มาตรา .. มาตรา .. และมาตรา .. ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

.....
.....

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ เรียกว่า
“พระราชบัญญัติ..... พ.ศ.”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่/
เมื่อพ้น..... เป็นต้นไป

ชื่อร่างพระราชบัญญัติ

คำปรารภ

บทจำกัดสิทธิและเสรีภาพ
ของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ

ชื่อร่างพระราชบัญญัติ

วันใช้บังคับ

มาตรา ๓	สาระเนื้อหาที่กำหนดใช้ บังคับ
มาตรา ๔	สาระเนื้อหาที่กำหนดใช้ บังคับ
มาตรา ๕	สาระเนื้อหาที่กำหนดใช้ บังคับ
มาตรา ๖	สาระเนื้อหาที่กำหนดใช้ บังคับ
มาตรา ๗ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวง... รักษาการ ตามพระราชบัญญัตินี้	มาตรารักษาการ
ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ	
.....	
นายกรัฐมนตรี	

**๒.๑.๑ แนวทางการตรวจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติเหรียญเฉลิม
พระเกียรติและเหรียญที่ระลึก**

(๑) บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติ

บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างกฎกระทรวงเพื่อให้ทราบถึงขอบเขตและเหตุผลหรือความจำเป็นในการให้มีกฎหมาย ซึ่งการเขียนบันทึกหลักการและเหตุผลจะมีลักษณะทำนองเดียวกับพระราชบัญญัติทั่วไป โดยมีรูปแบบการจัดวางดังนี้

แบบ

<p style="text-align: center;">บันทึกหลักการและเหตุผล</p> <p style="text-align: center;">ประกอบร่างพระราชบัญญัติเหรียญเฉลิมพระเกียรติ.....</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p style="text-align: center;">พ.ศ.</p> <hr style="width: 20%; margin: auto;"/> <p style="text-align: center;">หลักการ</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p style="text-align: center;">เหตุผล</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p style="text-align: center;">.....</p>
--

๑) รูปแบบบันทึกหลักการ

สำหรับร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยเหรียญเฉลิมพระเกียรติ ตรวจสอบว่ามีกรระบุ ๒ แบบคือ “ให้มีกฎหมายว่าด้วย...” และ “ให้มีเหรียญ...” อันเป็นการบอกถึงวัตถุประสงค์ในการจัดทำพระราชบัญญัติฉบับนั้น ๆ มีรูปแบบดังนี้

แบบ

<p>หลักการ</p> <p>ให้มีกฎหมายว่าด้วย/ให้มีเหรียญ.....</p>
--

ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (๑) ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยเหรียญเฉลิมพระเกียรติและเหรียญที่ระลึก พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๒๘๔/๒๕๔๗)

<p>หลักการ</p> <p>ให้มีกฎหมายว่าด้วยเหรียญเฉลิมพระเกียรติและเหรียญที่ระลึก</p>

ตัวอย่าง (๒) ร่างพระราชบัญญัติเหรียญงานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ พ.ศ. ๒๕.. (เรื่องเสร็จที่ ๒๒๖/๒๕๙๙)

<p>หลักการ</p> <p>ให้มีเหรียญงานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ</p>

ตัวอย่าง (๓) ร่างพระราชบัญญัติเหรียญที่ระลึกสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๒๗๔/๒๕๒๔)

<p>หลักการ</p> <p>ให้มีเหรียญที่ระลึกสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี</p>
--

ตัวอย่าง (๔) ร่างพระราชบัญญัติเหรียญเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ พ.ศ.
(เรื่องเสร็จที่ ๖๖๐/๒๕๔๖)

<p>หลักการ</p> <p>ให้มีเหรียญเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗</p>

๒) รูปแบบเหตุผล

แนวทางการเขียนบันทึกหลักการและเหตุผล คือ เขียนบรรยายเหตุผล
โดยนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความจำเป็นและเหตุผลของการมีกฎหมายเพื่อให้เข้าใจว่า
เหตุใดจึงต้องมีการตราพระราชบัญญัตินั้น ๆ มีรูปแบบทั่วไป ดังนี้

แบบ

<p>เหตุผล</p> <p>เนื่องจาก/โดยที่.....</p> <p>.....</p> <p>..... จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้</p>
--

ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (๑) ร่างพระราชบัญญัติเหรียญงานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ พ.ศ. ๒๕.. (เรื่องเสร็จที่
๒๒๖/๒๕๙๙)

เหตุผล

เนื่องจากจะมีการฉลองและบำเพ็ญกุศลเป็นงานใหญ่ในวาระที่
พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองมาจวบจนครบ ๒๕ ศตวรรษ จึงสมควรให้มีเหรียญ
งานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ เพื่อเป็นที่ระลึกในโอกาสนี้

ตัวอย่าง (๒) ร่างพระราชบัญญัติเหรียญที่ระลึกสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่
๒๗๔/๒๕๒๔)

เหตุผล

เนื่องจากจะมีการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ใน พ.ศ. ๒๕๒๕
ในการนี้สมควรให้มีการจัดสร้างเหรียญขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในโอกาสดังกล่าว ประกอบกับ
เพื่อให้เป็นการสอดคล้องกับโบราณราชประเพณีที่เคยสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๑๐๐ ปี
และ ๑๕๐ ปี ซึ่งในครั้งนั้นได้มีการจัดทำเหรียญศตพรรษมาลาและเหรียญเฉลิมพระนคร
๑๕๐ ปี ขึ้นไว้ตามลำดับ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ตัวอย่าง (๓) ร่างพระราชบัญญัติเหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๒๓๓/๒๕๒๑)

เหตุผล

เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติและแสดงออกซึ่งความจงรักภักดี ในการที่
สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์ ทรงได้รับพระราชทาน
สถาปนาพระราชอิสริยยศศักดิ์เป็นสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร
รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี สมควรให้มีเหรียญที่ระลึกขึ้น จึงจำเป็นต้องตรา
พระราชบัญญัตินี้

ตัวอย่าง (๔) ร่างพระราชบัญญัติเหรียญเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ทราบรมราชชนนี พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๓๖๗/๒๕๒๗)

เหตุผล

เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติและรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณในสมเด็จพระศรีนครินทร์ทราบรมราชชนนี ที่ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์อย่างยิ่งต่อประเทศชาติและอาณาประชาราษฎร์มาโดยตลอด จึงในวโรกาสที่เจริญพระชนมายุ ๘๔ พรรษา ใน พ.ศ. ๒๕๒๗ สมควรให้มีเหรียญเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ทราบรมราชชนนีขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ตัวอย่าง (๕) ร่างพระราชบัญญัติเหรียญเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๖๖๐/๒๕๔๖)

เหตุผล

เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติและรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณในเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ที่ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์อย่างยิ่งต่อประเทศชาติและอาณาประชาราษฎร์มาโดยตลอด จึงในวโรกาสที่เจริญพระชนมายุ ๘๔ พรรษา ใน พ.ศ. ๒๕๒๗ สมควรให้มีเหรียญเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ ขึ้น เพื่อให้บุคคลมีสิทธิประดับได้ตั้งแต่วันถัดจากวันที่พระราชบัญญัตินี้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

(๒) สารสำคัญของร่างพระราชบัญญัติ

๑) ชื่อร่างพระราชบัญญัติ

ชื่อร่างพระราชบัญญัติจะวางอยู่ในส่วนหัวเรื่อง มีรูปแบบทั่วไป ดังนี้

แบบ

<p>ร่าง พระราชบัญญัติ พ.ศ.</p> <hr/>

ตัวอย่าง ร่างพระราชบัญญัติเหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๒๓๓/๒๕๒๑)

<p>ร่าง พระราชบัญญัติ เหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พ.ศ.</p> <hr/>

๒) คำปรารภ

เป็นการแจ้งให้ทราบว่าเป็นกฎหมายที่ยังไม่เคยมีการใช้บังคับมาก่อน หรือเป็นการปรับปรุงกฎหมายที่มีอยู่ และโดยที่พระราชบัญญัติเหรียญจะเป็นกรณีเฉพาะเรื่องซึ่งเป็นการกำหนดขึ้นใหม่ทุกครั้งจึงมีรูปแบบทั่วไปดังนี้

แบบ

<p>โดยที่เป็นการสมควร.....</p>

ตัวอย่าง ร่างพระราชบัญญัติเหรียญเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหามงคลสมัยพระราชพิธีเฉลิมพระชนมายุ ๖๐ พรรษา พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๑๘๐/๒๕๒๙)

<p>โดยที่เป็นการสมควรให้มีเหรียญเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหามงคลสมัยพระราชพิธีเฉลิมพระชนมายุ ๖๐ พรรษา</p>

๓) มาตรา ๑ ชื่อร่างพระราชบัญญัติ

เป็นการกำหนดชื่อร่างพระราชบัญญัติที่ถูกต้องตามกฎหมายที่ใช้เรียก และอ้างอิงให้เป็นอย่างเดียวกัน จึงต้องระบุเป็นชื่อเดียวกันและตรงกับชื่อร่างในส่วนหัวเรื่อง มีรูปแบบทั่วไปดังนี้

แบบ

<p>มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “.....”</p>

๔) มาตรา ๒ วันใช้บังคับ

เพื่อกำหนดสภาพบังคับของกฎหมายว่ามีผลใช้บังคับตั้งแต่เมื่อใด สำหรับพระราชบัญญัติว่าด้วยเหรียญที่ระลึกประดับแพรแถบ พบว่าเป็นการกำหนดวันใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา จึงมีรูปแบบดังนี้

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

๕) มาตรา ๓ สาระเนื้อหาที่กำหนดใช้บังคับ

พระราชบัญญัติว่าด้วยเหรียญที่ระลึกประดับแพรแถบ มีเนื้อหาสาระดังนี้

- กำหนดว่าให้มีเหรียญอะไร
- ลักษณะของเหรียญ เป็นการบรรยายลักษณะเหรียญ ขนาด ความกว้าง ความสูง บรรยายลวดลายลักษณะด้านหน้า และด้านหลังเหรียญ (ลักษณะเดียวกับการบรรยายลวดลายเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก)
- ความหมายของสัญลักษณ์ที่อยู่บนลวดลายเหรียญ (ถ้ามี)
- วิธีใช้เหรียญแพรแถบ

๖) มาตรา ๔ สาระเนื้อหาที่กำหนดใช้บังคับ

มาตรานี้เป็นการกำหนดบุคคลผู้มีสิทธิประดับเหรียญนี้ และการประดับเหรียญ (ซึ่งอาจจะบุเป็นมาตราเดียวกันหรือแยกเป็นอีกมาตราหนึ่งก็ได้)

ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (๑) ร่างพระราชบัญญัติเหรียญเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๖๖๐/๒๕๔๖)

มาตรา ๔ บุคคลมีสิทธิระดับเหรียญนี้ได้
 การประดับเหรียญนี้ให้ประดับได้อย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ หากไม่ประดับ
 อย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ จะประดับโดยใช้ห้อยคอหรือโดยวิธีอื่นที่สมควร โดยไม่มี
 แพรแถบก็ได้

ตัวอย่าง (๒) ร่างพระราชบัญญัติเหรียญเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล
 อดุลยเดช มหาวมงคลสมัยพระราชพิธีกาญจนาภิเษก (เรื่องเสร็จที่ ๑๒๑/๒๕๓๙)

มาตรา ๔ บุคคลมีสิทธิประดับเหรียญนี้ได้ตั้งแต่วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๙
 เป็นต้นไป

มาตรา ๕ การประดับเหรียญนี้ให้ประดับได้อย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์
 หากไม่ประดับอย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ จะประดับโดยใช้ห้อยคอหรือโดยวิธีอื่นที่สมควร
 โดยไม่มีแพรแถบก็ได้

๗) มาตรา ๕ มาตรารักษาการ

ในมาตรานี้จะกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงใดเป็นผู้รักษาการ
 ตามกฎหมาย โดยมีหน้าที่ในการควบคุมหรือกำกับทำให้เป็นไปตามกฎหมายนั้น ดังนั้น นอกจาก
 กำหนดรัฐมนตรีผู้รักษาการตามกฎหมาย อาจกำหนดอำนาจในการออกกฎหมายลำดับรอง
 เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ด้วยก็ได้

สำหรับพระราชบัญญัติว่าด้วยแพรแถบ เดิมกำหนดให้นายกรัฐมนตรี
 เป็นผู้รักษาการตามกฎหมายแต่ต่อมากำหนดให้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
 เป็นผู้รักษาการตามกฎหมายร่วมกัน

ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง ร่างพระราชบัญญัติเหรียญงานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ พ.ศ. ๒๔.. (เรื่องเสร็จที่ ๒๒๖/๒๔๙๙)

มาตรา ๕ ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ตัวอย่าง ร่างพระราชบัญญัติเหรียญเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๖๖๐/๒๕๔๖)

มาตรา ๕ ให้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเกี่ยวกับการสร้างเหรียญ และกิจการอื่นเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้
กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

๒.๒ ช่วงที่ ๒ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นต้นมา

ภายหลังจากพระราชบัญญัติว่าด้วยเหรียญเฉลิมพระเกียรติและเหรียญที่ระลึก พ.ศ. ๒๕๔๘ มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๔๘ (รก. ๒๕๔๘/๔๘ ก/๑) ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมีสาระสำคัญเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์การออกกฎหมายในการจัดทำเหรียญเฉลิมพระเกียรติ เหรียญที่ระลึก โดยได้มีการลดขั้นตอนและรูปแบบของกฎหมายเพื่อการจัดทำเหรียญเฉลิมพระเกียรติและเหรียญที่ระลึกใหม่โดยมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัตินี้กำหนดว่า การให้มีเหรียญเฉลิมพระเกียรติหรือเหรียญที่ระลึกให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ซึ่งรูปแบบของร่างพระราชกฤษฎีกา เหรียญเฉลิมพระเกียรติที่ผ่านการตรวจพิจารณาจากสำนักงานฯ สามารถแบ่งรูปแบบและโครงสร้าง ได้ดังต่อไปนี้

(๑) บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชกฤษฎีกา ซึ่งแยกเป็น

๑) หลักการ

๒) เหตุผล

(๒) สาระสำคัญของร่างพระราชกฤษฎีกา ซึ่งแยกเป็น

๑) ชื่อร่างพระราชกฤษฎีกา

๒) คำปรารภ

๓) บทอาศัยอำนาจ

๔) ร่างมาตรา ๑ ชื่อร่างพระราชกฤษฎีกา

๕) ร่างมาตรา ๒ วันใช้บังคับ

๖) ร่างมาตรา ๓ เนื้อหาสาระ

๗) ร่างมาตรา .. เนื้อหาสาระ

๘) ร่างมาตรา .. เนื้อหาสาระ

๙) ร่างมาตรา .. เนื้อหาสาระ

๑๐) ร่างมาตรา .. ผู้รักษาการ

โครงสร้างทั่วไปของพระราชกฤษฎีกาเหรียญเฉลิมพระเกียรติหรือเหรียญที่ระลึก

บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชกฤษฎีกา

<p>บันทึกหลักการและเหตุผล ประกอบร่างพระราชกฤษฎีกา... (ระบุชื่อ)... พ.ศ.</p> <hr/> <p>หลักการ</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>เหตุผล</p> <p>โดยที่/เนื่องจาก.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

การเขียนในส่วนของหลักการและเหตุผลในบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชกฤษฎีกาจะมีลักษณะทำนองเดียวกันกับกรณีการตราพระราชบัญญัติเหรียญเฉลิมพระเกียรติก่อนหน้านี้ ซึ่งโดยปกติจะกล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการจัดทำพระราชกฤษฎีกาฉบับนั้น ๆ

ร่างพระราชกฤษฎีกา

ร่าง
พระราชกฤษฎีกา

.....
พ.ศ.

.....
ให้ไว้ ณ วันที่ พ.ศ.
เป็นปีที่ .. ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการ
โปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควร.....

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๘๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
และมาตรา .. แห่งพระราชบัญญัติ..... พ.ศ. อันเป็นกฎหมาย
ที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๙
ประกอบกับมาตรา .. มาตรา .. มาตรา .. และมาตรา .. ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชกฤษฎีกานี้เรียกว่า “..... พ.ศ.”

มาตรา ๒ พระราชกฤษฎีกานี้ให้ใช้บังคับ.....

มาตรา ๓

มาตรา ๔
.....
.....
มาตรา ๕
.....
.....
มาตรา ๖
.....
.....
มาตรา ๗ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวง.....รักษาการตามพระราช กฤษฎีกานี้
ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
.....
นายกรัฐมนตรี

**๒.๒.๑ แนวทางการตรวจพิจารณาร่างพระราชกฤษฎีกาเหรียญเฉลิม
พระเกียรติและเหรียญที่ระลึก**

แนวทางในการตรวจพิจารณาร่างพระราชกฤษฎีกาเหรียญเฉลิมพระเกียรติและ
เหรียญที่ระลึกนี้ ได้รวบรวมมาจากแบบร่างพระราชกฤษฎีกาเหรียญเฉลิมพระเกียรติหรือเหรียญ
ที่ระลึกที่ผ่านการตรวจพิจารณาจากสำนักงานฯ โดยสามารถแยกแนวทางการตรวจพิจารณาได้ดังนี้

(๑) บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชกฤษฎีกา

บันทึกหลักการประกอบร่างพระราชกฤษฎีกาเหรียญเฉลิมพระเกียรติ จะระบุเหตุผลในการตราพระราชกฤษฎีกาฉบับนั้น ๆ มีข้อสังเกตว่า เนื้อหาของบันทึกหลักการประกอบร่างพระราชกฤษฎีกา ส่วนใหญ่จะตรงกับชื่อร่างพระราชกฤษฎีกาเนื่องจากชื่อร่างพระราชกฤษฎีกาเป็นการสรุปเนื้อหาของบันทึกหลักการไว้อยู่แล้ว โดยมีตัวอย่างรูปแบบและโครงสร้างบันทึกหลักการดังนี้

แบบ

<p>บันทึกหลักการและเหตุผล ประกอบร่างพระราชกฤษฎีกาเหรียญเฉลิมพระเกียรติ</p> <p>.....</p> <p>พ.ศ.</p> <hr style="width: 10%; margin: auto;"/>
--

ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง ร่างพระราชกฤษฎีกาเหรียญเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี พ.ศ. ๒๕๔๙ (เรื่องเสร็จที่ ๒๖๑/๒๕๔๙)

<p>บันทึกหลักการและเหตุผล</p> <p>ประกอบร่างพระราชกฤษฎีกาเหรียญเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา ภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี</p> <p>พ.ศ. ๒๕๔๙</p> <hr style="width: 10%; margin: auto;"/>

๑) รูปแบบบันทึกหลักการ

แบบ

<p>หลักการ</p> <p>ให้มีเหรียญเฉลิมพระเกียรติ.....</p>
--

ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง ร่างพระราชกฤษฎีกาเหรียญเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ พ.ศ.
(เรื่องเสร็จที่ ๘๔๗/๒๕๕๔)

<p>หลักการ</p> <p>ให้มีเหรียญเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔</p>

๒) รูปแบบเหตุผล

ในส่วนของเหตุผลประกอบร่างพระราชกฤษฎีกานั้น จะเป็นส่วนที่แสดง
ให้เห็นถึงวัตถุประสงค์และความจำเป็นในการตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นมา รูปแบบของเหตุผลจะเป็น
ดังนี้

แบบ

<p>เหตุผล</p> <p>เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ.....</p>
--

..... จึงจำเป็นต้องตรา
พระราชกฤษฎีกานี้

ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง ร่างพระราชกฤษฎีกาเหรียญเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ พ.ศ.
(เรื่องเสร็จที่ ๘๔๗/๒๕๕๔)

เหตุผล

เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล
อดุลยเดช ให้แผ่ไพศาลทั้งภายในประเทศและนานาชาติ ตลอดจนน้อมนำจิตใจของ
ปวงชนชาวไทยให้แสดงความกตัญญูตเวทีและความจงรักภักดี อีกทั้งสำนึกใน
พระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อพสกนิกร สมควรให้มีเหรียญเฉลิมพระเกียรติพระบาท
สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิม
พระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ จึงจำเป็นต้องตราพระราชกฤษฎีกานี้

หมายเหตุ คำว่า “พสกนิกร” เป็นคำที่ใช้กับพระมหากษัตริย์ ส่วนคำว่า “ประชาชน” เป็นคำที่
ใช้กับพระราชินีและพระบรมวงศานุวงศ์

(๒) รูปแบบร่างพระราชกฤษฎีกา

๑) ชื่อร่างพระราชกฤษฎีกา

อยู่ส่วนหัวเรื่อง มีรูปแบบทั่วไป ดังนี้

แบบ

<p>ร่าง พระราชกฤษฎีกา เหรียญเฉลิมพระเกียรติ..... พ.ศ. <hr/></p>
--

ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง ร่างพระราชกฤษฎีกาเหรียญเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ พ.ศ.
(เรื่องเสร็จที่ ๘๔๗/๒๕๕๔)

<p>ร่าง พระราชกฤษฎีกา เหรียญเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ พ.ศ. <hr/></p>
--

หมายเหตุ การเว้นวรรคระหว่างถ้อยคำว่า “...ที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติ” และพระนาม

ในกรณีการจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสที่มีพระราชพิธีต่าง ๆ นั้น ชื่อร่างกฎกระทรวงมักจะระบุ “...เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติ” และตามด้วยพระนาม โดยไม่มีการเว้นวรรค เช่น “...ที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์...” แต่ในชั้นการเสนอร่างกฎกระทรวงให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติหลักการนั้นจะมีการเว้นวรรคระหว่างถ้อยคำว่า “...ที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติ” และพระนาม “สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์...” และมีผลทำให้ชื่อเหรียญตามที่ได้รับพระบรมราชานุญาตแตกต่างไปจากถ้อยคำที่ใช้ในร่างกฎกระทรวง โดยในประเด็นนี้ฝ่ายฯ ได้หารือร่วมกับผู้แทนสำนักพระราชวังและผู้แทนสำนักราชเลขาธิการถึงแนวทางที่ถูกต้อง และได้รับคำชี้แจงว่าข้อความดังกล่าวควรมีข้อความติดกัน เป็น “...ที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์...” (เรื่องเสร็จที่ ๗๗๙/๒๕๕๕ และเรื่องเสร็จที่ ๘๑๓/๒๕๕๕) ในการนี้ การระบุชื่อร่างพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยเหรียญเฉลิมพระเกียรติและเหรียญที่ระลึกจึงได้เว้นวรรคถ้อยคำตามแนวทางร่างกฎกระทรวงดังกล่าว

๒) รูปแบบคำปรารภ

คำปรารภในร่างพระราชกฤษฎีกาเหรียญเฉลิมพระเกียรติที่ผ่านการตรวจพิจารณาจากสำนักงานฯ ไปแล้ว จะมีรูปแบบการเขียนเพียงแบบเดียวซึ่งจะเขียนทำนองเดียวกับการเขียนหลักการ คือ

แบบ

โดยที่เป็นการสมควรให้มีเหรียญเฉลิมพระเกียรติ.....

ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง ร่างพระราชกฤษฎีกาเหรียญเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๒๖๑/๒๕๔๙)

โดยที่เป็นการสมควรให้มีเหรียญเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี

๓) บทอาศัยอำนาจ

ร่างพระราชกฤษฎีกาเหรียญเฉลิมพระเกียรติตราโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายแม่บทรวม ๒ ฉบับ คือ

๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยอ้างบทอาศัยอำนาจตามมาตรา ๑๘๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ให้อำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกา

๒) พระราชบัญญัติว่าด้วยเหรียญเฉลิมพระเกียรติและเหรียญที่ระลึก พ.ศ. ๒๕๔๘ มาตราที่อ้างเป็นบทอาศัยอำนาจ คือ มาตรา ๓ ที่กำหนดว่า การให้มีเหรียญเฉลิมพระเกียรติหรือเหรียญที่ระลึก ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

ดังนั้น การอ้างบทอาศัยอำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกาเหรียญเฉลิมพระเกียรติ จึงเป็นดังนี้

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๘๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยเหรียญเฉลิมพระเกียรติและเหรียญที่ระลึก พ.ศ. ๒๕๔๘ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

๔) มาตรา ๑ ชื่อร่างพระราชกฤษฎีกา

เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับชื่อร่างพระราชกฤษฎีกาว่าพระราชกฤษฎีกาฉบับดังกล่าวเรียกชื่ออย่างไร มีรูปแบบดังนี้

แบบ

มาตรา ๑ พระราชกฤษฎีกานี้เรียกว่า “พระราชกฤษฎีกาเหรียญเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ.”

ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง ร่างพระราชกฤษฎีกาเหรียญเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
เนื่องในพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๒๖๑/๒๕๔๙)

มาตรา ๑ พระราชกฤษฎีกานี้เรียกว่า “พระราชกฤษฎีกาเหรียญเฉลิม
พระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในพระราชพิธีฉลอง
สิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี พ.ศ.”

หมายเหตุ ชื่อร่างพระราชกฤษฎีกาจะสอดคล้องกับชื่อพระราชพิธีที่เป็นเหตุในการจัดทำ
เหรียญที่ระลึกและร่างกฎหมายนั้น ๆ

๕) มาตรา ๒ วันใช้บังคับ

ร่างพระราชกฤษฎีกาเหรียญเฉลิมพระเกียรติที่ผ่านการตรวจพิจารณา
จากสำนักงานฯ ตั้งแต่ฉบับแรกจนถึงปัจจุบันได้กำหนดวันใช้บังคับในร่างมาตรา ๒ ไว้เพียงแบบเดียว
เท่านั้น คือ

มาตรา ๒ พระราชกฤษฎีกานี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศใน
ราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

เนื้อหาสาระของพระราชกฤษฎีกา

ตั้งแต่มาตรา ๓ จะเป็นบทมาตราที่บัญญัติว่าร่างพระราชกฤษฎีกาฉบับนั้นมีเนื้อหา
สาระเป็นอย่างไรบ้าง สาระสำคัญของร่างพระราชกฤษฎีกาเหรียญเฉลิมพระเกียรติเป็นไปตามมาตรา ๓
แห่งพระราชบัญญัติเหรียญเฉลิมพระเกียรติและเหรียญที่ระลึกฯ โดยกำหนดรายละเอียดของลักษณะ
เหรียญ บุคคลผู้มีสิทธิประดับเหรียญ วิธีการประดับเหรียญ การสร้างเหรียญและกิจการอื่นที่จำเป็น
โดยเนื้อหาสาระของพระราชกฤษฎีกาในมาตรา ๓ เป็นดังนี้

๖) มาตรา ๓ รายละเอียดของลักษณะเหรียญ

เป็นการระบุรายละเอียดของเหรียญที่จัดทำโดยละเอียดว่า จัดทำเหรียญเฉลิมพระเกียรติบุคคลใด เนื่องในโอกาสหรือโอกาสใด ลักษณะของเหรียญ วัสดุที่ใช้ในการจัดทำเหรียญ บรรยายลวดลายด้านหน้าและด้านหลังของเหรียญ และวิธีการประดับเหรียญ โดยมีรูปแบบดังนี้

ตัวอย่าง

มาตรา ๓ ให้มีเหรียญเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ ลักษณะเป็นเหรียญกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๓๒ มิลลิเมตร ทำด้วยเงิน ด้านหน้ากลางเหรียญมีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ผินพระพักตร์ทางเบื้องขวา ทรงฉลองพระองค์เครื่องแบบเต็มยศจอมทัพ ฉลองพระองค์ครุยมหาจักรีบรมราชวงศ์ ทรงเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์และสายสร้อยจุลจอมเกล้า ริมขอบเหรียญโดยรอบประดับด้วยลายไทยประดิษฐ์ จำนวน ๘๔ ดอก ด้านหลังกลางเหรียญ มีรูปตราสัญลักษณ์งานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ ภายในวงขอบเหรียญเบื้องล่างมีข้อความว่า “พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔” ด้านหน้าขอบนอกเหรียญเบื้องบนมีเลข ๙ ภายใต้พระมหาพิชัยมงกุฎพร้อมด้วยรัศมี ด้านหลังขอบนอกเหรียญมีห่วงสำหรับบุรุษใช้ห้อยกับแพรแถบกว้าง ๓๒ มิลลิเมตร พื้นของแพรแถบเป็นสีเหลืองอันเป็นสีประจำวันพระบรมราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ส่วนริมของแพรแถบทั้งสองข้างเป็นริ้วสีน้ำเงินข้างละหนึ่งริ้ว ซึ่งสีน้ำเงินเป็นสีสัญลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ กลางแพรแถบมีริ้วสีน้ำเงินจำนวนเจ็ดริ้ว หมายถึง ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๗ รอบ ระหว่างริ้วสีน้ำเงินเป็นริ้วสีขาวอันเป็นสีแห่งความบริสุทธิ์ที่หมายถึงศาสนา หมายถึง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงทำนุบำรุงศาสนา ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ และพระเมตตาที่มีต่อพสกนิกร สำหรับสตรีใช้ห้อยกับแพรแถบดังกล่าวผูกเป็นรูปแมลงปอ

โดยที่ร่างมาตรา ๓ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้มีเหรียญ กำหนดลักษณะเหรียญ และกำหนดวิธีการใช้เหรียญ ซึ่งการกำหนดลักษณะของเหรียญนั้นจะมีการบรรยายลวดลายของเหรียญเช่นเดียวกับการบรรยายลวดลายของเหรียญในร่างกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก เช่น “มาตรา ๓ **ให้มีเหรียญเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช** เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ **ลักษณะเป็นเหรียญกลม** ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๓๒ มิลลิเมตร ทำด้วยเงิน ด้านหน้ากลางเหรียญมีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ผินพระพักตร์ทางเบื้องขวา ทรงฉลองพระองค์เครื่องแบบเต็มยศจอมทัพ ฉลองพระองค์ครุยมหาจักรีบรมราชวงศ์ ทรงเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์และสายสร้อยจุลจอมเกล้า ริมขอบเหรียญโดยรอบประดับด้วยลายไทยประดิษฐ์ จำนวน ๘๔ ดอก ด้านหลังกลางเหรียญมีรูปตราสัญลักษณ์งานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ ภายในวงขอบเหรียญเบื้องล่างมีข้อความว่า “พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔” ด้านหน้าขอบนอกเหรียญเบื้องบนมีเลข ๙ ภายใต้อักษรมหาศักดิ์สิทธิ์พร้อมด้วยรัศมี ด้านหลังขอบนอกเหรียญมีห่วง**สำหรับบุรุษใช้ห้อยกับแพรแถบ** กว้าง ๓๒ มิลลิเมตร พื้นของแพรแถบเป็นสีเหลืองอันเป็นสีประจำวันพระบรมราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ส่วนริมของแพรแถบทั้งสองข้างเป็นริ้วสีน้ำเงินข้างละหนึ่งริ้ว ซึ่งสีน้ำเงินเป็นสีสัญลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ กลางแพรแถบมีริ้วสีน้ำเงินจำนวนเจ็ดริ้ว หมายถึง ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๗ รอบ ระหว่างริ้วสีน้ำเงินเป็นริ้วสีขาวอันเป็นสีแห่งความบริสุทธิ์ที่หมายถึงศาสนา หมายถึง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงทำนุบำรุงศาสนา ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ และพระเมตตาที่มีต่อพสกนิกร **สำหรับสตรีใช้ห้อยกับแพรแถบ** ดังกล่าวผูกเป็นรูปแมลงปอ” (เรื่องเสร็จที่ ๘๔๗/๒๕๕๔)

อนึ่ง มีข้อสังเกตเพิ่มเติมเกี่ยวกับการระบุความกว้างของแพรแถบนั้นจะต้องกำหนดความกว้างให้แน่นอน ไม่อาจกำหนดในลักษณะที่เป็นการประมาณได้ และการระบุจำนวนริ้วต้องระบุเป็นตัวอักษรมิใช่ตัวเลข นอกจากนี้ โดยที่เหรียญที่ระลึกประเภทนี้ที่ด้านหลังขอบนอกเหรียญจะมีห่วงไว้ประดับด้วยวิธีใช้ห้อย โดยใช้ถ้อยคำว่า “มีห่วงสำหรับบุรุษใช้ห้อย” โดยเขียนติดกันทั้งหมดเป็นการแสดงกริยาการประดับเพื่อให้เกิดความชัดเจนว่าห่วงประดับอย่างไร (เรื่องเสร็จที่ ๗๘๕/๒๕๕๕)

๓) มาตรา ๔ กำหนดบุคคลผู้มีสิทธิระดับเหรียญ

ร่างมาตรา ๔ เป็นการกำหนดเกี่ยวกับบุคคลผู้มีสิทธิระดับเหรียญ ซึ่งการกำหนดดังกล่าวมีความจำเป็นที่จะต้องระบุไว้ เพราะหากไม่ระบุไว้ก็ไม่อาจทราบได้ว่าใครบ้างที่มีสิทธิระดับเหรียญได้ (เรื่องเสร็จที่ ๒๓๓/๒๕๒๑) ทั้งนี้ ในบางกรณีจะมีการกำหนดวันเริ่มต้นในการประดับเหรียญไว้ด้วย เช่น “มาตรา ๔ บุคคลมีสิทธิระดับเหรียญนี้ได้ตั้งแต่วันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นต้นไป” (เรื่องเสร็จที่ ๔๑๕/๒๕๓๕)

ตัวอย่าง

มาตรา ๔ บุคคลผู้มีสิทธิระดับเหรียญ

๔) มาตรา ๕ กำหนดรายละเอียดในการประดับเหรียญ

ร่างมาตรา ๕ เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการประดับเหรียญ ซึ่งโดยทั่วไปมักจะกำหนดให้ประดับได้อย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ หรือหากจะไม่ประดับอย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ก็จะประดับโดยใช้ห้อยคอหรือโดยวิธีอื่นที่สมควรโดยไม่มีแพรแถบก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่คณะกรรมการเหรียญเฉลิมพระเกียรติและเหรียญที่ระลึกกำหนด

ตัวอย่าง

มาตรา ๕ การประดับเหรียญนี้ให้ประดับได้อย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ หากไม่ประดับอย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ จะประดับโดยใช้ห้อยคอหรือโดยวิธีอื่นที่สมควรโดยไม่มีแพรแถบก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่คณะกรรมการเหรียญเฉลิมพระเกียรติและเหรียญที่ระลึกกำหนด

อนึ่ง การไม่ประดับเหรียญอย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้นไม่อาจกำหนดให้อนุโลมตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้ เนื่องจากระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยฯ ไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับการประดับโดยวิธีอื่นไว้ นอกจากนี้ มีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่าความในร่างมาตรา ๕ นี้ เป็นถ้อยคำ

เดียวกันกับมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติเหรียญเฉลิมพระเกียรติหรือเหรียญที่ระลึกฯ ซึ่งแต่เดิม จะไม่มีการระบุชื่อคณะกรรมการฯ ไว้ในร่างมาตรานี้ แต่อย่างไรก็ตาม แต่ในการประชุมพิจารณา ร่างพระราชกฤษฎีกาเหรียญเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องใน โอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๘๔๗/๒๕๕๔) เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๕๔ ที่ประชุมเห็นว่า การระบุชื่อเต็มของคณะกรรมการ จะทำให้เกิดความชัดเจนขึ้นจึงได้ถือปฏิบัติร่วมกันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

๙) มาตรา ๖ หน่วยงานที่รับผิดชอบในการสร้างและจำหน่ายเหรียญ และกิจการอื่นที่จำเป็น

ร่างมาตรา ๖ มีสาระสำคัญเป็นการระบุชื่อหน่วยงานที่รับผิดชอบในการ จัดทำเหรียญฯ ซึ่งโดยปกติจะระบุให้ กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยมีรูปแบบการระบุดังนี้

ตัวอย่าง

มาตรา ๖ ให้กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง มีหน้าที่เกี่ยวกับการสร้าง และการจำหน่ายเหรียญเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔

ทั้งนี้ มีข้อพึงสังเกตว่า โดยที่ร่างมาตรา ๖ เป็นการกำหนดเนื้อหาของการสร้าง เหรียญและกิจการอื่นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการ ได้แก่ การจำหน่ายเหรียญเนื่องใน โอกาสต่าง ๆ กรณีจึงมีความจำเป็นและมีเหตุผลเป็นพิเศษที่จะต้องระบุชื่อเหรียญเพื่อให้เกิด ความชัดเจน กรณีดังกล่าวจึงไม่สามารถใช้คำว่า “เหรียญนี้” ในร่างมาตรา ๖ ได้ ซึ่งกรณีตาม ร่างมาตรา ๖ จะแตกต่างจากร่างมาตรา ๔ (กำหนดบุคคลผู้มีสิทธิประดับเหรียญ) และร่างมาตรา ๕ (กำหนดวิธีการประดับเหรียญ) เนื่องจากร่างมาตรา ๔ และร่างมาตรา ๕ เป็นเรื่องที่ใช้บังคับกับ เหรียญเฉลิมพระเกียรติทุกเหรียญ จึงสามารถละการระบุชื่อเหรียญไว้ได้

นอกจากนี้ ยังมีข้อสังเกตกรณีการใช้ถ้อยคำว่า “เนื่องในโอกาส” และคำว่า “เนื่องในพระราชพิธี” โดยคำว่า “เนื่องในโอกาส” เป็นการบอกช่วงระยะเวลาหรือแสดงถึงเหตุการณ์

สำคัญ ในขณะที่คำว่า “เนื่องในพระราชพิธี” จะมีความหมายแคบกว่า จึงเห็นควรให้ใช้ถ้อยคำที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการเสนอร่างกฎหมายด้วย

๑๐) มาตรา ๗ ผู้รักษาการ

มาตรานี้จะเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้รักษาการ ซึ่งโดยปกติกฎหมายจะต้องมีผู้รักษาการอยู่เสมอเพื่อที่จะให้มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงใดกระทรวงหนึ่งหรือหลายกระทรวงเป็นผู้มีหน้าที่ดูแลปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายนั้น ๆ สำหรับร่างพระราชกฤษฎีกาเหรียญเฉลิมพระเกียรตินั้น แนวปฏิบัติที่ผ่านมาจะมีผู้รักษาการตามกฎหมาย ๒ คน กล่าวคือนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ทั้งนี้ เนื่องจากกฎหมายได้กำหนดให้ระดับเหรียญได้อย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ซึ่งมีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย พ.ศ. ๒๕๔๑ กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไว้ โดยระเบียบดังกล่าวมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้รักษาการ จึงต้องกำหนดให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้รักษาการ และโดยที่กระทรวงการคลัง (กรมธนารักษ์) มีหน้าที่เกี่ยวกับการสร้างและจำหน่ายเหรียญ จึงกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นผู้รักษาการร่วมด้วย (เรื่องเสรีจที่ ๒๘๓/๒๕๔๗) โดยมีรูปแบบการเขียนดังนี้

ตัวอย่าง

มาตรา ๗ ให้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
รักษาการตามพระราชกฤษฎีกานี้

บรรณานุกรม

๑. พระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑
๒. พระราชบัญญัติว่าด้วยเหรียญเฉลิมพระเกียรติและเหรียญที่ระลึก พ.ศ. ๒๕๔๘
๓. พระราชบัญญัติเครื่องแบบทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๗
๔. พระราชบัญญัติการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญของทหารหญิง พ.ศ. ๒๕๑๐
๕. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดภาพเครื่องหมายราชการ ตามพระราชบัญญัติ
เครื่องหมายราชการ พุทธศักราช ๒๔๘๒ ลงวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๘๒
๖. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ลำดับเกียรติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย ลงวันที่ ๒๖
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๖

เอกสารอื่น ๆ

๗. การแต่งกายประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี - กรุงเทพฯ , ๒๕๕๑
๘. คู่มือแบบการร่างกฎหมาย : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ๒๕๕๑
๙. คำอธิบายพระราชบัญญัติเงินตรา เรียบเรียงโดย ช่อทิพย์ จำนงค์วงศ์ - กรุงเทพฯ , ๒๕๒๑
๑๐. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒
๑๑. พระปิ่นเกล้า กษัตริย์องค์ที่สองแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ : เวนิสา เสนีวงศ์ฯ เรียบเรียง - กรุงเทพฯ
บางกอกบู๊ค, ๒๕๔๐
๑๒. ราชศัพท์ ฉบับบัณฑิตยสถาน - กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐
๑๓. หลักเกณฑ์การใช้เครื่องหมายวรรคตอน และเครื่องหมายอื่น ๆ หลักเกณฑ์การเว้นวรรค หลักการ
เขียนคำย่อ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พิมพ์ครั้งที่ ๗ (แก้ไขเพิ่มเติม) - กรุงเทพฯ อรุณการพิมพ์,
๒๕๕๑
๑๔. เหรียญกษาปณ์ กรุงรัตนโกสินทร์ เหรียญที่ระลึก กรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. ๒๓๒๕ - ๒๕๒๕ -
กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง : เมษายน ๒๕๒๕, กรุงเทพมหานคร
๑๕. เหรียญและเงินตราไทย ในรอบ ๕๐ ปี คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติ
ครบ ๕๐ ปี จัดพิมพ์เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลสมัย
ฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี , กรุงเทพมหานคร : ๒๕๓๙

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

www.ratchakitcha.soc.go.th/ - ราชกิจจานุเบกษา

www.krisdika.go.th/ - สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

www.treasury.go.th/ - กรมธนารักษ์

www.brh.thaigov.net/ - สำนักพระราชวัง

www.ohmpps.go.th/ - สำนักราชเลขาธิการ

www.kanchanapisek.or.th/ - สารานุกรมไทย

www.royin.go.th/ - ราชบัณฑิตยสถาน

ที่ปรึกษาโครงการ

นายอัชพร จารุจินดา
นายชูเกียรติ รัตนชัยชาญ
นางสาวจารุวรรณ เฮงตระกูล

เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา
รองเลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา
กรรมการร่างกฎหมายประจำ

คณะผู้จัดทำ

นายจิตรพรต พัฒนสิน
นางสาววิชุกาญจน์ พัฒนพันธ์ชัย
นางสาวภาละวี สุวรรณดิษฐากุล